

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Příběh Křemže ve 20. století

Vedoucí práce: doc. PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Vypracoval: Bc. Matěj Vačkář

Obor: Učitelství dějepisu a českého jazyka a literatury pro střední školy (His-Čjl)

Ročník: 3.

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

České Budějovice 6. 12. 2021

.....

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucímu mé diplomové práce, doc. PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D., za jeho odborné vedení. Ještě bych rád poděkoval oponentce práce, PhDr. Markétě Skořepové, Ph.D., která mi nad rámec svých povinností pomohla práci předělat a vytvořit tak komplexnější dílo. Dále bych chtěl poděkovat všem, kteří mi jakýmkoli způsobem pomohli. Slova díky patří i všem, kteří mi poskytli rozhovor, jmenovitě tedy Ing. Miloslavovi Podholovi, Ing. Josefovi Troupovi, Karlovi Šánkovi a Ing. Petrovi Vačkářovi. Především bych ale chtěl poděkovat samotné Křemži, která mi byla 25 let domovem.

Anotace

Předkládaná diplomová práce se zabývá historií městyse Křemže ve 20. století. V úvodu práce jsou věnovány dvě kapitoly metodám, se kterými se pracuje po celou dobu práce, mikrohistorii a orální historii. Poté jsou v práci představeny i dějiny předcházející 20. století, ale stěžejní část práce se věnuje obdobím první světové války, první republiky, druhé světové války, rokům 1945-48, každodennosti do roku 1989 a následným devadesátým rokům 20. století. Velké dějiny 20. století, jako první i druhá světová válka, jsou v práci zachyceny, ale pro celé 20. století je klíčová každodennost. Pro Křemži tyto dějiny nejsou nikterak výjimečné, vlastně pouze opisovala celorepublikové dějiny, ovšem i to je jeden z důvodů výběru práce. V první republice jsou zachyceny jak radostné momenty jako výstavby nových budov, tak i velké strádání a chudoba. Za 2. světové války je zachycen běžný život obyvatelstva, kteří se snažili žít dále svoje životy. Stejně tak je v práci ale zachycená odbojová činnost některých obyvatel, a i následné represe. V další části se práce věnuje každodennosti za éry komunistického Československa a v závěru předkládá největší změny, která přinesla 90. léta ve Křemži.

Annotation

This diploma thesis deals with the history of the small town Křemže in the 20th century. In the introduction part, two chapters are dedicated to methods which are used throughout the work, microhistory and oral history. Then the history of the previous 20th century is presented in the work, but the key part of the work is dedicated to the period of the First World War, the First Republic, the Second World War, 1945-48, everyday life until 1989 and the subsequent nineties of the 20th century. The great history of the 20th century, such as the First and Second World Wars, is interpreted in the work, but everyday life is the key point for the entire 20th century. For Křemže, this history is not anything special, in fact, it only described the national history, but this is also one of the reasons for choosing this topic for the thesis. In the First Republic chapters, there are described joyful moments such as the construction of new buildings but great hardship and poverty as well. During the Second World War, the everyday life of the population who tried to live their lives is shown.

However, the work also presents the resistance activity of some inhabitants, as well as the subsequent repression. In the next part, the work deals with everyday life during the era of communist Czechoslovakia and in conclusion there are presented the biggest changes that came to Křemže in the 1990s.

Obsah

Obsah	6
Úvod.....	8
1 Metodologie.....	11
1.1 Prameny.....	11
1.2 Literatura k mikrohistorii a orální historii.....	12
1.3 Obecná literatura k dějinám 20. století	12
2 Metody.....	15
2.1 Mikrohistorie.....	16
2.2 Orální historie.....	20
3 Obecně o Křemži a její historii do roku 1914	24
3.1 Osady a počet obyvatel	25
3.2 Středověká historie.....	28
3.3 Každodennost v 18. a na počátku 19. století.....	31
4 Křemže za první světové války a za první republiky	37
4.1 První světová válka	37
4.2 Reflexe o vyhlášení války v kronikách	38
4.3 Každodennost obyvatel za první světové války	40
4.4 Konec první světové války.....	41
4.5 První republika a její každodennost	43
4.6 Urbanistické změny.....	47
4.7 Vliv počasí za první republiky	49
4.8 Náboženský život v obci	51
5 Křemže mezi lety 1938–1947.....	54
5.1 Mobilizace na Křemežsku a vliv Mnichovské dohody	54
5.2 Projevy každodennosti	56
5.3 Sport za války.....	62

5.4	Hydrichiáda na Křemežsku	63
5.5	Těžba nerostů	64
5.6	Konec války a osvobození americkou armádou.....	65
5.7	Situace po válce.....	68
6	Křemže mezi lety 1948–1988.....	70
6.1	Politická situace	70
6.2	Urbanistické změny.....	73
6.3	Náboženský život v obci	76
6.4	Každodennost	77
6.5	Kultura a sport.....	79
6.6	Tragédie.....	82
7	Rok 1989 a devadesátá léta	84
7.1	Politické záležitosti	84
7.2	Tragédie.....	87
7.3	Každodennost	87
	Závěr	90
	Seznam pramenů a literatury	93
	Seznam příloh	98

Úvod

Mikrohistorické práce, které se zabývají pouze určitým územím, jsou dnes velice oblíbeným tématem napříč historickým spektrem. Většinou se historikové vracejí k místům spojeným s jejich životem a komplexně zpracují dějiny daného území, přitom jednoznačně s citem a láskou pro daný region. Když jsem zvažoval, o čem bude pojednávat moje diplomová práce, jako první se mi vybavila Křemže. Vzpomínal jsem na všechny přednášky, kterých jsem se zúčastnil jako dítě, a jak moc mě fascinovaly dějiny obce. Jedna z prvních historických přednášek, kterých jsem se kdy zúčastnil, se věnovala středověkým dějinám Křemže, konkrétně jejímu zakladateli Janu Smilovi z Křemže a popisu místa, kde se pravděpodobně nacházel jeho hrad. Když jsem se dozvěděl, že hrad stál nejspíše na náměstí, přišlo mi, že dějiny jsou mi blíže než kdy předtím. Proto jsem se rozhodl, že svou kvalifikační práci věnuji právě Křemži, jejíž dějiny mě odmalíčka zajímaly. Proto jsem se rozhodl inspirovat známou publikací od Josefa Petráně, který zpracoval dějiny své obce Ouběnic v různých publikacích od středověku až po 20. století.¹ Z dějin Křemže bylo zpracováno zejména středověké období, a to především díky pramenům dochovaným ve spojitosti s Rožmberky, kteří sídlili v nedalekém Českém Krumlově. Vzhledem ke kulturně-historickému kontextu představím stručně v práci také starší dějiny městyse Křemže.

Výrazně větší část bude věnována dějinám 20. století. Křemže prožila toto století velice emotivně a všechny celonárodní události ji silně ovlivňovaly, stejně jako lokální zajímavé příběhy. Každodennost je navíc oborem, který se mnohdy v historiografii opomíjí. V poslední době se každodennost dostává do popředí a věnují se jí historici napříč všemi obdobími. O každodennosti ve středověku pojednává například publikace od Františka Šmahela a Martina Nodla: *Člověk českého středověku*.² Na tuto publikaci navázali jihočeští historici v okolí Václava Bůžka s publikací *Člověk českého raného novověku*.³ Dalším zajímavým příspěvkem do tématu každodennosti je kniha od Jiřího Štaifa, která vyšla opět v nakladatelství Argo, *Modernizace na pokračování: Společnost*

¹ Josef Petrán, *Příběh Ouběnic: mikrohistorie české vesnice*, Praha 2001.; J. Petrán, *Dvacáté století v Ouběnicích*, Praha 2009.

² František Šmahel – Martin Nodl (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002.

³ Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.

v *českých zemích (1770–1918)*.⁴ Každodenností v 19. století se zabývala skupina historiků a historiček z prostředí filozofické fakulty Univerzity Pardubice: Tomáš Jiránek, Milena Lenderová a Marie Macková a jejich *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*.⁵ Dnes velice populární jsou blízké dějiny každodennosti 20. století, které jsou pro mě důležitější vzhledem k zaměření práce. Mezi nejvýraznější počiny tohoto typu patří kniha, kterou editoval Jaroslav Pažout, *Každodenní život v Československu 1945/48–1989*⁶ a monografie, které se zabývají různými jednotlivostmi každodennosti, jako *Dovolená s poukazem: Odborové rekreace v Československu 1948–1968*.⁷

V předkládané kvalifikační práci se pokusím na úvod přiblížit historii Křemže do první světové války a zkusit se následně zaměřit na každodennost v první republice. Meziválečné období je v mnoha ohledech vnímáno jako jedinečné a úžasné, přesto se i tehdy projevovala bída a útrapy nižších vrstev obyvatelstva. V současnosti do jisté míry probíhá idealizování první republiky skrze různé seriály jako *Četnické humoresky* či seriál *První republika*, ovšem zde je zásadní ono známé zkreslování minulosti, kdy vyzdvihujeme jen to krásné, a to špatné přecházíme. V první republice ve Křemži jsem se rozhodl zaměřit zejména na novinové články a další, zkusit zpracovat běžný život v této době. Neméně zajímavým tématem za první republiky je bezesporu vznik církve československé husitské a soupeření s tradiční katolickou církví spjatou s Vatikánem. Je totiž důležité, že v první republice bylo poprvé od Bílé hory husitství legální, a dokonce vyzdvihované proti klasické katolické církvi. Také v Křemži se po roce 1918 rozšířil počet svatostánků. Vedle tradičního katolického kostela svatého archanděla Michaela byl postaven také husitský kostel. Náboženské dějiny proto nebudou v této diplomové práci opomenuty.

Další část práce jsem se rozhodl zasvětit druhé světové válce. Chtěl jsem zejména představit roli, kterou hrála Křemže, jakožto městyň ležící nedaleko rakouských hranic. Chtěl bych ukázat, kam Křemže za druhé světové války náležela, jak vypadala každodennost během války a jestli se zde kupříkladu neděla nějaká odbojová činnost, či

⁴ Jiří Štaif, *Modernizace na pokračování: společnost v českých zemích (1770-1918)*, Praha 2020.

⁵ Milena Lenderová – Tomáš Jiránek – Marie Macková, *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, Praha 2009.

⁶ Jaroslav Pažout (ed.), *Každodenní život v Československu 1945/48–1989*, Praha 2015.

⁷ Alžběta Kratinová, *Dovolená s poukazem: odborové rekreace v Československu 1948–1968*, Praha 2014.

jiné zajímavé drobnosti. V závěru této kapitoly bych se chtěl podívat, kým byla Křemže osvobozena, zda Rudou armádou, či Američany, a jak si to dnes připomínají lidé v Křemežsku.

Následně jsem se věnoval situaci a každodennosti po válce, se zřetelem na únorový převrat v roce 1948 a jeho konkrétní dopady na obyvatele ve Křemži. Těžištěm se mi následně stane každodennost za éry komunismu. Tady jsem se rozhodl pracovat opět s novinovými články, dále různými prameny, které ukazovaly rozvíjející se urbanizaci Křemže, které dokládají mimo jiné panelové domy postavené v sedmdesátých letech. V neposlední řadě jsem se rozhodl zapojit do práce i dnes pro soudobé dějiny téměř nezbytnou orální historii a vyzpovídat pamětníky onoho období a porovnat jejich vzpomínky s již známým příběhem a tím ukázat, jak se zde žilo.

V závěrečné fázi jsem se rozhodl věnovat Sametové revoluci, jelikož i ve Křemži došlo k vytvoření Občanského fóra, chtěl jsem pohovořit s přímými účastníky a popsat, jak k tomu ve Křemži došlo. Stejně tak jsem se ale rozhodl neskončit ihned rokem 1989, ale pokračovat dále a zjistit od bývalého starosty Křemže, jak se zde utvářela politická reprezentace, jaké měla problémy v prvních letech, s čím se konkrétně musela zabývat a kdy vykročila za navrácením statusu městyse, který má Křemže dodnes.

V průběhu celé práce jsem se rozhodl pracovat s velkými dějinami Čech a vždy je porovnávat právě s děním ve Křemži, aby bylo vidět, jak místní prožívali každou jednotlivou událost. Je totiž důležité, abychom si dovedli představit, že velké dějiny nepojednávají pouze o historii Prahy, ale že veškeré takovéto události se promítají i na menší územní celky, jejichž příběhy sice mnohdy nejsou nikterak zajímavé, ale právě svojí „normálností“ ukazují, jak to bylo ve většině obcí v rámci celých Čech. Pro každý region je totiž velice důležité uvědomit si vlastní dějiny, čemuž se v současnosti věnují regionální historici napříč celou republikou. Regionální dějiny jsou důležité i pro výuku na středních a základních školách, kdy je nutné upustit pouze od velkých dějin a studenty zaujmout i konkrétními regionálními dějinami, které jim jsou bližší a neméně zajímavé. Pokud například zakomponujeme do výuky látku 20. století konkrétně z jejich regionu, může to v nich podnítit zvědavost, která bude doprovována následnou debatou s rodičem/prarodičem a tím můžeme rozvíjet zájem o historii.

1 Metodologie

1.1 Prameny

Hlavní pramennou základnu v této kvalifikační práci budou tvořit kroniky Křemže, uložené ve státním oblastním archivu v Třeboni, jejichž digitalizáty jsou volně dostupné na stránkách „*digi.ceskearchivy.cz*“.

Dalším cenným pramenem se mi staly rozhovory, které jsem osobně nahrál s čtyřmi pamětníky z osobností Křemže, zejména z řad politické reprezentace.

Neméně zajímavým pramenem, který jsem se rozhodl v rámci práce zpracovat, se staly různé novinové články, které se mi v rámci rešerše podařilo najít. Pracoval jsem s prvorepublikovými novinami, v období druhé světové války jsem kromě běžných periodik pracoval i se sportovními novinami, jelikož sport za protektorátu byl velice důležitý a byl jednou z mála radostí, co lidé měli. V období komunismu jsem pracoval jak s denními periodiky, tak i časopisy jako Květy, kde se objevovaly větší příběhy z každodennosti obyvatel nežli pouhé novinové články, zachycující většinou různé tragédie. Pro uchopení devadesátých let na Křemežsku jsem využil zejména vzpomínky pamětníku z řad politické reprezentace a porovnal s kronikou městyse Křemže. V novinách jsem narazil na veliké úskalí, a to na časté zmatečné označování Křemže. Důvodem toho je přílišná fonetická podoba s názvem rakouského Krems an der Donau, v českém jazyce většinou označována jako Kremže, někdy Křemže a v nejlepším případě Rakouská Kremže. Mnohdy ale až dle zařazení do určitého sloupku (třeba zahraniční novinky) či dle jmen, která se v článku vyskytují, bylo možné rozeznat, o jakou Křemži se tedy vlastně jedná.

Křemežský měsíčník, který vychází od devadesátých let 20. století a který nese název *Křemežsko*, se mi stal dalším cenným zdrojem. Jedná se o bulletin, který představuje novinky z Křemežska, různé záležitosti týkající se obce a následně pravidelně obsahuje alespoň jednu zmínku o historii městyse, čímž v lidech probouzí ještě větší pýchu a zvědavost o lokálních dějinách. Výběr historických skutečností spočívá zejména na osobnostech z řad politické reprezentace, jako byl Petr Mejzlík, nebo v posledních letech přispívající současný kronikář František Sarauer. Tyto zachycené události z každodennosti Křemže napříč 20. stoletím poskytují ucelenější obraz o životě v Křemži.

1.2 Literatura k mikrohistorii a orální historii

V rámci teoretické části jsem se rozhodl přidat navíc drobné kapitoly, které se zaobírají dvěma již zmiňovanými metodami, a to tedy mikrohistorií a orální historií. S metodou mikrohistorie jsem se blíže seznámil zejména v publikaci od Martina Nodla,⁸ který představil celé dějiny mikrohistorie a její jednotlivé specializace, tedy čím konkrétně se může zabírat. To jsem porovnal s ještě jednodušším popisem historiků Jiřího Zounka a Michala Šimáněho.⁹ V závěru mikrohistorie jsem se zkusil podívat na nějaké další pohledy, jako v pracích Albana Bensa¹⁰ či Lucie Storchové.¹¹ Následně jsem práci doplnil informacemi o mikrohistorii z publikace od George Iggerse.¹²

Vhodné publikace k poznání metody orální historie pochází především z pera Miroslava Vaněka. Nejvíce jsem pracoval s monografií *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*¹³ a s o něco málo starší monografií, kterou napsal sám Vaněk, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*.¹⁴

1.3 Obecná literatura k dějinám 20. století

První válkou se v našem prostředí zabývalo vícero historiků, mezi nejvýznamnější práce patří *Češi, české země a velká válka 1914–1918*¹⁵ a publikace Jaroslava Křížka.¹⁶ Nejzajímavějším se v České republice stalo téma vzniku samostatného Československa

⁸ M. Nodl, *Dějepisectví mezi vědou a politikou: úvahy o historiografii 19. a 20. století*, Brno 2007.

⁹ Jiří Zounek – Michal Šimáně, *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*, Brno 2014.

¹⁰ Alban Bensa, *Od mikro-historie ke kritické antropologii*, In: Alban Bensa (ed.), *Úvahy nad 20. stoletím: problém a výzva pro společenské vědy (historie - antropologie - sociologie): antologie francouzských společenských věd*, Praha 2000.

¹¹ Lucie Storchová, *Conditio humana - konstanta (č) i historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*. In: Lucie Storchová (ed.) *Sborník příspěvků z workshopu "ANTROPOLOGIE - HISTORIE - TEORIE"*, Praha 2007.

¹² Georg Iggers, *Dějepisectví ve 20. století: od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*, Praha 2002.

¹³ Miroslav Vaněk – Pavel Mücke, *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.

¹⁴ M. Vaněk, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004.

¹⁵ Ivan Šedivý, *Češi, české země a velká válka 1914–1918*, Praha 2014.

¹⁶ Jaroslav Křížek, *První světová válka*, Praha 1968.

v roce 1918. Mezi nejznámější práce o jeho vzniku patří kniha od Jana Rychlíka *1918: Rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa*¹⁷ a v neposlední řadě Klimkovo *Vznik ČSR*.¹⁸ Pokud se historici chtějí zabývat vznikem Československa, neměli by opomenout velice důležité legionáře, i z tohoto důvodu se řada historiků věnuje výhradně tématu legií. Jednou z nejdůležitějších knih tohoto typu je publikace historika Roberta Saka *Anabáze: drama československých legionářů v Rusku (1914–1920)*.¹⁹ Pro lepší pochopení lokálních dějin poslouží publikace Jakuba Drozda, nazvaná *Pomníky Velké války na jihu Čech*,²⁰ která se zabývá různými pomníky připomínající první světovou válku a příběhem stojícím za nimi.

Následně vzniklé první republice se věnuje publikace *Republika československá. 1918–1939*.²¹ Politickému systému se soustavně věnovala Eva Broklová, která svoji knihu nazvala *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918–1938*.²² Literatura o druhé světové válce se věnuje například Mnichovské dohodě, kterou se zabýval P. E. Caquet ve své monografii *Zvon zrady*.²³ Následné druhé republice se věnovali Jan Gebhart s Janem Kuklíkem v stejnojmenně nazvané monografii.²⁴ O životě za protektorátu napsal Deflet Brandes v knize *Češi pod německým protektorátem*.²⁵ Komplexně v celosvětovém měřítku je 2. světová válka zachycená v monografii od Johna Keegana v stejnojmenné knize.²⁶ Každodenností v rámci válečného Československa se zabýval Jiří Doležal, který se zaměřil na kulturu za protektorátu, například školství, písemnictví či kinematografii.²⁷ A obdobím po válce, tedy třetí republice, se věnoval Karel Kaplan ve své monografii *Pravda o Československu 1945–1948*.²⁸ Pro záležitosti

¹⁷ Jan Rychlík, *1918: Rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa*, Praha 2018.

¹⁸ Antonín Klimek, *Vznik ČSR*, Praha 1998.

¹⁹ Robert Sak, *Anabáze: drama československých legionářů v Rusku (1914–1920)*, Jinočany 1995.

²⁰ Jakub Drozd, *Pomníky Velké války na jihu Čech*, Praha 2018.

²¹ Dagmar Hájková – Pavel Horák (edd.), *Republika československá. 1918–1939*, Praha 2018.

²² Eva Broklová, *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918–1938*, Praha 1992.

²³ P. E. Caquet, *Zvon zrady. Mnichovská dohoda a Československo 1938*, Praha 2020.

²⁴ Jan Gebhart – Jan Kuklík, *Druhá republika 1938–1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*, Praha – Litomyšl 2004.

²⁵ Deflet Brandes, *Češi pod německým protektorátem*, Praha 1999.

²⁶ John Keegan, *Druhá světová válka*, Praha – Plzeň 2002.

²⁷ Jiří Doležal, *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996.

²⁸ Karel Kaplan, *Pravda o Československu 1945–1948*, Praha 1990.

nacistické okupace na Českobudějovicku a následného osvobození byla v rámci práce využita práce Miroslava Pecha a Václava Vondry.²⁹

Období komunismu v Československu jsou zpracované například v literatuře od Zdeňka Kárníka a Michala Kopečka.³⁰ Osobnější pohled podává Jaroslav Mezník v monografii nazvané *Můj život za vlády komunistů*.³¹ Ideály a specifika Pražského jara popsal Jiří Vančura.³² Na následné období normalizace se zaměřil Milan Otáhal.³³

Poslední část literatury se věnuje období Sametové revoluce, kterou zpracoval například Vilém Prečan³⁴ či Jiří Suk.³⁵

Pro porovnání byli využity dvě publikace, které se věnují regionálním dějinám jihočeských, podobně velikých obcí či měst.³⁶

²⁹ Miroslav Pecha – Václav Vondra, *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození: 1939-1945*, České Budějovice 2004.

³⁰ Zdeněk Kárník – Michal Kopeček (edd.), *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*, Praha 2005.

³¹ Jaroslav Mezník, *Můj život za vlády komunistů (1948–1989)*, Brno 2005.

³² Jiří Vančura, *Naděje a zklamání. Pražské jaro 1968*, Praha 1990.

³³ Milan Otáhal, *Normalizace 1969–1989*, Praha 2002.

³⁴ Vilém Prečan, *Charta 77 (1977–1989): od morální k demokratické revoluci. Dokumentace*, Bratislava 1990.

³⁵ Jiří Suk, *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize: (od listopadu 1989 do června 1990)*, Praha 2009.

³⁶ Věra Mašková, *Chvalšiny 1281-1981*, Chvalšiny 1981; Daniel Kovář, *Lišov 1334–2004: stránky z dějin jihočeského města*, Lišov 2004.

2 Metody

Dějiny jednotlivých regionů, jednotlivých obcí, jsou stále váženějším a zajímavějším tématem. Bezesporu nejzajímavější jsou totiž pro místní obyvatele, kteří při čtení podobných knih získávají pocit sounáležitosti a pýchy ke svému bydlišti. Proto jsem si při výběru metod vzpomněl na jednu z historických knih *Příběh Ouběnic* od Josefa Petráně,³⁷ kde autor skvěle popisuje život běžné vesnice od středověku až do roku 1918. Pro práci se mi stalo přínosnějším pokračování jeho neznámější knihy, tedy *Dvacáté století v Ouběnicích*³⁸. V následujících řádcích se tak pokusím na tento koncept navázat. Stěžejní část bude časově vymezena léty 1914–1989, místem bude zdánlivě bezvýznamná Křemže. Nejdůležitější metodou, se kterou budu po celou dobu pracovat, je bezesporu právě mikrohistorie. Petráň díky této publikaci představil širší historické vědecké obci metodu, která již sice pravděpodobně byla v historickém povědomí, minimálně hrstka historiků s ní již pracovala, ale nikdy se nestala hlavní metodou. S Petráněm mám společnou zejména jednu věc, a to že jsme si místo, které jsme se rozhodli zpracovat, nevybrali náhodou. Josef Petráň se v Ouběnicích narodil v roce 1930, jak je uvedeno na přebalu jeho knihy.³⁹ Proto se mu stala publikace srdeční záležitostí, což můžeme snadno vypožorovat z předmluv, či krásné básně Josefa Topola, kterou vybral na úvod publikace. Historie Křemže byla sice zpracována napříč historickými články či publikacemi, ovšem pouze ve středověku, protože se k ní váže mnoho pramenů, které jsou spojené s Českým Krumlovem a rodem Rožmberků.⁴⁰ Největší pozornost byla bezesporu ve středověkých dějinách věnována domnělému zakladateli Janu Smilovi z Křemže.⁴¹ Práce zabývající se 20. stoletím byly zpracovány pouze nahodile, většinou formou různých článků v místním měsíčníku *Křemežsko* a různých publikacích. Chtěl jsem tedy historii systematizovat a podat ucelený příběh Křemže ve 20. století.

³⁷ J. Petráň, *Příběh*.

³⁸ J. Petráň, *Dvacáté století*.

³⁹ Josefovi Petráňovi věnovala v roce 2020 Jihočeská univerzita monografii s podrobným popisem jeho díla: V. Bůžek (ed.), *Dílo Josefa Petráně a současná historická věda: pocta Jihočeské univerzity českému historikovi*, Praha 2020.

⁴⁰ Mezi tyto články a publikace patří například Anna Kubíková, *Jan Smil z Křemže a jeho doba*, Výběr 47, 2010, č. 3, s. 135-143; Robert Šimůnek, *Jan Smil z Křemže. K postavení nižší šlechty v jižních Čechách v první polovině 15. století*, Jihočeský sborník historický 66–67, 1998, s. 3–12.

⁴¹ J. Polách, *Jan Smil*.

Křemže žila poměrně běžným životem, což se dozvídáme z kronik, denního tisku, či z vyprávění pamětníků. Konkrétně ona vyprávění jsou pro dějiny 20. století typická, proto další metoda, která zažívá rozkvět od roku 1989 je orální historie, se kterou jsem též pracoval. Orální historie si u nás již získala pevné základy, a to zejména díky Miroslavu Vaňkovi a jeho publikacím o orální historii. I proto, když se zabýváme 20. stoletím, je téměř nemyslitelné tuto metodu vynechat. Jako každá metoda je samozřejmě plná úskalí. Orální historie může přinést zkreslený pohled na dějinné události, jelikož se ve vzpomínkách pamětníků mohou více či méně uplatnit subjektivní pocity. Právě tyto pocity jsou jim vlastní, upřímné a dohromady vytváří zajímavý pohled na již známé události. Způsobeno je to především tím, že např. na období dětství či mladí nahlížíme s přibývajícím věkem v důsledku vytěšňování negativních vzpomínek v mnohem kladnějším světle. Vzpomínky např. na život v období normalizace tak mohou být idealizované a vnímané pozitivně, jelikož si pamětník vybaví jen hezké chvíle s přáteli, první lásku apod. Důkladná kritika pramene je tak nezbytná. Přesevše vše je však metoda orální historie přínosná, jelikož zachytí pohled jednotlivce.

2.1 Mikrohistorie

Jednoduše definovat mikrohistorii je veskrze nemožné. V různých publikacích se objevují různá přirovnání, která mají naše pochopení toho vědního oboru zjednodušit. *Obrazně řečeno jde o nahrazení pohledu teleskopem pohledem mikroskopem.*⁴² Dalším přirovnáním jsou parašutisté a houbaři, které si zakládá na tom, že „parašutista“ vidí celek pouze v širších souvislostech, kdežto „houbař“ vidí i maličkosti, které jsou naopak před parašutisty skryty.⁴³ Je zřejmé, že u mikrohistorie je důležitý posun v měřítku. Není tedy nutné zachytit dějiny celé kompaktní, ale vybrat si určitého člověka, území, vrstvu společnosti a tomu se věnovat co do největších detailů. Přičemž v rámci onoho soustředění historik pracuje s různými metodami, které jsou typické pro jeho práci, snaží se ale hledat zejména další a další prameny, které ještě více prohloubí znalosti o daném tématu.

Počátky mikrohistorie můžeme najít již v padesátých letech 20. století a jsou spojeny zejména s ego-dokumenty různých výrazných osobností a následným

⁴² Jiří Zounek – Michal Šimáně, *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*, Brno 2014, s. 61.

⁴³ Tamtéž.

soustředěním se pouze na ně a jejich příběhy.⁴⁴ Celkově je tak Martin Nodl rozděluje tři základní roviny mikrohistorie:⁴⁵

1. Mikrohistorii, jejímiž hrdiny jsou doposud přehlížení reprezentanti spodních pater společnosti,
2. Mikrohistorii konfliktu,
3. „Demografickou“ či „populační“ mikrohistorii.

Současně s tím ale uvádí, že uvedené dělení nevzniklo samo od sebe a počátky má právě v padesátých letech, kdy se zvedla vlna zájmu o tyto antropologické směry v rámci historie. Za první práci svého druhu Martin Nodl považuje historickou monografii, která se snaží zpracovat veškeré ego prameny a představit biografii pratského obchodníka Francesca di Marca Dattiniho.⁴⁶ Oproti dalšímu vývoji se tyto publikace z osmdesátých let ale nezabývaly osobnostmi spodních vrstev obyvatelstva.

Každý článek, který se podrobněji věnuje mikrohistorii, by měl obsahovat dvě jména: Carlo Ginzburg a Carlo Poni. Jako v našem měřítku bereme za ukázkovou mikrohistorickou práci Petráňův *Příběh Ouběnic*,⁴⁷ tak v celosvětovém měřítku je za základní kámen bezesporu považována kniha *Sýr a červi*.⁴⁸ Když Martin Nodl hovoří o těchto dvou historících, konkrétně o jejich vidění podstaty mikrohistorie, vysvětluje metaforickým jazykem, že se jedná o analyzování *úzce ohraničených fenoménů (venkovská společnost, skupina rodin či konkrétní jednotlivci) takřka pod lupou*.⁴⁹

Celkově Martin Nodl uvádí, že vznik mikrohistorie v Itálii byl pouze jakousi reakcí na francouzskou dějepisnou školu, která se v opozici zabývala dějinami mentalit. Někdy bývá ona zaměřenost na venkovský lid, kterou se prokazovali italští historici, přihlášením se k levicové až komunistické ideologii. Taková tvrzení Martin Nodl odmítá s odkazem na podobnou náchyllost ve Francii v sedmdesátých letech, a přesto opačnému historickému uchopení. Sám Carlo Ginzburg se hlásil k odkazu Françoise Fureta, jehož teoretické práce byly roku 1973 zveřejněny společně s reflexemi dalšího významného

⁴⁴ M. Nodl, *Dějepisectví*, s. 203.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Iris Origo, *Merchant of Prato: Francesco di Marco Datini*, New York 1957.

⁴⁷ J. Petráň, *Příběh*.

⁴⁸ Carlo Ginzburg, *Sýr a červi*, Praha 2000.

⁴⁹ M. Nodl, *Dějepisectví*, s. 203.

francouzského historika Jacquesa Le Goffa ve studii *Dějiny a etnografie*.⁵⁰ Carlo Ginzburg se tím rozhodně nepřihlašoval kompletně k myšlenkám, které ve studii zaznívaly. Martin Nodl naopak vysvětluje, že Carlo Ginzburg odmítal Francois Furetův europocentrismus a zejména se neshodoval v metodách výzkumu, kde Francois Furet pokračoval ve významné pozici sériových, etnologických výzkumů, které byly aplikovány na předmoderní společnost. Oproti tomu Ginzburg a další italští historici nedávali klíčovou roli sériovým výzkumům, ale naopak se záměrně zaměřovali na mikrohistorické postupy. Martin Nodl přesně vystihuje, že onen posun k nižším vrstvám společnosti, která do té doby byla považována pouze jako maximálně statistický údaj, posouvá opět historiografii více k vyprávění, což můžeme asi nejzřetelněji vypožorovat právě v díle *Sýr a červi*. Carlo Ginzburg ale napsal mikrohistorických prací vícero. Známy je též příběh a myšlenkový svět italského malíře Piera della Francesca, který vydával Carlo Ginzburg od roku 1981 v turínském nakladatelství pod názvem ediční řady: *Microstorie*.⁵¹

Mikrohistorie ale samozřejmě není pouze Ginzburg, další známé knihy z devadesátých let jsou *Masopust v Romansu*⁵² od francouzského historika Emmanuel Le Roy Ladurieho, *Velký masakr koček*⁵³ od amerického historika Roberta Darntona, či *Dějiny rituální vraždy*⁵⁴ od Ronnieho Po-Chia Hsia. Díla se lišila od Ginzburgových a Ponihových prací tím způsobem, že se zaměřovala zejména na hraniční momenty, výjimečné události, či nějak vyhrocené konflikty. Martin Nodl konkrétně uvádí, že tito historici se věnují „neobvyklé normalitě.“⁵⁵

Kdybychom se měli zaměřit na mikrohistorii v českém prostředí mezi první historiky, kteří se vědomě snažili postupovat mikrohistorickým způsobem, bychom museli zařadit historika Jaroslava Čechuru a jeho práce o Broumovské rebelii.⁵⁶ Nodl rovnou uvádí, že Čechurovi se nepodařilo úplně, co si předsevzal, jelikož se musel

⁵⁰ Tamtéž, s. 204.

⁵¹ Tamtéž, s. 208.

⁵² Emmanuel Le Roy Ladurie, *Masopust v Romansu: od Hromnic po Popeleční středu 1579-1580*, Praha 2001.

⁵³ Robert Darnton, *Velký masakr koček a další epizody z francouzské kulturní historie*, Praha 2013.

⁵⁴ Ronnie Po-Chia Hsia, *Trident 1475: Příběh jedné rituální vraždy*, Praha 2015.

⁵⁵ M. Nodl, *Dějepisectví*, s. 214.

⁵⁶ Jaroslav Čechura, *Broumovská rebelie*, Praha 1997.

potýkat zejména s tím, že měl k ruce jediné prameny, které byly již upraveny vzdělanci, především broumovským správcem Husseliem. Další prací vědomě pracující s metodou mikrohistorie je dle Martina Nodla publikace od Františka Šmahela o povstání v roce 1483.⁵⁷ Většího významu a uznání ale bezesporu dostala již několikrát zmiňovaná kniha od Josefa Petráně.

Alban Bensa ale ve své knize upozorňuje, že mikrohistorie nemůže bezhlavě přebírat veškeré nerozlišené masy dokumentů: *Mikro-historie si naopak zakazuje provedení celkové interpretace na základě nerozlišené masy dokumentů, kterou lze libovolně utvářet podle toho, jak se to teoriím hodí: Ginzburg, Levi a jejich následovníci činí jádrem svých výkladů přesně vymezené, někdy dokonce výjimečné společenské situace, které vylupují z jejich souvislostí a pozorně je pitvají.*⁵⁸ Výjimečné momenty, jaké myslí Levi či Ginzburg, se dají vykládat různými způsoby, bezesporu mezi ně patří války, které lidi dokázaly vždycky vytrhnout z jejich běžného života. Přesně proto velkou část své práce věnují právě válkám a jejich vlivu na obyčejnou vesnici jako je Křemže.

Jedním z náročnějších názorů na mikrohistorii jsou myšlenky Lucie Štorchové, která se snaží vysvětlit ve své publikaci, v čem se liší uchopení mikrohistorie; že mikrohistorie se nemusí snažit uchopit dějiny pouze skrze vyhocené momenty, ať už se jedná o války a další, ale že kulturu můžete poznat i během normálního stavu: *Významné však je, a upozorňuje na to také Fatkehauer, že mikrohistorii lze považovat za produktivní kritiku makroanalytických přístupů tam, kde posiluje odmítavé stanovisko vůči sklonům k substancialistickému pojetí procesů a struktur. Tento desubstancializační či deesencializační význam mikrohistorie koresponduje s postmodernistickým, foucaultovským přesvědčením, že „objekty“, například kultura či diskurz, se dají nejlépe poznat na svých hranicích či okrajích, nebo s Ginzburgovým zájmem o „neobvykle normální.“*⁵⁹

O mikrohistorii se zmiňoval i Miroslav Vaněk ve své knize *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*,⁶⁰ kde ji porovnal s orální historií, když hledal její počátky v Itálii. Připomněl, že mikrohistorie v Itálii v sedmdesátých letech nesdílela zálibu v soudobých dějinách, více se věnovala novověkým dějinám. Přesto ale Miroslav

⁵⁷ F. Šmahel, *Pražské povstání 1483*, Pražský sborník historický 19, 1986, s. 35–102.

⁵⁸ A. Bensa, *Od mikro-historie*, s. 8.

⁵⁹ L. Storchová, *Conditio*, s. 33.

⁶⁰ M. Vaněk – P. Mücke, *Třetí strana*.

Vaněk předkládá jednu značnou podobnost: *společný však měla zájem ve studiu života, představ a vůbec „vnitřního světa“ obyčejného člověka. Je proto možné říci, že orální historie i mikrohistorie, obě ruku v ruce, představují součást zřetelné tendence v demokratizaci bádání o minulosti bez ohledu na téma či období a významný italský přínos pro studium dějin obecně.*⁶¹

Při mikrohistorii můžeme pracovat se zásadou „small is beautiful“, která znamená že v drobných detailech historie se nachází to nejkrásnější. To ovšem neznamená vytrhnout drobnosti z širokého historického kontextu, spíš naopak. Podle Medicka lze individuální existenci porozumět pouze v rámci celého historického kontextu.⁶² Často bývalo mikrohistorikům vyčítáno, že při studiu malých dějin neberou ohled na širší souvislosti, což Iggers ve své práci vyvrací, ač dodává, že je faktem, že dosavadní práce se věnují pouze předindustriálnímu období. Několik prací zabývajících se 20. stoletím zmiňuje zejména ve spojitosti s německou historiografií, kde se pokusil historik Lutz Niethammer věnovat dějinám každodenního života, přičemž k tomu již používal metodu orální historie, zejména pro dokreslení životních zkušeností a prožitků prostých lidí. Toto zaměření se u určitého okruhu německých historiků uchytilo a dostalo název *Dějiny všedního dne (Alltagsgeschichte)*. Německá škola byla odlišná od již předložené italské, která dala mikrohistorii základ. Přes počáteční neukotvenost a jistou zaměřenost na určité detaily historie a opomíjení té velké, dospěla až k tomu, že pro mikrohistorii jsou nezbytné i velké dějiny, které přímo ovlivňují chod těch menších, lokálních dějin.⁶³

2.2 Orální historie

Orální historie je jedna z nejpůsobivějších historických metod, se kterými můžeme v současnosti pracovat. Její název pochází ze Severní Ameriky, kde se uchytil pojem „oral history“ a to zejména u amerického spisovatele, novináře a historika Allana Nevinse a jeho spolupracovníků z Kolumbijské univerzity v New Yorku.⁶⁴ V českém prostředí se v prvotních pracích snažili pracovat s jinými pojmy, Vaněk uvádí „vyprávěné dějiny“ u

⁶¹ Tamtéž, s. 33.

⁶² G. Iggers, *Dějepisectví*, s. 98.

⁶³ Tamtéž, s. 110.

⁶⁴ Tamtéž, s. 9.

Milana Otáhala a sebe samého, nebo pojem „*mluvená historie*“ u Zdeňka Beneše. Nakonec ale získal převahu doslova přeložený pojem *orální historie*.⁶⁵

Před rokem 1989 bohužel ještě neměla pevně daný řád, a proto až s osobou Miroslava Vaňka zažívá opravdovou renesanci. Sám Vaněk uvádí, že jedna z prvních prací podobného stylu (pokud nepočítáme poměrně komplikovanější *Hovory s T.G.M.*⁶⁶) je dílo Miroslava Otáhala a Zdeňka Sládka.⁶⁷ Jelikož autoři doplnili informace o proměnlivých listopadových dnech roku 1989 mnoha rozhovory.⁶⁸

Já osobně jsem již na škole nahrával rozhovor s mojí prababičkou do maturitní práce a mojí metodologickou zkušenost jsem opíral o Vaňkovy práce. Kdybych si měl na první stručnou definici půjčit Vaňkova slova, použil bych větu: *Laicky a zcela v elementární rovině řečeno orální historie je obraz (lidské) minulosti popsany vlastními slovy.*⁶⁹ Jedná se samozřejmě o značné zjednodušení, které ale vesměs vystihuje rozdíl oproti dalším již zaběhlým postupům. Není nutné pracovat s písemnými prameny, nemusíme se pít po denících či jiných pramenech, ale jednoduše se na bádání téma zeptáme přímého účastníka. Samozřejmě už z daného popisu váženému čtenáři vyvstává největší úskalí orální historie. A to, že bohužel je značně časově omezená a v současnosti ji můžeme používat pouze pro druhou polovinu 20. století. Dříve samozřejmě neexistovaly nahrávací zařízení, stejně tak neexistovala pevná pravidla vedení rozhovorů a další důležité informace, a proto nám orální historie pomáhá pouze v novodobých dějinách.

Vaněk poněkud podrobněji definuje orální historii takto: *Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální*

⁶⁵ M. Vaněk, *Orální historie: metodické a "technické" postupy*, Olomouc 2003.; M. Vaněk – P. Mücke – Hana Pelikánová, *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.

⁶⁶ Karel Čapek, *Hovory s T.G. Masarykem. Souborné vydání*, Praha 1937.

⁶⁷ M. Otáhal – Zdeněk Sládek, *Deset pražských dnů: 7. –27. listopad 1989*, Praha 1990.

⁶⁸ M. Vaněk, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004, s. 48.

⁶⁹ M. Vaněk a P. Mücke, *Třetí strana*, s 8.

*prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.*⁷⁰

Vaněk dále rozvíjí konkrétní náležitosti orální historie, zejména představuje, že nejdůležitějším článkem je v tomto případě bezesporu paměť a s tou je nutné nadále určitým způsobem pracovat a její význam následně extrahovat. Důležitou roli v tomto případě ale samozřejmě hraje výborně připravený tazatel. Je to jeden z nejdůležitějších prvků při nahrávání rozhovorů. Nestačí si zjistit pár drobných informací o dotazovaném a jeho době, ale mít konkrétně připravenou osnovu otázek a té se držet a zejména rozumět dotazovanému tématu. Následný rozhovor, který probíhá mezi výborně připraveným tazatelem a dotazovaným, je samozřejmě nahráván, ať už pouze formou zvukové stopy nebo i audiovizuální stránky. Tím práce s rozhovorem nekončí, ten musí být následně přepsán a uložen, ať už v rámci nějaké práce, nebo v nějaké publikaci či knihovně k dalšímu bádání. Miroslav Vaněk ale zmiňuje jednu důležitou věc a je vhodné ji uvést, jelikož samozřejmě každý i náhodně nahraný rozhovor, není pramenem orální historie: *Důležité je poznamenat, že orální historie je systematickou prací, která nezahrnuje náhodná (a často i např. tajná a „investigativní“) nahrávání, stejně tak se netýká zaznamenaných hovorů, odposlechů, nahraných osobních poznámek, nebo jiných zvukových a audiovizuálních nahrávek, které postrádají dialog mezi tazatelem a dotazovaným.*⁷¹

Vaněk výborně popisuje zejména rozdílnost orální historie oproti dalším historickým vědním oborům nebo metodám. Tady sám Vaněk říká, že ještě není pevně dáno, kam orální historie vlastně patří; že dokáže stát jako samotný historický obor, ale stejně tak je na ní nahlíženo jako na historickou metodu, a to zejména díky vztahu k jedinci, konkrétní živé osobnosti, která sděluje svůj příběh: *Právě díky většímu respektu k „člověku-jedinci“, který si historik „půjčuje“ od sousedních disciplín (především od etnologie a antropologie), je možné sledovat odlišnosti v postojích jednotlivců, barvitost jejich výpovědi a následně je srovnat s jinými druhy pramenů. Bez komparace se totiž lze jen těžko obejít, pokud dotyčný badatel nechce být vystaven riziku, že „absolutizuje“ a upřednostní své dílčí závěry, často s nádechem „definitivnosti.“*⁷²

⁷⁰ Tamtéž, s. 8.

⁷¹ Tamtéž, s. 9.

⁷² Tamtéž, s. 13.

Proto je orální historie de facto nepostradatelnou metodou, se kterou historik musí pracovat, pokud se zabývá druhou polovinou 20. století. Výpovědi dotazovaného totiž nejsou pro tazatele svaté. V rozhovoru by neměl přímo konfrontovat dotazovaného, ale nechat ho říct svůj příběh, maximálně lehce upozornit na nějakou nesrovnalost. Tazatel si v tomto případě nesmí plést svojí roli s investigativním žurnalistou. Zde nechá dotazovaného říct svůj příběh, který se později přepíše a stává se z něj historický pramen, který stejně jako všechny historické prameny následně může být podrobený kritice při porovnání s dalšími již známými prameny.

Miroslav Vaněk dále rozvíjí otázku, zda orální prameny jsou nebo nejsou subjektivní. Popisuje, že v dřívějších letech byly orální prameny historiky zpochybňovány, jako subjektivní. Miroslav Vaněk dále rozvíjí myšlenku, že ona objektivita, o které tito historici mluví, není obsažena ani v klasických pramenech, jako jsou písemné či hmotné prameny.

Jedním z největších problémů orální historie je paměť, zejména však její selektivita. Té se věnoval Miroslav Vaněk a jednoduše vysvětluje, že problém u selektivity paměti je ten, že pokud nějakou myšlenku nepřijímáme, vytlačíme ji ze své paměti. Naopak pokud nějaké myšlenky plně věříme, opakovaně se utvrzuje v tom, že ona myšlenka je správná. Neméně zajímavé je uchovávání vzpomínek, jelikož snáze si pamatujeme informaci, která se snáze vypráví formou příběhu nežli nějaký deskriptivní popis.⁷³ Miroslav Vaněk dále uvádí, že je možné vyzorovat u narátorů, že různé traumatické vzpomínky se snaží přejít, ať už se jedná o podstoupení mučení či výslechů a další.⁷⁴

U následného interview či rozhovoru je důležité narátorovi ukázat před rozhovorem a v průběhu rozhovoru ho v tom utvrzovat, že jeho odpovědi nejsou podrobovány žádným hodnotícím soudům.

⁷³ Tamtéž, s. 95.

⁷⁴ Tamtéž, s. 96.

3 Obecně o Křemži a její historii do roku 1914

Je velice těžké identifikovat, jak vznikl název Křemže. Profesor Antonín Profous uvádí zajímavý vývoj jména Křemže.⁷⁵ Jako první vystupuje ve 13. století osada *Smilenburg*, tedy *Smilův hrad*, který dostal název podle svého zakladatele Jana Smila.⁷⁶ V této době byla Křemže součástí nedalekého Chlumu. Již zde se nachází i první zmínka o dnešním kostelu sv. Michaela, který tehdy nesl název *Engelwert*, tedy *Andělský ostrov*.⁷⁷

Podstatný je zejména prvotní výskyt slova Křemže, který se objevil dle Profouse v adjektivu křemežský, konkrétně se jednalo o Křemežský potok. Z toho logicky vyplývá, že Křemže získala svoje jméno právě až následně po pojmenování potoka protékajícího spodní částí městyse. Dle Profouse není možné hledat počátek jména v německém jazyce ani v slovanském jazyce. Proto se Profous rozhodl podívat ještě dále, a to na předchozí obyvatele tohoto území, tedy na Kelty. Profous uvádí irské slovo *crem* (čteno *krem*), což znamená v překladu česnek. *Kremisa mohlo znamenati „česenková“⁷⁸ řeka, „jež protékala krajinou s porostem česenkovým*.⁷⁹ Konkrétní vývoj jména Křemže je popsán na oficiálních stránkách Křemže, přičemž se jedná právě o drobný výtah z Profouse:

- 1266 Zmilenburch,
- 1281 Zmilenberg,
- 1364 Krzemz,
- 1369 Krzemsa,
- 1385 Krzemze,
- 1447 Křemže.

Pokud bychom měli zůstat ještě chvíli u jazykových zajímavostí spojených se Křemží, podíváme se na publikaci Jaroslava Zaorálka⁸⁰ o lidových rčení, kde se právě Křemže vyskytuje. Uvádí dva zajímavé příklady, první výraz: *Jdi do Křemže kudly kopat!* myšleno ve velice negativním duchu, konkrétně to znamená sloveso: *táhni!*⁸¹ Dalším

⁷⁵ Antonín Profous, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny II*, Praha 1949.

⁷⁶ Tamtéž, s. 384.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Archaický výraz pro česnek.

⁷⁹ A. Profous, *Místní jména*, s. 384.

⁸⁰ Jaroslav Zaorálek, *Lidová rčení*, Praha 1947, s. 157.

⁸¹ Tamtéž, s. 151.

výrazem je možnost, jak odpovědět na otázku: *Kam jdeš? – Do Křemže pro trojníčky n. pro ořechy*. Což tentokrát znamená: *Netřeba ti vědět*.⁸²

Znak Křemže je podrobně popsán v díle Jiřího Čarka,⁸³ který vysvětluje problém s jeho potvrzením, jelikož se značně podobá znaku Dubenských z Chlumu. Poprvé se tak dle Čarka objevuje znak Křemže v roce 1444, ovšem znakové privilegium Křemže určitě neměla. Zažádala o něj v roce 1884, k jeho potvrzení nakonec nedošlo, zřejmě zejména z finančních důvodů. Přesto byl ale pravděpodobně znak schválen, jelikož si ještě v témže roce Křemže pořídila pečetidlo se svým znakem a o dva roky později si nechala udělat plechovou desku se znakem, kterou pravděpodobně umístila nad vchod do radnice. Konkrétně Čarek popisuje znak takto: *Na červeném štítě je stříbrná střela kosmo položená, špicí k pravému rohu štítu. Nad štítem je turnajský helm, s červeno-stříbrnými pokryvadly. Na helmu je zlatá královská koruna, ze které vyrůstají dvě rozložená červená křídla, přes která je podobně nakoso položená stříbrná střela jako na štítě*.⁸⁴ (Příloha 1).

Dnes má Křemže necelé tři tisíce obyvatel. Na oficiálních stránkách obce se uvádí poslední aktualizované číslo 2850 obyvatel. Území celé obce zaujímá velikost 2685 ha.⁸⁵ Křemže se nachází v údolí, kterému se říká Křemežská kotlina, a které se nachází mezi dvěma kopci, z jedné strany je nejvyšší vrchol Blanského lesa, tedy Klet' (1084 m n. m.) a z druhé strany se nachází Haberské pohoří s vrcholem Klukem (741 m n. m.). Pod správu Křemže pak ještě spadá mnoho okolních osad, konkrétně se jedná o tyto: Chlum, Loučej, Lhotka, Chlumeček, Stupná, Vinná, Chmelná, Bohouškovice, Mříč, rozhledna Klet' a zřícenina hradu Dívčí kámen.⁸⁶

3.1 Osady a počet obyvatel

V následující kapitole jen představím krátce osudy přilehlých osad, jelikož jsou propojeny s následujícím výkladem dějin Křemže.⁸⁷

Bohouškovice dostaly svůj název zřejmě podle Pribizslause de Bohouskow, o kterém se objevila první zmínka v roce 1312. V roce 1483 se názvem přibližují dnešní

⁸² Tamtéž.

⁸³ Jiří Čarek, *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985.

⁸⁴ Tamtéž, s. 214.

⁸⁵ Internetové stránky městysu Křemže. [online]. [cit. 2021-06-14]. Dostupné z: <https://www.kremze.cz/mestys/o-obci-1/soucasnost/>.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ František Nejedlý, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.

podobě a zní Bohusskowicze, stejný název se vyskytuje i v dalších zmínkách v 17. století. S postupnou germanizací se objevuje nový název – Bohauschkowitz. V Bohouškovicích kdysi býval zemanský dvůr, o čemž vypovídá katastr u č. p. 4 a k němu se později přidali i další sedláci. Na konci 18. století v mapách I. vojenského mapování je vidět výraz Bohoškowitz (Příloha 2). V roce 1869 měla osada dokonce na 95 obyvatel a zažívala rozkvět způsobený delším časovým úsekem plným míru. V první polovině 20. století se objevily dvě války, a i proto v roce 1990 měla osada pouhých 23 obyvatel, přičemž při posledním sčítání lidu dosahovalo číslo pořad pouhé třetiny původního údaje z roku 1869.⁸⁸

Chlum má starší historii nežli Křemže, proto i v současnosti mezi obyvateli dochází k různým potyčkám o to, kdo má větší historii. Rivalita je v současnosti způsobena především politickým spektrem a bojem o vůdčí roli v řízení městyse. První zmínka o Chlumu pochází z roku 1279. Současný název je původní z 13. století, z hlediska jazyka označoval menší kopec. Na místě dnešního dvora č. p. 1 stála dříve tvrz, která byla sídlem pánů Dubenských, kteří v Chlumu žili dalších 300 let, než ho prodali bohatému rodu Častolárů. Také Chlum se objevuje ve vojenských mapách z konce 18. století (Příloha 3). Počet tamních obyvatel je velice kolísavý, v roce 1869 zde žilo 485 obyvatel, po válkách až do revoluce necelých 400 a při posledním sčítání lidu v roce 2011 již 564 obyvatel a jsem si jist, že až se zveřejní výsledný počet z letošního sčítání lidu, číslo bude ještě vyšší, možná přes 600 obyvatel. Chlum totiž zažívá stavební rozmach, zejména se budují rodinné domy.

Chlumeček má svůj název podle menšího kopce, který se nachází nad touto drobnou osadou. Poprvé se jeho jméno vyskytlo v roce 1440. První dům byl postaven v dobách, kdy osada patřila ke zboží kláštera ve Zlaté koruně. Jedna z verzí názvu se vyskytuje v mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768 v podobě Chlumetzka (Příloha 4). V roce 1869 měl Chlumeček dokonce 151 obyvatel, na počátku devadesátých let to číslo odpovídalo sotva třetině, tedy 42 obyvatel. Zajímavé je, že v tomto případě zde není žádný výrazný stoupající trend; i při sčítání lidu v roce 2011 byl počet obyvatel 44.

Chmelná poprvé se vyskytla v pramenech v roce 1374 jako Chmelna a tuto zkrácenou verzi si uchovala až do roku 1916, kdy se prodlužuje poslední samohláska a

⁸⁸ Český statistický úřad, veřejná databáze. [online]. [cit. 202-06-24]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-a-domu-podle-vysledku-scitani-od-roku-1869>.

vzniká dnešní verze Chmelná. Zde název zcela napovídá, že se zde pěstoval chmel, který později sklízeli klášter ve Zlaté koruně pro svůj pivovar. Počet obyvatel Chmelné postupně klesá od prvního sčítání. V roce 1900 měla zatím nejvíce, konkrétně 262 obyvatel, po válce na 158 obyvatel, v devadesátých letech opět pokles na 125 a při posledním sčítání dokonce pouze 113 obyvatel.

Další osada v pořadí je **Lhotka**, která nemá počátky jako ostatní vesnice ve 13. či 14. století, ale první zmínka pochází dokonce až z roku 1543 a to jako Lhotka, později v 17. století dle Nejedlého se začal používat německý název Mehlhuttel, následně v roce 1881 výraz Lhota a v roce 1916 návrat k původnímu názvu, který se používá dodnes. Lhotek byla ale samozřejmě spousta, svůj název měla, jelikož byla osvobozena na nějakou dobu od berní, a to do určité lhůty – „*lehoty*“ a proto tedy výraz Lhota. Počet obyvatel má podobný vývoj, tedy z prvotních zaznamenaných 150 osob z roku 1869 až 68 z roku 2011.

Loučej se nachází na kopci kousek od Blanského lesa. Poprvé se uvádí v roce 1440 jako Luczey, na počátku 17. století jako Lauczies, později se opět ujal německý výraz Lutschau. V této podobě se vyskytuje i v mapách prvního vojenského mapování (Příloha 5). Z této podoby došlo ještě ke změně na Laučeje a z toho již přirozeně na dnešní Loučej. *Název dostala podle osadníků, kteří házeli kopím (tj. luče“).*⁸⁹ Zde je pokles obyvatel markantní, z roku 1880, kdy měla Loučej prozatím nejvíce, a to 300 obyvatel, až na 96 osob z posledního sčítání.

Mříč patří mezi největší osady spadající pod Křemži. První zmínka o ní byla v roce 1440 a tenkrát byla pojmenována výrazem Smrzyecz, dále Smrziczie, v roce 1612 již podobnější Mrzicz, později jako v předcházejících případech převládl německý výraz Rietsch. V roce 1844 se ale vrací Mrzitzch, o 14 let později další změna na Smřičí a Mřitsch, ze které už se plynule přešlo na dnešní Mříč. Určit, z čeho vznikl název je poměrně snadné, podle smrkových lesních porostů.⁹⁰ Tady se poprvé můžeme bavit o opačném trendu, tedy místo zmenšujícího se počtu obyvatel, zde můžeme pozorovat pomalý růst, z prvotních 218 na dnešních 254 obyvatel. Nárůst obyvatel byl v minulosti ovlivněn vybudováním železniční tratě České Budějovice – Černý Kříž, jejíž první úsek

⁸⁹ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 11.

⁹⁰ Tamtéž.

do Kájova byl uveden do provozu roku 1891. V současnosti trend pokračuje především vhodným situováním na hlavní silnici do Českých Budějovic.⁹¹

Předposlední z představovaných osad je **Stupná**, jejíž název byl odvozený od stupy či stoupy, slova označujícího drtidlo.⁹² Celkově vývoj názvu není tak dramatický jako v předcházejících případech, začalo se s krátkým označením Stupna v roce 1387 a již v roce 1550 se natrvalo uchytil výraz Stupná. K této osadě patří i samota Katovy, o nichž se v pramenech nepíše prakticky nic, pouze počet samot, které se tam nacházejí a jsou to pouhé čtyři domy.⁹³ U Stupné můžeme pozorovat stejný trend jako u většiny osad, tedy postupný pokles počtu obyvatelstva o dvě třetiny, z původních 322 obyvatel z roku 1869 na dnešních zhruba 110 obyvatel.

Poslední jmenovanou je nejnovější osada **Vinná**, která byla založena dokonce až v 19. století, konkrétně v roce 1834. Toto území totiž dříve patřilo ke statku Chlumeček a bylo nazýváno „Winá Hora“, což je zřetelně vidět na mapách z konce 18. století, kde se nevyskytují ještě žádné domy a je zde pouze označení již zmiňované osady (Příloha 6). K osídlení se přihlásilo 6 mladíků ze dvora v Chlumečku, dostali tedy přidělený kus půdy a zde si mohli postavit obytnou budovu, stáj, kůlnu a stodolu. Samozřejmě každý nově osedlý podepsal i smlouvu, podle které musel platit předem stanovenou roční pozemkovou činži a musel vykonávat během roku 26 dní roboty.⁹⁴ O 35 let později měla Vinná již 48 obyvatel. Nakonec ale po první a druhé světové válce počet výrazně klesl, v druhé polovině 20. století zde žilo okolo pěti osob a při posledním sčítání bylo číslo patnáct.

3.2 Středověká historie

Jak se přesvědčíme v další části, za velice nebezpečné museli, ať už Dubenští či Smilové, považovat zejména jihočeské Rožmberky⁹⁵. Ti totiž razili podobnou strategii jako například Přemysl Otakar II., který chtěl narušit převahu tehdejších Vítkovců, a proto

⁹¹ Milan Binder – Jiří Kafka – Jan Viktora, *Železnice Českobudějovicka: od počátku po současnost*, České Budějovice 2018, s. 195.

⁹² F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 11.

⁹³ Tamtéž, s. 12.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Rožmberkům se věnovali například Jaroslav Pánek, *Poslední Rožmberkové (Velmoži české renesance)*, Praha 1989; V. Bůžek, *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.

založil uprostřed jižních Čech, České Budějovice, jako protiváhu vrchnostenského Českého Krumlova. Omezit moc silného šlechtického rodu Vítkovců se mu de facto podařilo, jelikož České Budějovice tvořily uzemní klín do jinak vrchnostenské oblasti. Rožmberkové postupovali obdobným způsobem. Založením Dívčího kamene, který byl nedaleko od hranic s Křemží, vybudovali silný opěrný bod v blízkosti panství Smila z Křemže. V některých pramenech se Dívčímu kameni říká i německým názvem Maidstejn, proto vznikl lidový název Menštejn. Rožmberkové zvolili velice strategicky výhodné místo na vysokém skalním ostrovu mezi řekou Vltavou a Křemežským potokem. Zakládací listinu Rožmberkům vystavil císař Karel IV., který v té době pobýval v Mohuči. Adjektivum „dívčí“ dostal hrad údajně proto, že ho nechali postavit bratři Jošt, Oldřich a Jan pro svých pět svobodných sester, aby zde v lesích byly chráněny před rušným městským životem. Rožmberkové po zakládací listině dlouho neváhali a nechali postavit mezi lety 1350–1360 Dívčí kámen. Hrad byl správním střediskem okolního území, kterému se říkalo zboží menštejnské. Součástí byly okolní vesnice Holubov, Krásetín, Planá, Kroclov, Homole, Jamné, Boří, Třísov, Vrábče, Opalice, Čertyně a Zaluží. Za povšimnutí stojí krátkodobé věznění krále Václava IV. před následným přesunem do dnešního Rakouska. Nejznámějším dlouhodobým obyvatelem Oldřich II. z Rožmberka, který se na Dívčí kámen přestěhoval ke konci svého politického života. Dívčí kámen měl po odstěhování Oldřicha II. na hradě pouze malou posádku, která se dále zmenšovala. V roce 1513 vydal Petr z Rožmberka pokyn k tomu, aby hradní posádka odvezla vše potřebné a cenné a hrad opustila. Další zmínka o hradu je až z roku 1541, kde se o něm mluví jako o zbořeném.⁹⁶ Od roku 2005 Dívčí kámen náleží Křemží.⁹⁷

Již od 13. století vlastnila Křemží jedna z větví pánů Bavorů ze Strakonic, kteří se jmenovali Dubenští z Chlumu.⁹⁸ Nejedlý dále uvádí, že centrem jim nebyla Křemže, ale sousední Chlum. V roce 1318 se však bratři Dubenští, Jindřich a Smil dohodli na rozdělení majetku a Jindřich si ponechal starší Chlum a Smil založil tzv. Křemežskou větev. Ve Křemží si dokonce postavil i hrad na místě staré tvrze. V roce 1383 se objevuje písemná dohoda mezi farářem Odolenem z Košína a farářem z Kamenného újezdu, že vesnice Třísov bude přifařena ke Křemežské farnosti. Všechny tyto indicie stále směřují

⁹⁶ Tamtéž, s. 22.

⁹⁷ Internetové stránky Dívčího kamene. [online]. [cit. 2021-06-17]. Dostupné z <http://www.divcikamen.cz/historie-1/>.

⁹⁸ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 15.

k tomu, že Křemežský kostel sv. Michaela musel být postaven zřejmě již ke konci 13. století.⁹⁹

Smil z Křemže ji značně rozšířil. Nejedlý uvádí že již v 14. století ke Křemži za Smilova života patřila Loučej, Chlumeček, Stupná, Bohouškovice, Mříč, Slavče, Hradce, Lipí, Černý Dub, Vrábče, Záhorčice, Zaluží, Radostice, Čertyně, Kamenný újezd, část Rojšína a dvory v Krásetíně a Roudném. Smilův syn Jan díky své loupeživé činnosti za dob husitských válek dokázal získat i velké jmění. Po smrti Oldřicha II. synové Jindřich a Jan z Rožmberka Křemži prodali Přibíkovi a Benešovi z Chlumu, kteří se nejprve museli zavázat, že už znova ve Křemži neobnoví již zbořený hrad. Od roku 1457 se stal Beneš z Chlumu jediným vlastníkem Křemže. Celou Křemži zdědila následně jeho snacha Markéta. Správa takového území byla nad její síly, a proto dne 4. dubna 1547 prodala Markéta své chlumské statky Janu Častolárovi. Rod Častolárů Křemži vlastnil po celé 16. a více než polovinu 17. století. V roce 1550 byl na popud Jana Častolára z Dlouhé vsi položen základní kámen kaple sv. Voršily, která byla zbourána v druhé polovině 19. století. Na počátku 20. století se rozhodl situaci změnit křemežský rodák Josef Cába, který působil jako kněz-probošt v Jindřichově Hradci. V roce 1905 nechal postavit novou kapli, která zde stojí dodnes.¹⁰⁰

Dne 3. května 1668 prodal syn Oldřicha Lukáš z rodu Častolárů chlumský statek Eggenbenberkům¹⁰¹ žijícím v nedalekém Českém Krumlově.¹⁰² Po jejich vymření získali chlumský statek Schwarzenbergové.¹⁰³

⁹⁹ Petr Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 17, 2007, č. 8, s. 2.

¹⁰⁰ Tamtéž, 17, 2007, č. 6, s. 16.

¹⁰¹ Těm věnovala monografii A. Kubíková, *Eggenberkové: z bankéřské lavice na knížecí stolec*, Praha 2016. Nebo společně s dalšími rody z jižních Čech Pavel Juřík, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenbekové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008.

¹⁰² P. Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 17, 2007, č. 5, s. 14.

¹⁰³ Schwarzenbergům se věnovali zejména historici z prostředí filozofické fakulty jako Zdeněk Bezecný, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005; Z. Bezecný – Martin Gaži – Martin C. Putna, *Schwarzenbergové v české a střeoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2013; Rostislav Smíšek, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.

3.3 Každodennost v 18. a na počátku 19. století

V další části se věnuji každodennosti během 18. a 19. století v rámci Křemže. Celé dějiny napříč státy jsou protkány i řadou značně smutných událostí, a obyvatelé Bohouškovice si na počátku 18. století prožili své. V roce 1710 se asi někdy po jedné hodině odpoledne zřítila celá chalupa a o život přišly dvě malé děti.¹⁰⁴ V témže roce se udála ale další událost v Bohouškovících. S pověřením úřadu v Českých Budějovicích vypravily Bohouškovice jednoho obyvatele na moravské hranice, kde byl pověřen zajímavým úkolem, byl totiž nucen pronásledovat a chytat uherské cikány. *Na cestu dostal pušku, opasek, sekané olovo, střelný prach a na 14 dní peníze na stravu.*¹⁰⁵ Jak úkol splnil už bohužel prameny neříkají, každopádně o pět let došlo v Bohouškovících k další tragédii. Konkrétně byla v roce 1715 v Bohouškovících vyražďena celá osmičlenná rodina. Tento hanebný čin údajně provedli kočovní cikáni.¹⁰⁶

Na počátku 19. století Křemže zažila pár poměrně silných zemětřesení, konkrétně jsou zachycena zemětřesení dvě. První se událo dne 4. července 1817 před devátou hodinou a údajně bylo tak silné, že se lidé poohlíželi, kolik domů spadne. Přesně škody ale nebyly zaznamenány. Další zemětřesení na sebe nenechalo dlouho čekat a došlo k němu již o rok později, konkrétně dne 28. listopadu 1818 okolo půlnoci, což probudilo skoro celou Křemži ze spaní, ovšem počet škod opět není znám.¹⁰⁷

V roce 1840 postihl Křemži velký požár. Není úplně jasné, jak k němu došlo. Mejzlík uvádí, že mezi lidmi se uchytila verze, kdy podle lidového podání šla hospodyně pro něco na půdu, a přitom si svítila loučí. Požár vypukl v domě č. p. 10, kterému se říkalo u Hamerníků. K požáru došlo na Popeleční středu a jelikož byl silný vítr, požár se rychle šířil i na okolní domy. Nakonec v okolí náměstí shořelo 25 domů a bylo to pro centrum města neštěstí i z toho důvodu, že většina domů neměla dle Mejzlíka pojištění.¹⁰⁸

Již v roce 1848 byl v Chlumečku na pozemku tehdy knížecího dvora odhalen pomník, který připomínal zrušení roboty v témže roce. Jedná se o přírodní neopracovaný kámen, který již dnes nemá desku s popisem.¹⁰⁹ V témže roce se narodila pozoruhodná

¹⁰⁴ P. Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 17, 2007, č. 7, s. 15.

¹⁰⁵ Tamtéž s. 2.

¹⁰⁶ Tamtéž, 17, 2007, č. 6, s. 16.

¹⁰⁷ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 140.

¹⁰⁸ P. Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 18, 2008, č. 3, s. 3.

¹⁰⁹ Tamtéž, 17, 2007, č. 8, s. 6.

osobnost z 19. století z prostředí Křemže, a to Vojtěch Cipín. Ten po studiích v nedalekých Českých Budějovicích nastoupil do kněžského semináře a následně byl vysvěcen na kněze. Křemežská, či spíše Česká kotlina, mu však byla malá, a proto na výzvu kněze a misionáře Josefa Hessouna odcestoval přes oceán do Ameriky. Tam působil jako farář a misionář v Ahnapee a v Kellnerville v diecési Greenbay ve státě Wisconsin v USA. Určitě se nejedná o posledního rodáka z Křemže, který se podíval až do USA, ale o jednoho z prvně zdokumentovaných bezesporu ano.¹¹⁰

Vyhláškou místodržitelství ze dne 13. prosince 1863 č. 72309 byla tehdejší vesnice Křemže povýšena opět na městys. Kronikář Schneider uvádí, že se pouze jednalo o navrácení titulu, který mělo již od dob Častolárů, kdy se Křemži běžně říkalo městečko.¹¹¹

Křemži stejně jako další územní celky napříč Českem ovlivňovala úmrtí malých dětí, ať už z příčin různých nemocí či jiných tragédií. Dne 24. června se utopila teprve čtyřletá dcera Vojtěcha Pomyje v mlýnské stoce u Křemežského potoka. Bez mála dva měsíce potom, 23. srpna došlo k prvnímu všeobecnému očkovaní ve Křemži, kdy se všeobecné očkovaní dětí konalo v budově tehdejší školy.¹¹²

Na počátku srpna roku 1870 byla založena první četnická stanice na území Křemže. V domě č. p. 43, kde se stanice nacházela, byla rovněž kasárna pro posádku o rozsahu tří mužů. Poloha stanice ovšem v průběhu let byla několikrát přemístěna, nejdříve do č. p. 68, později č. p. 25, následně číslo č. p. 12. a nakonec číslo č. p. 120. Zažila tedy 4 přesuny, než se postavila budova nová i se šatlavou, která fungovala až do 90. let 20. století, kdy byla tehdejší veřejná bezpečnost ve Křemži zrušena. V 90. letech byla opět obnovena a vydržela zde až do přesunu policejní hlídky do Českého Krumlova v roce 2013. Dnes je budova stále vlastněna policií, ale již zde není stálá posádka.¹¹³ Současný starosta Křemže, Ing. Josef Troup, odchod stálé posádky považuje za velkou chybu, jelikož četníci, později policie, zde měla tradici a výsledky (Příloha 27).

Dne 25. května 1876 byl ustanoven dobrovolný hasičský sbor, přičemž Křemže při jeho založení vyšla ze zemského zákona o nebezpečnosti ohně. Kronikář Schneider

¹¹⁰ Tamtéž, 17, 2007, č. 4, s. 12.

¹¹¹ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1923–1926 (1927)*, inv. č. 1, sign. BI 1, s. 79.

¹¹² Tamtéž, s. 84.

¹¹³ P. Mejzlík, *Kalendárium, Křemežsko* 17, 2007, č. 8, s. 6.

dále uvádí, že stanovy dobrovolných hasičů byly potvrzeny místodržitelstvím v Praze dne 14. ledna 1882.¹¹⁴ Zakládání dobrovolných hasičských sborů v této době nebylo nic až tak netradičním, v nedalekých Chvalšínách došlo k založení sboru již o čtyři roky dříve.¹¹⁵

V práci již padlo několik zmínek o kostelu sv. Michaela, který stál ve Křemži pravděpodobně od konce 13. století. Nakonec ale postupně chátral (Příloha 7), a proto byl na popud faráře Tomáše Pfausera, postaven nový kostel. V roce 1879 do Křemže dorazily stavební plány nového kostela, podle kterých se z původního měl dochovat pouze presbytář a sakristie a kolem něj postavený nový kostel. Ten byl vysvěcen konkrétně 23. října 1887 biskupem Martinem Říhou. Byl postaven ve novogotickém stylu a navržen podle schwarzenberského dvorního stavitele Damasca Devoreckého¹¹⁶ (Příloha 8).

Dne 28. srpna 1890 začala slavnostním výkopem stavba důležité železniční trati České Budějovice-Kájov. Začalo se v Českém Krumlově v místech dnešního vlakového nádraží. Stavba se obešla bez výraznějšího počtu mechanizačních strojů, ovšem byl zde nasazen až nebývale vysoký počet dělníků (Příloha 9). Výstavba trvala nakonec pouhých 15 měsíců, a tak mohl být 9. listopadu 1891 slavně zahájen provoz této železnice,¹¹⁷ která byla součástí KEB dráhy, tedy Kaiserin Elisabeth-Bahn (Dráha císařovny Alžběty). Rozvoj nebyl ale pouze na železnici, ve stejném roce jako výstavba železnice začala i výstavba silnice mezi Rojšínem, Chlumem, Křemží a Mříčí. Silnice byla až do roku 1952 prašná s výjimkou úseku u „letišť“, který nechali Němci za 2. světové války vybetonovat. Počet vozů, který zde jezdil, nemohl být na počátku nikterak veliký, málokdo si mohl dovolit vůz, ale i tak to umožňovalo obyvatelům Křemže rychlejší přesuny.¹¹⁸

Dne 26. prosince 1900 došlo k další tragédii, kdy tři místní hoši šli společně na led na křemežském rybníce. Chlapci na rybníce bruslili, když se s nimi prolomil led. Dva chlapci utonuli, jednalo se o Vojtěcha Máchu a Josefa Reitingera. Třetí chlapec, Alois

¹¹⁴ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1923–1926 (1927)*, inv. č. 1, sign. BI 1, s. 31.

¹¹⁵ V. Mašková, *Chvalšiny*, s. 8.

¹¹⁶ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1923–1926 (1927)*, inv. č. 1, sign. BI 1, s. 96–100.

¹¹⁷ P. Mejzlík, *Kalendárium*, Křemežsko 17, 2007, č. 8, s. 6.

¹¹⁸ František Sarauer, *Vlakem i autobusem*, Křemežsko 27, 2017, č. 8, s. 10.

Kostka, byl zachráněn. Hrdinům, kterým se podařilo zachránit alespoň jednoho z chlapců, bylo později na okresním hejtmanství vysloveno uznání.¹¹⁹

Křemže jako městys dostala v roce 1905 nařízeno, aby si vybuodovala veřejné osvětlení, minimálně na náměstí a hlavních ulicích. Proto se tedy v květnu sešli zastupitelé a rozhodovali se, dle jakých kritérií zvolí výběr osvětlení. Firma Casl z Prahy, nabídla Křemži osvětlení pomocí acetylenových svítilen. To se ale v již rozvíjející době elektriky nelíbilo zastupitelům v čele se starostou Janem Čížinským a místostarostou Josefem Čížkem, kteří tedy propagovali již zmiňované elektrické řešení. Nakonec tedy byli pověřeni, aby se informovali v Písku, kde již elektrické osvětlení bylo, jak mají nadále postupovat.¹²⁰ V dalším roce představil Josef Čížek radě návrh na zřízení elektrárny, kterou se rozhodl zřídit ve svém mlýně. Obecní rada s tím souhlasila a podepsala s Čížkem smlouvu, přičemž požádala firmu Františka Křížíka o vypracování projektu a rozpočtu na danou věc. Ovšem kvůli potřebným znalostem ohledně provozu elektrárny musel Josef Čížek nastoupit do učení v Praze do firmy Františka Křížíka a ten mu udělil výuční list v lednu roku 1908. V témže roce do Křemže dokonce přijel sám František Křížík, aby oficiálně zahájil provoz nové elektrárny v křemežském Čížkově mlýně. Byla to velká sláva, která byla zakončena poměrně komickou událostí. Pan Čížek při slavnosti nechal rozsvítit na střeše tehdejší školy opravdu silnou obloukovou lampu, která svítila možná více, nežli sám pan Čížek očekával. Dokonce v okolí padlo podezření, že musí jít o požár a do Křemže přijela hasičská hlídka. Pokud bych se měl vrátit k samotné elektrárně, tak tu pohánělo vodní kolo, které dodávalo energii dynamu o výkonu zhruba 6 kW a stejnosměrným napětím 120 Voltů (Příloha 10). Díky této elektrárně se dařilo v Křemži osvětlovat ulice pomocí deseti pouličních světel. Dále odebíralo elektřinu šest soukromých odběratelů. Ještě během prvních let už vodní kolo přestávalo stačit, proto Josef Čížek koupil a následně zabudoval tzv. Francisovu vodní turbínu o výkonu 10,2 koní od firmy Škrlandt z Českých Budějovic.¹²¹ Pro porovnání jsem se opět podíval na nedaleké a rozsahem podobné Chvalšiny, kde došlo v roce 1914

¹¹⁹ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1923–1926 (1927)*, inv. č. 1, sign. BI 1, s. 124.

¹²⁰ Bedřich Čížek, *100 let elektřiny pro veřejné osvětlení a domácnosti v Křemži*, Křemže 2006, s. 22–24.

¹²¹ Tamtéž.

též k vybudování místní elektrárny.¹²² Křemže tedy vývojově byla na stejné úrovni jako okolní stejně velká města.

Jedním z nejzajímavějších konfliktů napříč historií Křemže, je bezesporu tzv. “spor o vodu.“ Tak běžná věc, jako proud potoka, přinesla pozoruhodný počet sporů. Až do 16. století tekla veškerá voda přirozeně na křemežskou stranu. V roce 1594 prodali majitelé Chluma, bratři Oldřich a Jindřich Častolárové, vodu z křemežského potoka poslednímu Rožmberkovi Petru Vokovi, přičemž z tohoto důvodu část vody z potoka měla téct na vodní kola mlynářům do Chvalšín.¹²³ Zajímavý je i postoj k rodině prodejců vody, jelikož v křemežském kostele za oltářem je zasazen náhrobní kámen Jana Častolára, jehož potomci vodu prodali. Proto se v pamětech lidí uchovaly výjevy, kdy mlynáři procházející podél oltáře na náhrobní kámen vždy plivli na znamení pohrdání mužem, co jim prodal vodu.¹²⁴ Pokud se podíváme prakticky, jak se pracovalo s onou prodanou vodou, tak za Ktišským mlýnem bylo dělidlo vody, přičemž prodaná voda šla strouhou do Březovického rybníka a odtud dál kanálem do Chvalšinského potoka. To bylo řízeno dřevěným prahem, který byl zasazený do koryta potoka. Na německou stranu šla pouze šestina vody. Tím ale příběh jednoho potoka zdaleka nekončí. Ona úmluva o vodě z doby Petra Voka totiž byla dodržována jen dočasně, jelikož další zmínka z roku 1782 uvádí, že mlynář z Březíkova dokonce ucpal otvory na prahu, kterými voda protékala na křemežskou stranu, a proto veškerá voda tekla do Chvalšín. Čeští mlynáři v reakci nechali vyvolat řízení, které se konalo dne 19. července 1782. Řízení se zúčastnili samozřejmě jak čeští, tak němečtí mlynáři. Rozhodčími sporu byli knížecí obročí Ferdinand Hromada a knížecí správce Kristian Stegmüller. Výsledkem tohoto řízení byla dohoda, že čtyři díly vody potečou na německou stranu a zbývající dva díly na českou stranu. Na předěl potoka umístili dřevěné dělidlo, které mělo udržovat odpovídající podíl vody. Tím ale stále spor nekončil a táhnul se historií dál. V průběhu 19. století si delší dobu němečtí mlynáři stěžovali, že na českou stranu teče vody více. V roce 1834 si stěžovali oficiálně, a proto 21. července přímo pod Ktiší došlo k další domluvě o podílu vody. Tentokrát umístili kamenný práh na předěl potoka, který rozdělil proud vody poměrně komplikovaným rozdílem 12:5 v neprospěch českých mlynářů. Spor pokračoval i ve 20. století, kdy v roce 1922 byl poměr opět změněn, tentokrát 5:1 pro německé

¹²² V. Mašková, *Chvalšiny*, s. 8.

¹²³ F. Nejedlý, *Z dějin*, 26–28.

¹²⁴ P. Mejzlík, *Kalendárium, Křemežsko* 17, 2007, č. 8, s. 2.

mlynáře. Vidíme tedy, že vždy německá strana, tedy strana Chvalšinská, měla převahu. Přírozený konec tomuto sporu udělal rok 1948, tedy odsun Němců, poté tekla veškerá voda na českou stranu.¹²⁵

¹²⁵ Tamtéž.

4 Křemže za první světové války a za první republiky

4.1 První světová válka

První světová válka byla válečným konfliktem, který do té doby svět ještě nezažil. Proto dostala přívlastek „Velká válka“. Lidé si v této době neuvědomovali, že po prožitých hrůzách by mohl nastat ještě horší válečný konflikt. Jakým momentem začala 1. světová válka je všem obecně známo. Po atentátu na nástupce trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu došlo k vyhlášení ultimáta Rakouskem-Uherskem Srbsku. Ti nemohli podmínky ultimáta splnit, a tak došlo k vyhlášení války. Atentát byl ve skutečnosti pouze záminkou, jelikož státy jako Německo, které bude spojencem Rakouska-Uherska, se na válku již delší dobu připravovaly. Německo totiž během 19. století nezískalo tolik kolonií, a bylo proto mírně frustrované a připravené na válku.

Během začátku války zkusili Němci rychle dobýt Francii, použili tzv. Schlieffenův plán, pomocí kterého měli obsadit francouzské území přechodem přes neutrální Belgii a následně přesunout vojsko na východ, kde mělo Rakousko-Uhersko napadnout carské Rusko. Rychlý útok, pro který se uchýlil německý výraz *blitzkrieg* ovšem nevyšel. Postup německé armády se zastavil po prohrané bitvě na řece Marně. Frontová linie se zastavila a před doplněním sil a dalším útokem vojska vytvořila provizorní obranné linie. K dalším velkým ofensivním postupům však již nedošlo a následné čtyřleté boje se povětšinou odehrávaly se zanedbatelnými územními zisky či ztrátami. Ve snaze odvrátit neustálé setrvání v zákopových liniích, používali obě strany nejrůznějších technických vymožeností k pomyslnému získání trumfu. Britové jako první použili tanky v roce 1916 na Sommě. Jednalo se tehdy o spíše experimentální využití, první masivní nasazení tanků bylo až v bitvě u Cambrais v roce 1917. Další novinkou se stal bojový plyn, který Němci použili u belgického města Ypres, podle něhož nese název yperit. Stejnou novinkou bylo využívání letadel zejména k průzkumům terénu. Na bombardování byly používány například vzducholodě. Znamé je zejména bombardování Londýna z roku 1915. Válka měla být rychlá, rakouští vojáci při odchodu na frontu vesele hlásali heslo „*do Vánoc budeme doma*“. Nakonec však konflikt trval čtyři roky, bez nějakých výraznějších pokroků. Neustálé bezvýsledné boje ekonomicky vyčerpávaly válčící strany. Docházely zásoby jídla, vážlo zásobování. Proto válka v roce 1918 skončila, když postupně kapitulovala vojska zemí Rakouska-Uherska a Německa. Následky byly ihned zřejmé, Rakousko-Uhersko se rozpadlo na menší demokratické státy. Pro Čechy byla válka náročná zejména kvůli branné povinnosti, kdy muselo mnoho mužů do Rakousko-

Uherské armády. Pro vojáky to musela být nesmírně náročná situace, jelikož mnoho z nich mělo k Rakousku-Uhersku odpor a přálo si at' už větší autonomii v rámci monarchie, nebo přejít do područí na první pohled spřízněného Ruska, nebo vznik autonomního státu. Proto v prvních letech vojáci velice často padnuli do zajetí a následně se snažili začít za druhou stranu bojovat, samozřejmě zejména na východní frontě. Důvěra k přeběhlíkům zejména v Rusku byla velice chladná, až s přibývajícím časem, a ne s úplně dobře se vyvíjejícím průběhem, bylo vojákům umožněno bojovat. Svůj podíl na tom má bezesporu Tomáš Garrigue Masaryk, který vyjednal oficiální založení legií. Legionáři bojovali at' už na východní, západní či italské frontě. Problém po válce byl zejména v návratu těchto mužů do vlasti. Legionáři z italské fronty se mohli navrátit ještě v roce 1918 a zorientovat se v nově vzniklém státě a začít spokojeně žít. Legionáři působící v Rusku měli návrat do vlasti mnohem složitější. V Rusku se totiž s Velkou říjnovou revolucí, ke které došlo v listopadu roku 1917, změnila politická situace a legionáři se stali nebezpečnými, proto docházelo k častým střetům s Rudou armádou. Nejznámější je zřejmě Čeljabinský incident, kdy došlo k vážnému ozbrojenému střetu československých legionářů, kteří poté, co byli zajati někteří z nich Rudou armádou, pomohli svým pryč z vězení při ozbrojeném konfliktu.¹²⁶ Následkem toho se podařilo legionářům zmocnit celého Čeljabinsku. V putování po tzv. transsibiřské magistrále docházelo ještě k mnoha dalším střetům, kdy si museli legionáři prostřílet cestu až do přístavu ve Vladivostoku. Problém u legionářů vracejících se z Ruska, byl ten, že se vrátili mnohdy až dva roky po válce. Proto bylo velice náročné se se zorientovat v novém světě, který na ně doma čekal.

4.2 Reflexe o vyhlášení války v kronikách

Vyhlášení války se projevilo i ve Křemži. Jak kronika městyse, tak školní kronika referuje o vyhlášení. Záznam z křemežské školní kroniky přiblížil dění před vyhlášením války dne 28. července 1914. V obci probíhala mobilizace, která v prvních dnech byla pouze částečná, později všeobecná. Kronikář Alois Blažek byl v textu loajální Rakousku-Uhersku, což je patrné například ze subjektivního pohledu na ultimáta, které obdrželo Srbské království. Autor kroniky uvedl, že podmínky stanovené Rakouskem-Uherskem byly spravedlivé a že Srbové neochotou potrestat viníky atentátu ohrožují monarchii. Dále je patrné, že záznam vznikl v rané fázi války. Kronikář popsal odhodlání vojinů,

¹²⁶ R. Sak, *Anabáze*, s. 28.

kteří se *hrnuli se ke svým praporům, zanechávající svého zaměstnání.*¹²⁷ Z pedagogů, kteří narukovali do armády, byli jmenováni Robert Vondruška, c. k. okresní školní inspektor a učitelé Vojtěch Heral, Alois Cipín a Jan Váňa. Již bez konkrétních jmen byli zmínění otcové žáků křemežské školy.¹²⁸

Další zápis se objevil ve pamětní knize obce Křemže, kde je podrobně popsán začátek války. Kronikář Václav Schneider zde projevuje větší politický rozhled, přičemž přidává názor, že o válku nejvíce stálo Německo: *Jako blesk roznesla se dne 28/7 1914 zpráva o vypovězení války ze strany Rakouska proti Srbsku. Mělo se za to, že za vypovězení války stalo se následkem zavraždění rakouského následníku trůnu Frant. Ferdinanda a jeho choti Žofie v Sarajevu dne 28/6 1914., avšak nebyla okolnost tato příčina jediná. Válka tato byla již dlouho připravována ze strany Německa, jež se snažilo dobytí si světové panství v Evropě a k tomu mu mělo Rakousko dopomoci. Atentát sarajevský dobře se k tomu hodil.*¹²⁹ Následně rozvíjel myšlenky, že Rakousko se pustilo do boje bez větší rozvahy, jelikož se spoléhalo na pomoc Německa. Můžeme tedy upozorovat, že ač kroniky vznikly ve stejné době, vyzněním jsou zcela odlišné. Mohl zde být posun v čase, kdy mohl kronikář Schneider zachycovat události spojené s válkou až poté, co válka skončila. Oproti tomu z Blažkových zápisů je patrná větší bezprostřednost. Na základě toho se domnívám, že zápis vznikl nedlouho po zaznamenaných událostech. Stejně tak ale můžu spekulovat, že pokud Blažek zapisoval právě v roce 1914, nemohl vědět, jak válka skončí a podobný zápis by byl pouze aktem sebezáchovy. Dalším důvodem rozdílného vyznění textu může být i rozdílná politická orientace obou kronikářů. Z Blažkových zápisů vyplývá, že mohl být monarchistou, oproti tomu z následných kronikářských zápisů pana Schneidera je zřejmé, že se mohlo jednat o člověka, který usiloval o větší autonomii v rámci monarchie, případně odtržení od Rakouska-Uherska.

V druhé části svého příspěvku podrobně líčí, jaké problémy zažívali lidé přímo ve Křemži. Nejdříve mnoho mladých lidí odešlo na bojiště, ale s přibývajícím časem a vojenskými neúspěchy nastupovali do služby i lidé starší do 50 let. Následně líčí, že trápení nezažívali jen muži na frontě, i ti, kteří zůstávali ve svých domovech. Kronikář

¹²⁷ SOkA Český Krumlov, Obec Křemže, *Kronika obecné a měšťanské školy 1906–1935*, s. 75–76.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž, *Pamětní kniha Křemže 1923–1926 (1927)*, inv. č. 1, sign. BI 1, s. 150–151

uvádí, že na prvním místě byly dodávky pro vojsko, takže byl zastaven volný prodej obilí, dobytka a dalšího zboží. Jídlo lidé dostávali pouze na přiděl, což nemohlo dostačovat. Proto si lidé opatřovali suroviny na černo, často chodili k mlynáři a draze si koupili další mouku. Bylo to ale velice nebezpečné, protože se vystavovali riziku chycení ze strany četnictva.

4.3 Každodennost obyvatel za první světové války

Křemže během války žila dál svým životem. Nejvíce ji ovlivňoval odchod značné části mužů do války a všudypřítomná chudoba. Lidé se snažili pouze přežít a doufali, že se jejich synové, manželé, vrátí z války zpět domů. Je velice obtížné říct, kolik z těchto mladých mužů se domů už nevrátilo. František Nejedlý se dopracoval k číslu 130 a ani toto číslo nemusí být konečné.¹³⁰ Konkrétní jména padlých se snažili ukázat obyvatelé Křemže hned za první republiky na různých památnících. Jako první postavili pomník padlým v roce 1924 v nedalekém Holubově. O čtyři roky později na ně navázal Chlum se jmény padlých z Chlumu, Loučeje a Lhotky. Jako poslední pomník postavila Křemže, která zvěčnila jména 23 vojáků padlých ze Křemže a z Chlumečka. Pomník si Křemže nechala udělat od sochaře Jana Vítězslava Duška, který na něm představil truchlící matku vlast, která se vděčně sklání nad umírajícím vojínem.¹³¹

O každodennosti v rámci válečné Křemže máme jenom drobné střípky. Válka zasahovala i do věcí pro městyse velice důležitých. Již v roce 1907 Křemže zažádala o vznik elektrárny na Dívčím kameni. Povolení jim bylo uděleno ale až dva týdny před začátkem války, která zastavila plánovanou výstavbu, s níž se začalo ihned po válce.

Dne 28. března 1917 v noci se vloupali neznámí pachatelé do nádražní budovy ve Křemži a uloupili zde železniční ohnivzdornou pokladnu, ve které se v té době nacházelo přesně 540 korun. Dále odcizili různé další předměty. Podle stop se mohlo jednat o několikačlennou tlupu potulných cikánů a kramářů.¹³² Nebyl to ale jediný incident, který se stal v prostředí železnice v tomto roce. V listopadu zastřelil přímo u železniční stanice ve Křemži četnický závodčí z Českého Krumlova prchajícího nebezpečného lupiče Jana Dubského z Blatné. Zastřelil ho v sebeochraně, jelikož lupič po něm střílel z revolveru.¹³³

¹³⁰ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 123.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² P. Mejzlík, *Střípky z historie nádraží Křemže*, Křemežsko 24, 2014, č. 2, s. 8.

¹³³ Tamtéž.

Zajímavý je novinový článek z března roku 1918: *Po třiceti měsících se přihlásil. Jan Buzek z Holubova u České Křemže, byl jako voják po 30 měsících nezvěstný a veškeré pátrání bylo bezvýsledné. Žena jeho je považována za vdovu. Jaké bylo její radostné překvapení, když dne 26. února dostala od něho zprávu, že se opět nalézá na rakouské půdě. Dle všeho byl 2 1/2 roku v zajetí, ale nic o tom nepíše. Druhý den dostala opět lístek, kde ji žádá o zaslání peněz. Nalézá se v Sedmíhradsku v c. k. shromaždišti pro zajatce.*¹³⁴

Předložené příklady každodennosti ukazují, že válka Křemži silně ovlivňovala. Zachycená loupež prokazuje chudobu a bídu, která byla napříč celou republikou. Stejně tak počet padlých, který přímo zasáhl celé rodiny ve Křemži a snížil její demografii. Novinový článek jenom dokládá, že lidé za první světové války byli velice málo informováni o osudu svých blízkých, kteří byli ve válce, a proto museli žít v neustálém napětí, zda se jejich nejbližší vrátí domů.

4.4 Konec první světové války

Konec války byl ve Křemži velice euforický a byl spjat se vznikem samostatného Československa. Obyvatelé Křemže se o vzniku dozvěděli hned 28. října, a tak se lidem, kteří čekali na vlakové zastávce, vyskytl poměrně nečekaný výjev, když vyčkávali na večerní spoj jedoucí z Českých Budějovic. Vlak již z dálky zářil, jelikož byl ověšený českou vlajkou a pokud by lidi neupozornil mašinfira zapískáním vlaku, určitě by je prozradil hlasitý zpěv cestujících, kteří zpívali píseň *Hej Slované*, která byla za Rakouska-Uherska zakázaná. Část cestujících na zastávce vystoupila a šla slavnostním průvodem do Křemže a všem oznamovala, že vzniklo samostatné Československo. Následovala scéna, která je typická pro celé Československo těchto dní. Dav se přesunul k tehdejší poště, kde s nadšením strhl rakouského orla a nastalo všeobecné veselí. Záhy se začali vracet zpět vojáci, a nakonec i legionáři, kterým byla postavena slavobrána.¹³⁵ Po návratu byli legionáři velice váženými. František Sarauer¹³⁶ představuje konkrétní jména všech legionářů z prostředí Křemže a v jakých legiích se konkrétně vyskytovaly (Legie působící v Rusku mají LR, legie působící v Itálii LI, legie působící ve Francii LF a dobrovolníci působící v Srbsku beze zkratky):

<u>Obec</u>	<u>Jméno</u>	<u>Datum narození</u>	<u>Legie</u>
-------------	--------------	-----------------------	--------------

¹³⁴ *Právo lidu*, 6. 3. 1918.

¹³⁵ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 123.

¹³⁶ F. Sarauer, *I. světová válka a naši legionáři*, Křemežsko 24, 2014, č. 3, s. 2–3.

Chlum	Antonín Janoušek	10. 1. 1886	LR
	František Trapl	30. 9. 1879	LR
Loučej	Josef Kouba	5. 5. 1880	LR
	Matouš Leksa	18. 9. 1879	LR
	Jan Prajer	4. 5. 1879	LR
	František Reitinger	31. 3. 1890	LR
	Matěj Dominik	18. 2. 1887	LR
	Josef Drnek	6. 3. 1895	LR
	František Matoušek	19. 11. 1892	LI
	Pavel Nováček	12. 1. 1885	
	Petr Trapl	26. 6. 1893	LR
Křemže	Josef Bíca	8. 1. 1894	LR
	Alois Blažek	27. 6. 1877	LR
	Jan Blažek	29. 3. 1891	LI
	Jan Carda	30. 4. 1889	LI
	Martin Domin	5. 11. 1883	LI
	Martin Kříž	11. 11. 1892	LR
	František Lekeš	15. 12. 1882	LR
	Josef Mičan	24. 8. 1896	LI
	Josef Pecka	31. 1. 1895	
	Stanislav Stanko	6. 5. 1896	LF
	František Schneider	8. 3. 1881	LR
	Miloš Šimeček	15. 2. 1879	LR
	Josef Trapl	1889	LF
	Jan Valík	24. 5. 1881	LR
	Jan Zimmermann	21. 12. 1890	LI
Mříč	Jan Bárta	14. 6. 1889	LI
	Antonín Ferebauer	10. 6. 1881	LR
	Jan Hinterholz	3. 9. 1892	LR
	Karel Troup	8. 1. 1889 v Praze	LI
Chlumeček	František Šturma	1. 1. 1884	LI
Vinná	Tomáš Blatterbauer	1. 12. 1894	LI
Stupná	Jan Černý	8. 1. 1893	LR

	Tomáš Švarc	19. 12. 1892	LR
	Matěj Vlček	22. 2. 1895	LI
	Rudolf Vlček	14. 7. 1899	LI
	Matěj Vyžrálek	11. 2. 1880	LR
Chmelná	Ferdinand Bartoš	24. 5. 1884	LF

4.5 První republika a její každodennost

První republika byla velice rozporuplným místem. Ještě v 21. století se objevuje jak v povědomí lidí, tak v kultuře, první republika jako místo plné večírků, blahobytu a žádného strádání. Přitom málokteré období v našich dějinách mělo tak silně rozevřené nůžky mezi bohatými a chudými. Období první republiky trvalo pouhých dvacet let, mezi lety 1918–1938. Poté nastoupila krátce tzv. druhá republika a po ní již protektorát Čechy a Morava.

Každodennost ve Křemži odrážela problémy v celém státě, ale i radosti v celém Československu. Velký respekt u všech obyvatel za první republiky měla skupina legionářů. Ve Křemži proto zažádali o schválení Jednoty Československé obce legionářské ve Křemži, přičemž jim to schválila Zemská politická správa dne 3. února 1920.¹³⁷ V témže roce se ve Křemži objevil značný problém, jelikož se v prostředí Křemže vyskytovali vrazi koček, kteří tak činili, zejména pro své vlastní obohacení z následného prodeje kožichu. V novinovém příspěvku se pozastavují zejména nad tím, že to je odsouzeníhodné nejenom ze zřejmých důvodů, ale zejména proto, že po válce se zvýšil počet myší, a právě v tomto jim kočky pomáhaly.¹³⁸

V první republice byli lidé často nespokojení se svojí životní situací, jelikož velice často strádali. Z tohoto důvodu posilovala například nově vzniklá komunistická strana, o které referovali v *Rudém právu*, což byl komunistický deník, takže zprávy zde mohly být značně zkreslené. V roce 1922 informovali o počtech účastníků prvomájových manifestací. Ve Křemži se jich zúčastnilo na 200 osob.¹³⁹ Strádání obyvatelstva se ale promítalo i do větší míry kriminality. Příkladem je spor, který dospěl až k soudu, kdy listonoš František Sklár zpronevěřil peníze, které mu spoluobčané svěřili. Konkrétně

¹³⁷ Tamtéž, s. 2–3.

¹³⁸ *Večer*, 18. 3. 1920.

¹³⁹ *Rudé právo*, 4. 5. 1922.

zpronevěřil 7 000 korun, byl u soudu shledán vinným a odsouzen na šest měsíců podmíněčně a k uhrazení ukradeného obnosu.¹⁴⁰

Dne 8. července 1924 navštívil České Budějovice prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Všechny školy z jižních Čech při této příležitosti poslaly děti pozdravit prezidenta. Křemže nebyla výjimkou, kronikář Schneider referoval o nemalém počtu dětí ze Křemže, které měly tu čest vidět právě prvního československého prezidenta.¹⁴¹

Postavení ženy za první republiky bylo silnější než v předešlých obdobích, v roce 1920 byla zakotveno v ústavě, že ženy jsou rovné mužům, a proto jim náleží volební právo. Článek z ledna roku 1928 ukazuje Křemži ve světle pořádání různých vzdělávacích kurzů pro „venkovské“ ženy. Ty se měly prvně sejít v neděli 22. ledna od 9:00 a poslouchat přednášky na nejrůznější témata. Seminář na téma *Všeobecné poučení o státě a občanských povinnostech*, přednesl ředitel Švec z Českých Budějovic. Další přednášku *Postavení a úkoly ženy v zemědělství* vedla B. Merhautová-Vašatová, tajemnice Křemže. Poslední ze série přednášek byla „*Úkoly venkovského dorostu*“. Zároveň s těmito přednáškami probíhal další kurz, který se věnoval dobovému diskurzu módy, šití a střihů, o čemž posluchače poučila Bohuslava Janoušková, jednatelka župního odboru z Českých Budějovic.¹⁴²

Mezi další drobné příběhy z každodennosti Křemže za první republiky patřil příběh mlynáře Jana Štěrbý z Chlumečku. Ten dorazil na trh do Českých Budějovic a podařilo se mu prodat pár volů, za které dostal obnos peněz. Když jel zpátky vlakem do Křemže, nechal se zlákat do hazardní hry, tzv. bulky, dnes známé pod pojmem skořápky. Muž, který ho zlákal, byl ve věku 40 až 50 let a povedlo se mu na mlynáři vyhrát 650 korun. Vystoupil na jedné ze zastávek po cestě. Mlynář poté co dorazil domů, došel na četnickou stanici celou událost nahlásit a četníci vyhlásili po muži pátrání.

Jedním z mnoha sebevrahů v historii Křemže byl Jakub Veselý. Ve věku 70 let se vypravil ze Křemže až do Znojma za svojí dcerou, která měla byt v Zelenářské ulici. Po pár dnech se v bytě své dcery zastřelil. Nenechal po sobě žádný dopis, ale nikde

¹⁴⁰ Tamtéž, 12. 5. 1923.

¹⁴¹ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1923–1926 (1927)*, inv. č. 1, sign. BI 1, s. 184.

¹⁴² *Venkov*, 20. 1. 1928.

nezanechal žádné dluhy či jiné delikty, takže důvodem zastřelení bylo pravděpodobně stáří.¹⁴³

Křemže měla po celé 19. století a stejně tak počátkem 20. století problémy s obsazením pozice stálého doktora. V polovině 19. století zde ordinoval Dr. Josef Pešl, který se ale později přestěhoval do Mšece za Prahou. Nahradil ho tak v roce 1865 vojenský lékař Michal Beckert, který zde ordinoval až do své smrti v roce 1885. Po jeho skonu nastoupil další vojenský lékař Dr. Vojta, ten zde ale vydržel jen rok a odešel působit na Slovensko. Potom byla Křemže nějaký čas bez doktora až do zřízení zdravotnických obvodů v roce 1889, přičemž byl o rok později vypsán konkurz na obsazení pozice místního doktora. Tím se stal MUDr. Matěj Petr (Příloha 13) v roce 1892. O deset let později se ve Křemži usídlil druhý doktor, Emil Spitz. Ten ve Křemži ordinoval velice krátce, i z důvodu nedostatku praxe se záhy přesunul dál. Dále zde pokračoval tedy pouze MUDr. Matěj Petr, který se nakrátko pokusil přesídlit do Českých Budějovic, což se mu ale nepodařilo, a tak se vrátil do Křemže. V dalších letech ale zkusil ulehčit svému úvazku, a proto se vzdal pozice obvodního lékaře, a tím se stal nově příchozí MUDr. Josef Mašek (Příloha 14), který pocházel z Markvartic.¹⁴⁴ Již při zápisu v pamětní knize obce Křemže vyzdvihuje kronikář Schneider jeho vlastenecké cítění a ochotu a pracovitost, přičemž v té době nemohl ani tušit, že doktor Mašek zde stráví zbytek života, bude ordinovat až do roku 1957, kdy nastoupí do důchodu. Během života si ve Křemži postavil i dům, kde strávil zbytek života až do roku 1975.

V roce 1930 pro svůj pokročilý věk a zhoršující se zdravotní stav odevzdal starost o pamětní kroniku obce Křemže kronikář Schneider kroniku starostovi obce Šimáčkovi a odebral se na odpočinek. Starosta oslovil na počátku roku 1931 učitele z Křemežské školy, Václava Vondráška, aby se stal novým kronikářem. Ten byl ovšem sám vážně nemocný, a tak se kroniky ujal až v roce 1933. K překvapení všech necelý rok po odevzdání kroniky zemřel bývalý kronikář a respektovaná osobnost napříč Křemží, Vojtěch Schneider, zároveň též pošt mistr ve Křemži, po krátké chorobě dne 7. února 1931 ve věku 81 let. Jeho pohřeb se stal velkou událostí, které se zúčastnila většina spolků Křemže, a to přesto, že bylo přes půl metru sněhu.¹⁴⁵

¹⁴³ *Lidové noviny*, 12. 4. 1931.

¹⁴⁴ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1923–1926 (1927)*, inv. č. 1, sign. BI 1, s. 29.

¹⁴⁵ Tamtéž, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 250.

Jednou z mnoha tragédií se stala smrt místního učitele Rajmunda Kropáčka, který zemřel v úterý dne 12. prosince 1933. Ze slov kronikáře Vondráška vyplývá, že spáchal sebevraždu, jelikož: *V rozrušení smyslů dal se přejetí vlakem u silnice vedoucí z Holubova.*¹⁴⁶ Pohřeb se stal obecní záležitostí, které se zúčastnila celá škola a mnoho osobností Křemže, které později přednesli projevy na rozloučení se zesnulým.

Dne 8. dubna 1934 se konala sláva před budovou školy, kde byly vysázeny lípy Slovanské vzájemnosti. Vykopalo se pět jam, přičemž u každé z nich byl stožár, na kterém byla vlajka jednoho ze slovanských států a u každého stožáru byla zasazena právě jedna lípa na jejich počet. První byla zasazena lípa československá, následovala lípa jugoslávská, třetí byla lužickosrbská, bulharská a zakončovala to lípa ruská. Po zasazení byl prostor na proslovy, kdy promluvil řečník z každé této slovanské země. Později se hrály hymny jednotlivých států. Celá Křemže přitom byla ozdobena prapory v zemských a státních barvách. Celou slavnost zdokumentoval fotograf Josef Seidel z Českého Krumlova.¹⁴⁷

V roce 1936 se prohloubila nemoc kronikáře Václava Vondráška, který záhy zemřel ve věku 75 let.¹⁴⁸ V pozici kronikáře ho nahradil nový učitel na křemežské škole Tomáš Šimeček, který nastoupil ve školním roce 1937/38 a kronikářem se stal až v roce 1938.¹⁴⁹

V roce 1937 objížděl na oficiálních cestách jižní Čechy tehdejší prezident Edvard Beneš, který zavítal i do Českých Budějovic a následně do Českého Krumlova. V obecní kronice se vyskytuje zmínka, že se za ním do Českého Krumlova vypravili členové sokola, děti ze školy a další osobnosti Křemže, aby se osobně s novým prezidentem seznámili a pozdravili ho.¹⁵⁰ Situace to byla velice obdobná jako u Tomáše Garrigue Masaryka, v kronice nepoznáme z popisu téměř žádný rozdíl ve významnosti návštěvy.

Dne 14. září 1937 zemřel Tomáš Garrigue Masaryk. Celá republika držela smutek a Křemže nebyla výjimkou, ihned po vyhlášení této zprávy byly vyvěšeny smuteční prapory na budově radnice. V obou kostelích ve Křemži se konaly smuteční obřady. V sokolovně připravili program na počest bývalého prezidenta. Na jevišti stála Masarykova

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 264.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 266.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 277.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 293.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 280.

busta, za níž byla černá výzdoba. Čestnou stráž u ní stáli jak legionáři, tak místní sokolové. Potom ředitel školy Schwazinger pronesl smuteční projev, a nakonec zahrál na housle Fibichův *Poem*. Potom jeden z členů učitelského sboru přednesl Kiplingovo *Když* a následně celý učitelský sbor zahrál Dvořákovo *Largo* a nakonec studentky školy zazpívaly Masarykovu oblíbenou píseň *Ach synku, synku*.¹⁵¹

Předložené ukázky z každodennosti jsou dvojího typu. Buď se jedná o katastrofy, které byly běžnou součástí první republiky. Zcela jednoznačně prokazují, co jsem předsevzal v úvodu, že první republika měla značné problémy, které dopadaly na tu nejchudší vrstvu. I z důvodu strádání dělníků se zde například založila Komunistická strana, která v průběhu první republiky získávala na síle a vrcholu dosáhne až po druhé světové válce. Dále ukazují drobné střípky obrovskou chudobu, kterou trpěla značná část obyvatelstva, která se promítla například ve zvýšeném počtu sebevražd, či různých drobných krádežích. Druhým tématem, které zasahovalo do každodennosti obyvatelstva, je pýcha k nově vzniklému národu. Projevuje se to ať už v kronikách neskrývavou oslavou osobností jako Tomáš Garrigue Masaryk či Edvard Beneš, dále různými gesty, jako vysázení líp slovanské vzájemnosti a dalších.

4.6 Urbanistické změny

V roce 1921 zakoupil Sokol za 7500 korun pozemky od ředitelství schwarzenberského panství – Český Krumlov. Rozsáhlý pozemek byl přezdíván u Doubků. Sokol sice byl ve Křemži založen již v roce 1913, ale od počátku neměl vlastní prostory, a tělocvičnu si pouze pronajímal. Pozemek Sokola ještě v roce 1921 oplotili a následně používali jako venkovní sportoviště a od téhož roku se zde konaly pravidelné slety, z nichž plynul pravidelný příjem. Utržené finance strádali na výstavbu sokolovny. V roce 1923 spolek zavedl členskou daň, která vynesla do roku 1927 na 10 000 korun. Dohromady se podařilo sokolům za 14 let existence našetřit 62 000 korun, a proto se mohli reálně zabývat plánem na výstavbu vlastní budovy. Kroky k tomu ale učinili už v roce 1921, kdy odhlasovali, že je na čase začít s výstavbou sokolovny. K tomu byl vytvořen zvláštní stavební odbor, jehož součástí byli starosta Šimeček, František Sklář, František Diviš, Vojtěch Heral, Josef Růžička, František Cába, Rojm. Kropáček, Václav Dítek, František Hruběš a stavitel František Bohatý z Holubova. Úkolem tohoto seskupení bylo zejména sehnat vhodné návrhy na výstavbu sokolovny. Sokolové si ale uvědomovali, že zakoupený

¹⁵¹ Tamtéž, s. 282.

pozemek „u Doubků“ je vzdálený centru Křemže, a proto se dohodli s doktorem Maškem, od kterého odkoupili za výrazně sníženou cenu pozemek na bývalém tržišti nedaleko obchodního domu Františka Diviše. Za účelem vytvoření architektonického návrhu oslovili architekta Chocholu z Českých Budějovic a inženýra Pražáka z Prahy. V téže roce Křemži navštívil architekt Hynek Schneider, který v té době působil jako profesor na státní průmyslové škole v Jaroměři. Když zjistil, že už se konají reálné kroky k výstavbě sokolovny, sám se nabídl stavebnímu odboru, že vypracuje bezplatně návrh. Svou nabídku obhajoval tím, že jako rodák má k výstavbě větší vztah.

Návrh rada přijala a velice ocenila i samotný architektonický návrh. Ten byl zhotovený v moderním slohu, přičemž byl rozdělený velice prakticky na různé místnosti jako sály, tak i na ostatní, jako místnost divadla, šaten, bytu pro sokolníka a další. Dne 26. ledna 1926 tak byl jednomyslně schválen Schneiderův návrh. Stavební odbor dostal praktické úkoly, tedy vybrat řemeslníky, vhodné zdivo, a hlavně zajistit potřebný úvěr. Jako první dali práci již zmiňovanému Františkovi Bohatému z Holubova, který měl obstarat zednické práce. I ostatní sokolové se ale činili a vozili na místo cihly, či převáželi dřevo do Mříče na pilu k Františkovi Fišerovi, a poté nařezaná prkna zpět do Křemže. Dále přiváželi kámen či písek, díky čemuž se jim dařilo ušetřit jak za cestu, a navíc dostávali značnou slevu. Nakonec se rozdělila práce následovně. Tesařské práce měla na starost pila Františka Fišera, hlavní dělnickou práci Ferdinand Bartoš z Loučeje. Pracovalo se pod firmou Joka z Českých Budějovic. Truhlářskou práci dostala akciová společnost Dřevodílňny rovněž se sídlem v Českých Budějovicích. Zámečnickou práci dostal na starost František Pešl z Holubova. Pokrývání střechy budoucí sokolovny se ujal František Třupal z Chlumu. Sklářství se ujala další firma Josefa Špergera. Natěračskou práci zadali Josefovi Husarovi z Křemže. Zavedení a následné instalování elektrického osvětlení si vzali na starost František Cába a Bedřich Čížek, oba z Křemže. Stoly zhotovil Václav Zeman z Křemže, ale židle si nechali dovést z Prahy z firmy Thonet a Mundus.

Když bylo vše vybráno a práce rozdělena, začalo se dne 1. dubna 1926 se stavbou zdiva. Místní stranický spolek „Smil“ ještě při stavbě daroval sokolům 6 tisíc na výstavbu jeviště. Dalším důležitým krokem odboru, který po celou dobu vedl stavbu, bylo zakoupení kinoaparátu, zřejmě v hodnotě 17 000 korun, přičemž kinoaparát brali ale jako investici, pomocí které se postupně podaří sokolům splatit úvěr. Dne 10. října 1926 byla opět svolána valná hromada z důvodu odsouhlasení zapůjčení dalších peněz, jelikož již bylo zřejmé, že budou potřeba na dokončení budovy. Bylo tedy sokoly odhlasováno zapůjčení dalších 40 000 korun. Práce uvnitř budovy na podzim šly tak rychle, že se mohli

vnitřní prostory v omezené míře začít využívat. Stavba dokonce pokročila takovým tempem, že bylo možné slavit 28. říjen již v prostorách sokolovny. Jediné, co zbývalo dodělat, byly venkovní prostory.

Slavnostní otevření sokolovny se rozhodli odložit až na příští rok, až bude všechno hotové. Tím práce odboru nekončila, jelikož si jeho členové uvědomovali naléhavost splacení vysokého dluhu. Proto se sokolové ještě jednou sešli v roce 1926, aby se dohodli na výnosu z biografu, divadelních představení a různých besídek. První kulturní akce v sokolovně se odehrály hned v prosinci, kdy Sokol uspořádal na Boží hod čajový večírek, který byl hojně navštívený. K oficiálnímu otevření došlo dne 13. srpna 1927, přičemž v té době už sokolovna řádně fungovala. Na pořadu dne byl program jak sportovní, tak i hudební a pěvecký. Druhý den se pokračovalo v zábavě, kdy přijelo mnoho vážených hostů a zaznělo hodně inspirativních projevů od lidí, kteří se podíleli na stavbě sokolovny (Příloha 11). Nakonec náklady na výstavbu sokolovny vyšly na 283 230 korun, z čehož řemeslné práce vyšly na 132 266 korun, materiál stál 102 010 korun a vnitřní zařízení přišlo na 48 953 korun.¹⁵²

Na hoře Klet' byla dne 1. listopadu 1925 slavnostně otevřena nová turistická chata, která byla postavena Schwarzenberskou správou v Českém Krumlově. Dodnes nese název Terezina chata po manželce majitele Jana Nepomuka II. ze Schwarzenbergu, Terezii z Trauttmansdorff-Weinsbergu. Uvnitř se nacházely dvě velké místnosti, restaurace a kuchyň, dále tři noclehárny, jedna dámská se třemi lůžky, dvě pánské s 27 lůžky a čtyři hostinské pokoje s deseti lůžky (Příloha 12).

4.7 Vliv počasí za první republiky

Jednou z událostí, která ukazuje značnou bídu nižší vrstvy obyvatelstva, je ta ze zimy v roce 1928. O Vánocích totiž našel ve stanici v Holubově železniční zřízenec děvče, které bylo polomrtvé vysílením z hladu a zimy. Děvčeti dal najíst a napít a vydal se k jejím prarodičům do Třísova, u kterých bylo děvče na zimu, aby její matka mohla pracovat v Nové Peci. Oba prarodiče ale našli četníci již mrtvé ve svém domě. Děvče bylo s nimi po delší dobu zavřené v bytě a snědlo, co zrovna našlo a až později se vydalo ven. Oba zesnulí byli přemístěni do Křemže, kde se po provedení pitvy konal jejich

¹⁵² Tamtéž, s. 203–212.

veřejný pohřeb. Děvče následně šlo k pěstounům, jelikož matka neměla prostor se dívky ujmout.¹⁵³

Tuhé zimy byly každým rokem, v roce 1929 na Šumavě dosahovala sněhová kalamita na některých místech 3 až 4 metrů sněhu. To zasáhlo i nedalekou Křemži, kdy pravidelně jedoucí vlak jedoucí z Českého Krumlova přes Křemži do Českých Budějovic vykolejil a zapadl do sněhu. Nikdo naštěstí nebyl zraněn. Vypravený záchranný vlak dojel až do Křemže, kde však také zapadl. Až po celodenní námaze se podařilo vlak vyprostit a uvolnit další cestu.¹⁵⁴ Zima byla velice náročná, pošta z Brloha nemohla vypravit autobus do Křemže a spojení mezi Křemží a Mřící se udržovalo saněmi, maximálně jednou denně. Množství sněhu ovlivňovalo i výuku ve škole, jelikož už cesta do školy byla ztížena vánicemi po cestě a dále bylo těžké vytápět, byly vždy spojovány dvě třídy. Dalším problémem se ukázal být nedostatek vody, která v trubkách často zamrzala. Vlivem zimy lidé přetápěli své domovy a docházelo častěji k požárům, které bylo obtížné hasit. Z důvodu velkých mrazů docházelo také k umrznutí a vyhladovění zvěře, která se v důsledku toho stahovala více do center vesnic, kde dokázala nalézt alespoň nějakou potravu. Největším paradoxem těchto mrazů bylo ovšem to, že více zasažena byla nížinná místa, jako je Křemže, a na horách taková zima nebyla. Nemocnice v jižních Čechách byly přeplněné a lidé umírali na chřipku a další nemoci. Mrazy trvaly až do začátku března, kdy se ve všech vesnicích začali preventivně připravovat na možné povodně při tání sněhu.¹⁵⁵

Chladné zimy střídaly teplejší jarní či letní dny. Když v květnu projížděl Křemží vlak, zapálily drobné jiskry z komína lokomotivy suchou trávu v okolí železničního náspu, ta se vznítla a zakrátko se požár rozšířil do vedlejšího lesa. Hasičům se sice podařilo požár zdolat, ale i tak byly škody značné, ale kronika ani další prameny neudávají přesný rozsah škod této události.¹⁵⁶

Počasí na Křemežsku tak silně promlouvalo do života prostých obyvatel ve Křemži a důvodů bylo vícero. Lidé žili ve velké bídě, takže když přišla tuhá zima jako v roce 1928, lidé neměli zásoby jídla, neměli dostatečné oblečení a další, a proto je to

¹⁵³ *Večer*, 4. 1. 1928.

¹⁵⁴ *Tamtéž*, 21. 1. 1929.

¹⁵⁵ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 234.

¹⁵⁶ *Večer*, 23. 5. 1932.

mohlo stát život. V období nejtěžších zim pak dochází po celém světě k hospodářské krizi, takže tuhá zima nemohla přijít v horší dobu. Proto právě v tomto období noviny přinášejí podobné tragické příběhy, které se bezesporu děly napříč celou republikou.

4.8 Náboženský život v obci

Křemže stejně jako další části první republiky zažívala něco nového ve vztahu k bohu. K církvi římskokatolické,¹⁵⁷ kterou měla většina národa spojenou s Habsburky, se přidala církev, ve které byla prostoupena i otázka národní, proto dostala název Československá husitská církev. Její založení se promítá i do kroniky Křemže, kde kronikář Schneider klade její založení do roku 1920.¹⁵⁸ V další části příspěvku referoval o počátcích kázání přímo ve Křemži, přičemž první kázání proběhlo právě v roce 1920, kdy na improvizovaném oltáři poblíž budovy školy proběhlo kázání jednoho z duchovních československé husitské církve Dlouhého-Pokorného z Prahy. Dokonce i účast obyvatelstva byla veliká, proto když začalo pršet, obyvatelstvo se chtělo přesunout do kostela sv. Michaela. To jim nechtěli dovolit katoličtí věřící, a proto došlo přímo u dveří do kostela k šarvátce, kterou musela rozehnat až místní četnická hlídka. V dalších týdnech se tak kázalo opět u školní budovy. Nakonec došlo ke kompromisu u obou stran a bylo dovoleno církvi československé, aby využívala kapli sv. Voršily, kde se konala kázání každý čtvrtek, přičemž tato kázání vedli postupně kazatel Grajcl a po něm duchovní Šlechta, oba z Českých Budějovic.¹⁵⁹ Tato situace ale nemohla mít dlouhého trvání, jelikož římským katolíkům se nelíbilo užívání této budovy církvi československou, a proto byla v roce 1930 kaple vyklizena dle nařízení okresního úřadu v Českém Krumlově. U podporovatelů církve československé to vyvolalo značné překvapení, a proto se snažili domluvit na jiných prostorech, kde by mohli vést bohoslužby. Jelikož ale veškerá jednání byla bezvýsledná, padlo rozhodnutí na vybudování budovy vlastní. Ovšem finanční situace nebyla nikterak dobrá, a proto se ještě v témže roce konala valná hromada. Počet účastníků byl tak velký, že se musela

¹⁵⁷ Římské církvi se v tomto období věnuje zejména Marek Šmíd ve svých pracích: Marek Šmíd a kol., *Československo a Svatý stolec III. Diplomatická korespondence a další dokumenty (1917-1928)*, Praha 2015; Marek Šmíd, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015.

¹⁵⁸ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1923–1926 (1927)*, inv. č. 1, sign. BI 1, s. 9.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 9–10.

nakonec přesunout ze školy do nově postavené Sokolovny ve Křemži. Valná hromada se usnesla jednohlasně pro vybudování vlastní kaple.

Ihned byl i schválen výbor, který se měl postarat o další záležitosti. Předsedou byl zvolen Ferdinand Bartoš, pokladníkem Vojtěch Hrabal, jednatelem František Sklář, a dalšími členy byli zvoleni Jan Hovičik, Vojtěch Honetšlegr, Šimon Mareš a Jan Vaněček. Prvním a velice důležitým úkolem byl výběr a zakoupení pozemku pro účely stavby. Po rozhodnutí stavebního odboru byl zakoupen pozemek od manželů Jana a Růženy Kmochoových za 6 000 korun československých. Mezitím již nadšení podporovatelé začali s přípravou materiálu, ještě v roce 1931 došlo k lámání kamene v lomu Vojtěcha Frajdy ve Mříči. Rada se sešla dne 24. května 1931, aby projednala konkrétní náležitosti stavby, a hlavně kdo a jak hodlá pomoci se stavbou. Nadšení bylo tak veliké, že se dohodli, že začnou pracovat již druhý den, přičemž bylo potřeba sehnat povozy na přivezení kamene z již zmiňovaného lomu a ještě písek z Doubku, konkrétně z pozemku Františka Klimeše. Dne 25. května ráno opravdu bylo připraveno 45 lidí a 9 povozů. Ještě ten den bylo přivezeno 45 farů kamene a 32 fůr písku. Dále bylo odsouhlaseno, že práce bude pokračovat hned další neděli. Práce byla až moc rychlá, jelikož doposud nebylo rozhodnuto ani o stylu stavby a nebyly vypracovány ani žádné architektonické plány. Proto se zúčastnění na dalších poradách domluvili, v jakém slohu a jak velká budova bude a konkrétní plány potom vypracoval Antonín Domin z Chlumu, což byl stavební asistent. Zároveň slíbil, že pod jeho dohledem se provede technická stránka výstavby. Rada se opětovně sešla, tentokrát z důvodu konání stavební komise za účelem povolení této stavby. Práce pokračovaly dál, byly vykopány základy a za nedlouho se objevilo již i zdivo.

Na kontrolu byl vyslán architekt Ladislav Čapek z Prahy, přičemž ten stavební plány neschválil. Slíbil ale, že plány předělá, aby se mohlo ve stavbě pokračovat. V následujících dnech dorazily předělané plány od architekta Čapka a zároveň s tím přišlo nařízení Ústřední rady, ve které jasně zaznívalo, že se mají řídit pouze Čapkovým architektonickým návrhem. Práce pokračovaly dál a dne 17. října 1931 byla budova již v hrubých rysech hotova. Interiéry byly zařízeny zejména díky nezištným darům již zmiňovaného architekta, který kostelu daroval dlažbu, podstavec obložený mramorem, sochu Krista (dílo sochaře Drahounovského), umělecké vymalování sboru, originální lustry. Tento architekt se tedy stal mecenášem celého kostela, kdy si za architektonický návrh nevzal žádné peníze a poté daroval výbavu v hodnotě 60 000 korun. Kostel se upravoval, aby se mohl slavnostně otevřít. K tomu došlo dne 1. května 1932. Slavnosti se

zúčastnil patriarcha Československé církve husitské Gustav Adolf Procházka, dále se zúčastnilo mnoho farářů z řád Československé církve husitské: Rudolf Šlechta (farář v Nuslicích), Mojmír Beneš (farář z Trhových Svinů), František Šťastný (farář z Českých Budějovic). Zúčastnil se i architekt celé budovy, Jaroslav Čapek. Mezi další cenné hosty patřil i zástupce diecéze, profesor Žlábek a mnoho dalších hostů. Slavnosti se celkem zúčastnilo zhruba tři tisíce osob a budova byla ohodnocena na 400 000 korun, ovšem náklady na výstavbu byly značně menší, cca 190 000 korun. Prvním duchovním, který se usídlil v nově vzniklém Husově sboru, se stal Josef Novotný.

Tak se tedy stalo, že za obrovského úsilí místních obyvatel, byl za pouhý rok postavený Husitský kostel ve Křemži, který dokonale odpovídal tomu, jak to vypadalo s církví za první republiky, jelikož hlavním kritériem staveb, jak jsme viděli u sokolovny, byla národní myšlenka, která se zde promítala i do stavby kostela.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Tamtéž, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 254–258.

5 Křemže mezi lety 1938–1947

V následující části práce jsou představeny dějiny Křemže mezi lety 1938–1945. Zaměřím se především na vnímání vyhlášení mobilizace v Československu, následně na období po podepsání Mnichovské dohody dne 30. září 1938. Dále představím válečná léta, život v protektorátu, a osvobození v roce 1945. V kapitole se zaměřím také na brzká poválečná léta.

Na úvod je nezbytné upozornit, že studovaná kronika sice osvětluje dění v obci během válečných let, nicméně s časovým odstupem. Kronikářská činnost totiž byla během války zakázána, kronika Křemže zabavena a navracena až v únoru roku 1946.¹⁶¹ O tom vypovídá zvolení nového kronikáře Jana Smutka v dubnu 1948, kdy kronikář dodává, že musel doplnit veškeré události od roku 1939.¹⁶² Důvodů bylo vícero, jednak byla zakázána kronikářská činnost, dále byla dokonce zabavena kronika Křemže a byla navracena až po válce. Nově zvolený kronikář Jan Smutek mezi svými prvními zápisy v dubnu roku 1948 poznamenal, že musel doplnit veškeré události od roku 1939.¹⁶³ Vzhledem k tomu, že válečná léta byla zaznamenána až po komunistickém převratu z února roku 1948, je třeba přihlédnout k případnému zkreslení.

5.1 Mobilizace na Křemežsku a vliv Mnichovské dohody

Dne 21. května 1938 došlo k vyhlášení částečné mobilizace, která zasáhla i Křemži. Konkrétně došlo k mobilizaci příslušníků Stráže obrany státu (dále jen SOS), a tak ve 4:15 ráno pod vedením štábního četnického strážmistra Jakla a Tesaře odvedeno 22 vojínů SOS do Dobročkova u Prachatic. Kronikář zaznamenal konkrétní jména odvedených: *Mejzlík, Sklár F., Zeman, Pavelec J., Domin V., Jakubec J., Doležal J., Šnajdr F., Cába F., Kříž Aug., Veselý Rich., Dvořák, Doško, Švarc.*¹⁶⁴ Kromě mužů z SOS byli povoláni i záložníci: *Šimeček F., Stropek F., Nosek J., Kindlmann R., Sklár F., Klečka*

¹⁶¹ *Šumavský hraničář*, 22. 2. 1946.

¹⁶² SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 403.

¹⁶³ Tamtéž

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 290.

J., *Sklář Jan*¹⁶⁵, který ovšem nastoupil nemocný, a tak se záhy vrátil zpět. Druhý den nastoupili další muži: *Komárek, Znamenáček, Ružička* a dne 23. května *František Lán*.¹⁶⁶

Jeden z prvních úkolů, který mobilizovaní dostali, bylo hlídání mostů, železničního u Holubova a silničního přes Vltavu u Rájova. Most v Holubově první den hlídali železničáři, od 22:00–12:00 úkol přebírali členové sokola, které následně vystřídal vojsko. Pro místní bylo neméně zajímavé, když dne 23. května 1938 došlo k přesunu šesti vojáků do Chlumu na tamní vyvýšeninu, kde si zřídili provizorní pozorovatelnu pro hlášení případných náletů. V červnu téhož roku nicméně došlo k demobilizaci, kdy se všichni vrátili zpět domů.¹⁶⁷ Další mobilizace na sebe nenechala dlouho čekat. Na první výročí smrti T. G. Masaryka 14. září byla vyhlášena částečná mobilizace. Z kroniky je patrné, že lidé očekávali nepříznivý vývoj událostí a situaci vnímali velmi negativně. V ulicích Křemže se debatovalo nad budoucím osudem obce, přesto však na první pohled působili lidé klidným dojmem a argumentaci se snažili opírat o věcná fakta. Lidé se o pár dní později, dne 21. září, dozvídají v rozhlase, že Francie a Británie tlačí na Československo, aby ustoupilo Německu v pohraničí. Po tomto projevu se lidé spontánně vypravují ze svých domovů zpět do ulic a mnozí se slzami v očích řeší, co bude dál, zřejmě z důvodu lokace Křemže v pohraničí. Kronikář dál líčí podrobně události celých Čech a promítá je do Křemže. Vysvětluje, že již další den 22. září odstoupila Hodžova vláda polovojenské vládě generála Syrového.¹⁶⁸ Další naděje lidé ve Křemži vkládali do další návštěvy Nevilla Chamberlaina s říšským kancléřem Adolfem Hitlerem a s radostí uvítali 25. září vyhlášenou všeobecnou mobilizaci. Kronikář uvádí: *Byla to mobilisace, jakou svět neviděl, mobilisace s velkým M*.¹⁶⁹ V noci dne 29. září, kdy se sešli říšský kancléř Adolf Hitler a předsedové vlád dalších tří zemí, Francie Édouard Daladier, italského ministerského předsedy Benita Mussoliniho a předsedy britské vlády Nevilla Chamberlaina, tak zrovna v ten moment Křemží projel slovenský vojenský transport, který směřoval na pozice do Chvalšín. Šlo o první velký vojenský transport v celých dějinách, který projížděl Křemží. Ačkoliv byla tma, lidé se přesouvali ven a pozorovali

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 290–291.

¹⁶⁸ Generálům včetně Syrového se věnoval Jiří Fidler, *Generálové legionáři*, Brno 1999.

¹⁶⁹ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 297.

jej. Ženy vařily kávy a čaje a nosily ostatním, všichni to pozorovali s respektem, ale zároveň s důvěrou ve vlastní obranu. O to smutnější pro ně bylo následující ráno, kdy se dozvěděli o Mnichovské dohodě.¹⁷⁰

Křemže pocítila podpis Mnichovské dohody, sice se nestala součástí odtrženého území připojeného k Německu, ale byla téměř u hranice. Například do té doby vlastněná Klet' již spadala pod Německou říši. Křemežští obyvatelé si ale vážili, že zůstali v Československu, a proto křemežská mládež uspořádala akci na pomoc uprchlíkům, kteří museli narychlo opustit své domovy. Dohromady se podařilo vybrat 500 korun, které byly následně poslány do Prahy na Ústředí pro pomoc uprchlíkům. Větší úspěch přinesla sbírka ve věcných darech a potravinách, které byly zaslány do Výboru pro pomoc uprchlíkům v Českých Budějovicích.¹⁷¹ Křemže nepomáhala uprchlíkům pouze finanční pomocí, ale v budově sokola poskytla také prostory pro uprchlíky k přespání. Další rodiny ze Křemže měly své známé doslova za kopcem, a proto jim teď poskytly střechu nad hlavou.¹⁷² Lidé očekávali, kam až bude sahat demarkační linie, o jejichž hranicích slyšeli, ale detaily se lišily. Původně předpokládali, že chloubka Křemežska Klet' zůstane součástí Československa. Ovšem již o pár dní později museli pozorovat, jak na Kleti vlaje říšsko-německá vlajka.¹⁷³ Křemže se tedy nestala součástí Sudet a neobsadilo ji říšské vojsko, v tom byl rozdíl například oproti nedalekým Chvalšínám, které hned dne 8. října obsadil wehrmacht, pouze den po opuštění československé armády.¹⁷⁴ Chvalšiny se tedy staly součástí Německa a Křemže se stala útočištěm uprchlíků, kteří poté cestovali ještě více do středu republiky.

5.2 Projevy každodennosti

Počátek roku 1938 se ve Křemži nesl v obvyklém duchu jako za první republiky. Lednový článek v *Lidových novinách* ukazoval známý příběh dalšího nepovedeného podvodu. Byl zde představen příběh Františka Lukši, který byl propuštěn ze služby inspektora státních drah a nastoupil v 52 letech do důchodu. Jako penzi pobíral 18 908 korun, ovšem tyto peníze mu zřejmě nestačily, nebo se v důchodu nudil, a tak si našel práci novou u

¹⁷⁰ Tamtéž, 295–298.

¹⁷¹ *Lidové noviny*, 21. 10. 1938.

¹⁷² SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 298.

¹⁷³ Tamtéž, s. 299.

¹⁷⁴ V. Mašková, *Chvalšiny*, s. 8.

klenotnické firmy Sklář, která sídlila právě ve Křemži. Ta mu svěřila zboží v hodnotě dvaadvacet tisíc, které měl následně dále prodávat jakožto podomní obchodník. Prodej se mu ale vůbec nedařil, údajně neměl trpělivost být prodejcem. Nakonec tedy Lukša zboží zastavil a obdržené peníze pravděpodobně obratem utratil, jelikož při provádění domovní prohlídky se již nenašly žádné peníze, ale pouze zástavní lístky. Penzista se ocitl před soudem, kde se hájil tím, že neměl peníze a chtěl sobě a svému synovi alespoň koupit šaty. Byl shledán vinným a dostal tři měsíce tvrdého žaláře. Trest byl nepodmíněný, jelikož dle soudu se Lukša dopustil činu z lehkomyšlnosti. Viník přijal trest a ihned nastoupil do vězení.¹⁷⁵

Dne 8. listopadu 1938 ve 4:15 hod došlo k drobnému zemětřesení, kdy se obyvatelé probudili ve strachu, že jim někdo ničí domovy. Teprve až ranní zprávy vysvětlily, že se jednalo o dozvuk zemětřesení v Turecku.¹⁷⁶ V listopadu došlo také k zvláštní situaci, kdy se mezi lidmi tradovalo, že i Brloh se stane součástí Německé říše, a tak byla narychlo přestěhována základní škola z Brloha do Křemže, včetně veškerých pomůcek a nábytku. Část byla přestěhována do budovy školy a zbytek do sokolovny. K přesunu došlo dne 21. listopadu pomocí vojenských automobilů. Nakonec dospěli k rozhodnutí o přesném rozdělení demarkační linie a Brloh zůstal český, takže o pouhé tři dny později se všechn nábytek a pomůcky vrátily zpět.¹⁷⁷ Demarkační linie vedla pod Kletí přímo u hranic osad, které patřily do Křemže, tedy nad Loučejí, Chlumem, Krásetínem a Třísovem.¹⁷⁸

Zápis z obecní kroniky, který se vztahuje k vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, odráží nálady v celé zemi. Kronikář vyjadřuje své pocity absolutního zklamání ze západních mocností, jelikož se vrací opět k Mnichovu a už vyčítá další porušené sliby nacistickému Německu, které zabralo již okleštěné Česko a Moravu, a následně vytvořilo protektorát. Kronikář líčí zpětně události ze dne 16. března 1939, kdy Hitler dorazil do Prahy a procházel se po Pražském hradě, přičemž konstatuje, že říšský kancléř získal celé Československo až nebývale snadno.¹⁷⁹

¹⁷⁵ *Lidové noviny*, 19. 1. 1938.

¹⁷⁶ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 301.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 302–303.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 308.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 309.

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava v březnu roku 1939 došlo k jedné z mnoha tragédií. Chlapec ve věku deseti let, který se jmenoval Jan Jakeš, který byl synem chudé vdovy, jel s potahem po silnici ze Křemže směrem k Brlohu. Po cestě ho chtělo předjet auto, které řídil František Divišer ze Křemže. Když chlapce předjížděl, tak ho zachytil a způsobil mu vážná zranění. Zraněný byl ihned převezen do nemocnice v Českých Budějovicích, kde na následky poranění zemřel.¹⁸⁰ Neštěstí se stalo terčem vyšetřování, protože ač František Divišer tvrdil, že mu chlapec skočil pod kola a již nemohl vůz zastavit, očití svědci tvrdili, že se jednalo o Divišerovu chybu.¹⁸¹

Dne 17. listopadu 1939 protestovali studenti pražských vysokých škol proti okupaci Němci. Protesty byly krvavě potlačeny a studenti byli pozatýkáni a v mnoha případech buď zastřeleni, nebo odvezeni do Německa na nucené práce. Tato událost přímo zasáhla i Křemži, jelikož protestů se zúčastnili dva mladíci z Křemežska. Mezi zatčenými byl student práv Jaroslav Hála, který ale snad pro své mládí byl po třech dnech propuštěn. Druhým zatčeným byl medik Jan Bůžek, který byl dokonce mezi odvedenými do Německa a domů se dostal až na Štědrý den.¹⁸² Ještě v roce 1939 vydala okupační správa vyhlášku o zatemňování v nočních hodinách, na což na Křemežsku měli dávat pozor místní četníci.¹⁸³

Zatýkáni občanů, kteří se určitými způsoby provinili vůči novým zákonům, se týkalo i Křemže. Když jel na počátku března roku 1940 z Českých Budějovic domů do Křemže místní učitel Jan Ochozka, byl zatčen na nádraží ve Křemži, odtud ho přesunuli zpět do Českých Budějovic, kde byl vězněn až do dne 15. září. V ten moment byl přesunut do Prahy, kde byl držen pouhý měsíc, než ho přesunuli do Budyšína, kde byl vězněn až do května roku 1941. V témže měsíci došlo k poslednímu přesunu do Prahy na Pankrác, kdy byl konečně v červnu propuštěn, ale nemohl již dále pracovat jako učitel.¹⁸⁴

Lidé za druhé války zažívali bídu, kterou neprožívali ani za první světové války, ani za první republiky. Proto se mnohem častěji kradlo a usadil se známý výraz: *Kdo*

¹⁸⁰ SOKA Český Krumlov, Obec Křemže, *Kronika obecné a měšťanské školy 1935–1940*, inv. č. 3.

¹⁸¹ *Lidové noviny*, 21. 8. 1939.

¹⁸² SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 314.

¹⁸³ Tamtéž, s. 313.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 315.

nekrade, okrádá rodinu. V deníku *Večer* byl přímo zachycený příběh dalšího zloděje z prostředí Křemže z roku 1940. Hostinský Eduard Novák vlastníci výcep ve Křemži delší dobu pozoroval, že se mu ztrácejí z pokladny drobné obnosy peněz. V období mezi dny 9.–12. lednem se nemohl dopočítat ani jednou. Proto byl v této době více ostražitý a 13. ledna se mu podařilo přistihnout zloděje při činu. Zlodějem byl místní štamgasta Emil Cába. Novákovi se sice za poslední dobu ztratilo více peněz, ale Emil Cába byl obviněn ze zcizení 1200 korun. Proto se dostal před soud, kde se přiznal ke krádeži, ale pouze k té inkriminované ze dne 13. ledna 1940. Soud mu nechtěl tuto lež uvěřit, a tak se Emil Cába prohlásil za duševně nemocného, a tudíž nemohoucího za své činy. Soud povolal lékaře, který žádné známky duševní nemoci nezaznamenal a jelikož měl za sebou již dvě drobné krádeže, dostal Emil Cába čtyři měsíce tvrdého žaláře.¹⁸⁵ Podvodníci ovšem nebyli jen z řad mužů, ale i žen.

Deník *Večer* představil další příběh, který nazval *Prolhaná služebná*. Po jižních Čechách totiž procházela žena, která okrádala drobné rolníky a dělala mnoho menších podvodů, nejčastěji od nich přijímala zálohy na nastoupení do služby, pak si ještě nějaké peníze vypůjčila a už ji nikdy nikdo neviděl. Naposledy byl její popis zachycen na Třeboňsku v březnu roku 1940. Následně žena ukradla fotografii u jednoho muže, který ji u sebe nechal přespat, a potom chodila po jižních Čechách s fotografií a prosila o peníze, jelikož vysvětlovala, že se jedná o jejího bratra, který je ve vězení v Českých Budějovicích a ona nemá peníze, aby se za ním vypravila. Lidé jí v dobré víře peníze opravdu dávali a takhle obcházela dále, dokud nebyla chycena křemežskými četníky. Až poté bylo zjištěno, že se jedná již o 24× trestanou ženu Marii Lukšovou, která se ke všem skutkům přiznala.¹⁸⁶

Totální nasazení českých občanů do německých továren na výrobu zbraní probíhalo ve dvou fázích. V té první byl nabídnut dobrovolný výběr cesty za prací do Německa, přičemž ale velice záhy se vytratila ona dobrovolnost a obce byly nuceny podávat hlášení a seznamy lidí, kteří by mohli vycestovat za prací nejčastěji jenom do Českých Budějovic, ve kterých se vyráběly zejména zbraně do války.¹⁸⁷ Jedním ze symbolů protektorátu byla postupná germanizace společnosti, zejména dětí v rámci školy.

¹⁸⁵ *Večer*, 9. 3. 1940.

¹⁸⁶ *Večer*, 18. 4. 1940.

¹⁸⁷ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 318.

Na počátku roku 1940 byla vytvořena německá třída, kam ovšem chodilo pouhých 16 dětí. Nakonec byl vyvíjen silný nátlak na rodiny smíšených manželství, na české obyvatele mající německé příjmení a další, až se nakonec počet studentů v německé škole téměř zdvojnásobil. Dokonce v rámci poněmčení školy došlo i k výměně školníka za školnici, která byla manželkou Němce Kristlbauera, ač sama německy vůbec neuměla. Dalším krokem bylo povinné vyučování němčiny.¹⁸⁸

Jeden z mála článků z této doby se objevil v deníku *Večer*, kde byly zachyceny zvláštní obyčeje z pošumavského území. Křemže se vyskytovala při zmínce o výrobě dřeváků, pro které byla typická. Je zde vysvětleno, že výrobou se nezabývali pouze rodiny, ale celé vesnice v okolí Křemže. V jihočeském dialektu se tak dřevákům říkalo ironicky „nemluvnata“, a to z důvodu, že na dlažbě znějí tak hlučně, a proto je žádný zloděj nemůže využívat při své náročné profesi, protože by ho vždycky chytili.¹⁸⁹

V roce 1941 došlo k dalšímu omezení pro Křemži, na začátku roku 1941 byl sokol rozpuštěn a sokolovna zabavena. V sokolovně se však dále promítaly filmy a výdělek šel přímo do Německa. Po napadení Ruska v červnu roku 1941 se dalším velkým nepřitelem nacistického Německa stali českoslovenští komunisté. Z tohoto důvodu byl zadržen křemežský rodák Gustav Kříž, který byl zachycen přímo v práci v Českém Krumlově, následně odvezen domů, kde u něj našli Stalinův obraz. Ihned byl převezen do Českých Budějovic, odkud ho sice propustili, ale pouze na krátkou dobu. Záhy byl opět uvězněn, tentokrát v Praze na Pankráci, odkud byl přemístěn do koncentračního tábora a následně do dalšího lágru v německém Dachau, což byl koncentrační tábor, kde byli převážně političtí vězni. Strávil další čas ve vězení v Jihlavě, ale nakonec se vrátil domů.¹⁹⁰

Vyhrocenou situaci dokládá příklad z ledna roku 1941, kdy ve vlaku kontroloval průvodčí Karel Povolný platnost lístků a přistoupil k Bohdanovi Krátkému, který jel do Křemže, aby mu ukázal platný lístek. Ten ho začal slovně urážet, a nakonec došlo i na fyzické napadení. Průvodčí musel být dokonce ošetřen lékařem. Krátký se kvůli svému jednání dostal před soud, kde se vymlouval na vliv alkoholu, ale i tak mu byl udělen trest na tři měsíce tvrdého žaláře.¹⁹¹

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 319–320.

¹⁸⁹ *Lidové noviny*, 24. 8. 1940.

¹⁹⁰ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 322–323.

¹⁹¹ *Večer*, 21. 1. 1941.

Úsměvným momentem byla událost z července roku 1941, kdy se vdávala dcera nájemce obecního rybníka M. Divišová, která byla v den svatby smutná z malého počtu ryb ve svůj důležitý den. Místní rybáři nelenili a sešli se společně s rybáři z Holubova a dohodli se, že uspořádají závody v chytání ryb. Výsledkem soutěže bylo 19 pochytaných kaprů, přičemž rekordu dosáhl J. Novák, který sám ulovil 12 kaprů. Jednalo se o jeden z mála úsměvných momentů v tomto roce, lidé se bavili zejména u velkého počtu smolařů, kterým se nepodařilo chytit nic, a naopak poztráceli velký počet háčků. Tohle byly přesně ukázky drobné každodennosti, které dokázaly lidi přivést na jiné myšlenky.¹⁹²

V červenci roku 1941 málem došlo k tragédii kvůli nepozornosti. Řezník z Křemže, jehož jméno v článku nebylo zmíněno, přijel do Zlaté koruny s Františkem Korčákem, zaparkovali před místním hostincem a šli dovnitř. Nakonec se do auta ale vrátil František Korčák, který o autech mnoho nevěděl, auto odbrzdil a netušil, jak ho řídit. Auto se tedy rozjelo ze svahu prudce dolů, kde narazilo do jednoho domu, kterému poničilo roh. Málem ale došlo k větší tragédii, jelikož vedle domu si zrovna hrály místní děti. Korčák tak byl udán soudu k posouzení tohoto případu.¹⁹³

Začátek roku 1932 začal další smutnou událostí, kdy před soudem stanul truhlář Jan Cába, který byl souzen, že svou neopatrností zavinil smrtelný úraz své matce. Ta totiž potřebovala cibuli a vylezla proto na půdu nad truhlářskou dílnu, kde měli cibuli skladovanou. Vstoupila ovšem na slabou eternitovou desku, kterou byl pokryt otvor z dílny, propadla se na zde umístěné stroje a zemřela. Syn byl souzen, že otvor nezabezpečil, ale nakonec soud dospěl k názoru, že šlo pouze o nešťastnou náhodu a byl zbaven obvinění.¹⁹⁴

Místní jednota Orel¹⁹⁵ se snažila během války rozveselovat obyvatelstvo různými divadelními hrami. Ještě v březnu roku 1942 odehrála divadelní představení *Sedlák křivopřísežník*, ale o dva měsíce později byla jednota Orel rozpuštěna, jelikož byla posouzena jako nebezpečná národní složka.¹⁹⁶

¹⁹² Tamtéž, 15. 7. 1941.

¹⁹³ *Lidové noviny*, 13. 5. 1941.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Jednalo se o katolickou sportovní organizaci, která byla po Sokolu druhou největší sportovní organizací v první republice.

¹⁹⁶ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 326.

Rok 1944 se nesl opět v duchu další tragédie. V červenci se Vlastimil Zimmermann, 23 let starý syn Křemežského řezníka, pohádal se svojí manželkou. Následně se plný emocí vydal z domu pryč, dorazil na Holubovský most, kde se rozhodl skoncovat svůj život a skočil z mostu dolů.

Při pročitání každodennosti za války můžeme pozorovat zvýšený výskyt různých tragédií, který byl způsoben značnou bídou obyvatelstva, stejně tak tvrdým dozorem nacistického Německa, který obyvatele držel v neustálém napětí. Objevuje se pouze několik úsměvných momentů, které mohly nechat obyvatele na chvíli zapomenout na strasti války, jako divadelní hry skupiny Orel, než došlo k jejímu rozpuštění, nebo vdavky dcery majitele rybníka. Jedná se sice o drobnosti, ale místním pomáhali zvládnout těžké situace.

5.3 Sport za války

Jednou z nejdůležitějších věcí pro obyvatele protektorátu se stal sport. Ten byl apolitický, nebyl tedy tolik kontrolován a lidé alespoň zde nacházeli svobodu. Ještě v prosinci roku 1939 se v *Lidových novinách* objevil článek, který upozorňoval na začátek lyžařské sezóny. Tento článek ukazoval, kdy začnou konkrétní závody, a informoval, že jihočeští lyžaři užívají právě sjezdové tratě na Kluku u Křemže.¹⁹⁷

Pokračovaly tak nadále v zimě pravidelné lyžařské závody, kde se dařilo v závodě sokolské župy vyhrát ve třídě starších Zimmermanovi z Křemže.¹⁹⁸

Nadále pokračovaly i pravidelné lyžařské zájezdy na sjezdovku do Křemže (Příloha 15).¹⁹⁹

Místní hokejový tým se začal účastnit hokejových soutěží v dnešním Jihočeském kraji. Většinou se jim proti větším týmům jako České Budějovice či Třeboň nedařilo a pravidelně prohrávali.²⁰⁰ Až v roce 1942 se Křemežským hokejistům podařilo vyhrát hokejový turnaj pořádaný v Nových Homolích, kdy zvládli porazit jak sousední Holubov, tak Planou výsledkem 3:0 a v posledním zápase porazili i Kamenný újezd a došlo tak k jedinému vyhranému turnaji Podklet'anu v historii.²⁰¹

¹⁹⁷ *Lidové noviny*, 23. 12. 1939.

¹⁹⁸ *Tamtéž*, 22. 1. 1941.

¹⁹⁹ *Večer*, 5. 12. 1941.

²⁰⁰ *Lidové noviny*, 17. 12. 1941.

²⁰¹ *Večer*, 7. 1. 1942.

Všechny drobné zprávy ukazují, že lidé se snažili odreagovat všemi možnými způsoby a jelikož sport byl apolitický, mohli při něm zapomenout na strasti války, a proto byl velice oblíbený.

5.4 Hydrichiáda na Křemežsku

Dne 27. května 1942 došlo k atentátu na Heydricha, který následně na následky atentátu v nemocnici zemřel, a situace v protektorátu se krajně vyhrotila. Kronikář píše, že byla vypsána odměna v hodnotě 20 000 000 korun na dopadení atentátníků. Následně probíhaly i přímo ve Křemži v noci domovní prohlídky, které prováděli němečtí vojáci, kteří chodili dům od domu a kontrolovali po předložení bytového počtu osob, jestli všechno sedí a lidé někoho u sebe doma neschovávají. Prohlídky ale proběhly bez větších přečinů. O to strašlivější byly červnové události, kdy byly vyhlazeny Lidice a Ležáky, o čemž se vyjadřuje kronikář s neskrývavým strachem. Represe se projevíly i přímo v Křemži, kdy byl 2. července přímo ve školní budově zatčen učitel Josef Kubeš, a ještě téhož dne byl v Českých Budějovicích zastřelen. Tuto tragédii připomíná dnes v radnici Křemže pamětní deska. Josef Kubeš byl zatčen při řízené akci proti odbojářům z řad učitelů v jižních Čechách. Mezi zavražděnými byl i učitel Bohumil Kozlík z osady Slavče.²⁰² Další den se nacisté zaměřili na nedaleký Krásetín, kde časně ráno zajali mnoho mladých mužů. Pár jich sice pustili zpět, ale osm z nich bylo zastřeleno v Táboře. Jména zastřelených jsou zachycena v kronice, jednalo se o Václava Bürgera (nar. 1906), Tomáše Frojdu (nar. 1869), Františka Frojdu (nar. 1909), Václava Bártu (nar. 1910), Jan Miesbauera (nar. 1917), Jana Nováka (nar. 1918), Karla Rytíře (nar. 1919) a Aloise Fišera (nar. 1921). Příčinou této tragédie bylo udání, jelikož rolníkovi Františkovi Frojdovi utekl čeledín a byl četnictvem do Krásetína zase přiveden. Tak se rozhodl Frojdovi pomstít a udal ho, že schovává v kompostu zbraně, které se tam podařilo skutečně najít. Dalším z důvodů poprav bylo poslouchání cizího rozhlasu či schvalování atentátu na Heydricha.²⁰³ Bezprostřední zmínka v kronice tak pouze vyčte jména odsouzených a více reflexe nenabízí. Až po válce se o tragédii začínalo více mluvit a v současnosti bývá velice často připomínána. Jelikož jeden z odsouzených byl příbuzný dnešního starosty

²⁰² Miroslav Pecha – Václav Vondra, *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození: 1939-1945*, České Budějovice 2004, s. 136.

²⁰³ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 329–330.

Křemže pana Josefa Troupa (Příloha 27), tak aktivně spolupracuje se starostou Holubova, a každý rok je tragédie připomínána.

5.5 Těžba nerostů

V roce 1943 se Německu přestávalo ve válce dařit. Jednou z příčin bylo postupné ubývání kvantity i kvality materiálu, především suroviny nezbytných k výrobě těžké bojové techniky. Dostatek zásob se Němci snažili zajistit obsazováním průmyslově významných center i objevením nových, byť drobnějších ložisek nerostného bohatství. V okolí Křemže prozkoumali němečtí inženýři nejprve staré šachty na antracit u Holubova a zaměřili se na prozkoumání bývalých dolů na železnou rudu nad Červeným mlýnem. Podařilo se jim zjistit, že se zde stále nacházel dostatečný výskyt nerostů, a pro snadnější těžbu byl podán návrh na vybudování polní dráhy. Původně dle návrhů měla trať začínat přímo v železniční zastávce Křemže-Mříč, nakonec ale byla posunuta za nádraží do mříčského lesa. Odtud měla vést nad parní pilou, protnout silnici od vlakového nádraží na Mříč a pokračovat dál pod silnicí na Křemži. Před Křemží měla opět protnout silnici před Doubkem (část Křemže) a pokračovat přes polní cestu k Chlumečku a následně k Červenému mlýnu, kde se mělo právě těžit. Stavbu tratě měla vést organizace Todt, které místní přezdívali Toťáci. Se stavbou vlečky se započalo na podzim, přičemž k práci byli povoláni různí lidé z okolí Křemže různých profesí, takže se zde sešli učitelé, úředníci či řemeslníci, tedy lidé, kteří neměli s podobnou prací žádné zkušenosti. Pracovní postup kontrolovali němečtí stavbyvedoucí, kteří dohlíželi s pistolemi za pasem. Trať pokračovala svým tempem, dostala se až za Vackovský mlýn, kde s koncem okupace v roce 1945 navždy skončila.²⁰⁴

Němci se však nechtěli vzdát možnosti těžby nerostných surovin, a tak když v Perku u samoty Krák v roce 1944 objevili ložisko niklové rudy, rozhodli se ji začít těžit. Do Křemže bylo na práci nasazeno okolo 300 lidí z Čech, zejména učitelů z uzavřených škol. Z místních se jednalo o Zdeňka Šimečka, Bohuslava Jungbauera a Antonína Terše. Na pomocné práce byly nasazeny i místní ženy ve složení Jiřina Paclíková, Libuše Cílková a Žofie Webrová. Muži pracovali šest dní v týdnu s pracovní dobou mezi 9–13 hodinami, za což dostali plat 4,80 korun za hodinu. Ženy pracovaly celý týden s pracovní dobou mezi sedmi až osmi hodinami s hodinovou mzdou 3,60 korun. Ovšem s počátkem roku 1945 se pracující, včetně dohlízejících členů Todtovy organizace, rozutekli a nezbyl

²⁰⁴ Tamtéž, s. 335.

nikdo na práci. Koleje, které byly postaveny již za předchozích let, snad byly vyrvány a zůstala pouze část cesty ve Chlumečku a násep u Mříčí.²⁰⁵

Němci se tedy podobně jako v celém Československu snažili najít různé způsoby, jak se obohatit na Československu. Oblast jižních Čech je vyhlášena větším výskytem různých nerostů, na což brzy přišli i Němci a pokusili se na tom zbohatnout. Aktivně zde těžili od roku 1943 do roku 1945, ale s jejich odchodem těžba skončila a stalo se to jenom zajímavostí pro místní, kteří poznávali ještě delší dobu různé jednotlivosti, které zbyly z dráhy.

5.6 Konec války a osvobození americkou armádou

V březnu roku 1945 Američané bombardovali České Budějovice. Nálety se udály ve dnech 24.–25. března. V křemežské kronice je zachycen moment, jelikož kronikář stál zrovna u rybníků „v Blatcích“, když se ze severozápadu vynořilo sedm letadel, která mířila do Českých Budějovic, kde jim mělo být za cíl vlakové nádraží. Sám kronikář bombardování odsoudil a dospívá k názoru, že válka byla již rozhodnutá a došlo zbytečně k zničení velkého množství budov v Českých Budějovicích.²⁰⁶

Informace o Pražském povstání dne 5. května 1945 se rychle roznesly do celého Protektorátu. Ve Křemži, když se doslechli zprávu z místního rozhlasu, vyrazili lidé s bezprostřední radostí na náměstí a společně debatovali, jestli už je všemu utrpení opravdu konec. Přitom z poštovní budovy vyvěsili československou vlajku. Vzápětí se přidala skoro celá Křemže a všude vlály československé vlajky.²⁰⁷ Ovšem radost místního obyvatelstva byla chvílemi moc horlivá. V té době se zde nacházelo 50 německých vojáků, kteří dohlíželi na těžbu niklové rudy. Místní učitel Ochozka, což byl důstojník v záloze, a místní četníci ve složení Šašek, Tesař, Čížek a Krátký, přiměli německé vojáky k odevzdání zbraní, přičemž je následně uložili do místní školy. Následný den Křemži přepadli příslušníci Waffen SS a donutili starostu Šimečka zbraně opět vydat a následně si ho vzali jako rukojmí a odjeli s ním až na kraj obce. Tam jenom díky zásahu jednoho z místních Němců, Ing. Lackenschweigera, nedošlo k nejhoršímu a starosta byl propuštěn.

²⁰⁵ F. Sarauer, *Horníci na Křemežsku*, Křemežsko 30, 2020, č. 10, s. 8.

²⁰⁶ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 341.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 344–345.

V následujících dnech Křemží projíždělo mnoho německých vojáků, kteří chvátali směrem na západ, aby se mohli vzdát Američanům, kteří zrovna mířili do Horní Plané. Křemže tedy byla zaplněna automobily, transportéry, motocykly, někteří šli pěšky či na kolech. Dokonce přes Křemží projížděly i tanky, radši se ale vyhnuly chlumskému dřevěnému mostu, a proto jely radši přes Chlumeček směrem na Brloh. Obyvatelé Křemže jim naschvál pod husitským kostelem postavili barikády, ty ale tanky bez větších problémů překonaly.²⁰⁸ Lidé se ovšem v nadšení chovali až moc neohroženě a některým se to stalo osudným. Na silnici se utíkajícím Němcům do cesty postavil místní rodák, 63 let starý zedník Matěj Skorunka ze Lhotky. Zpětně nelze pochopit, čeho se snažil dosáhnout. Pravděpodobně věřil, že se mu podaří utíkající Němce zastavit, přestože byl sám neozbrojený. Jeden z Němců ho střelil do jater a auto pokračovalo dál. Matěj Skorunka na následky postřelení zemřel. Další z neohrožených skutků, které se dají přičítat euforii z blížícího se konce války, je čin 65 let starého zedníka a bývalého legionáře Josefa Kouby, který se vypravil v otevřeném terénu směrem k hájovně Dobrá voda nad Krásetínem, kde chtěl zatknout a zajistit německého hajného. Ten ovšem zpozoroval blížícího se ozbrojeného Koubu, a tak ho brokovnicí zastřelil.²⁰⁹ I kvůli podobným tragédiím se starosta obce Šimeček s učitelem Ochozkou rozhodli se stále přebývajícími německými vojáky ve školní budově jednat o odzbrojení. Řadoví vojáci se zbraní rádi vzdali po krátkém jednání, náročnější bylo pořízení s Oberbauratem Knauerem, který se odmítal zbraní vzdát a až poté, co mu byl slíben nerušený odchod z protektorátu pryč, a ještě mu byla ponechána poboční zbraň, rozhodl se též vzdát.²¹⁰

Další den 6. května 1945 pokračovaly hektické dny. Již krátce po půlnoci Křemží procházelo na 70 příslušníků SS, kterým nikdo nebránil v průchodu. Situace ale ukazovala i zvláštní momenty, když se například Oberbaurat Knauer, kterému byl předtím slíben bezpečný odchod, přišel rozloučit a končil těmito slovy: *Přeji vašemu novému státu to, co mu Vy všichni ze srdce přejete*. Následně podal ruku, zvedl pravici a se slovy „*Heil Hitler*“ se vypravil pryč.²¹¹ V půl druhé odpoledne Křemží projely tři vozy s důstojníky německé armády, kteří mířili na Český Krumlov. V té době ovšem v prvním

²⁰⁸ F. Sarauer, *Vzpomínka na rok 1945*, Křemežsko 20, 2010, č. 5, s. 8–9.

²⁰⁹ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 345.

²¹⁰ Tamtéž, s. 346.

²¹¹ Tamtéž, s. 348.

poschodí školní budovy lidé ze Křemže pečlivě třídili odevzdané zbraně a druhy nábojů. Ještě tentýž večer se ale situace změnila, do Křemže přijela kolona německých aut s plně ozbrojeným vojskem. To se po povelu Oberbaurata Seewalda přesunulo do bojových pozic, uzavřelo ulice a obklíčilo místní školu, přičemž vyzvali všechny, kteří byli vevnitř, aby okamžitě opustili budovu. Poté všechny zbraně, které tam skoro celý den lidé pečlivě srovnávali, naložili do vozů. Vojsko ve škole objevilo ale i zásoby jídla a pití, nejvíce měli radost z velkého počtu likérů. Tyto potraviny naložili. Ty, které se jim již do vozů nevešly, byly uzamčeny ve třídách a klíčky odneseny pryč, přičemž starostovi Šimečkovi bylo pod osobní zodpovědností řečeno, že třídy musejí zůstat zamknuty. Následně starostovi na odvezené potraviny dali potvrzení a odjeli pryč.²¹²

Dne 7. května do Křemže přijela trestní výprava SS, složená z 65 plně vyzbrojených vozů. Jelikož zde bylo zanechané potvrzení z předcházejícího dne, obešlo se to bez přestřelky, ale byl pro jistotu s nimi do vozu naložen starosta Šimeček, kterého odvezli až za hranice protektorátu, kde byl propuštěn a mohl se vrátit zpět. Celý den Křemží projížděly kolony aut, přičemž jejich počet pořád neustával ani v noci. Úprk to byl zběsilý a ukazoval, jak se Němci báli sovětské armády, a proto chvátali do amerického zajetí. Kolony aut pokračovaly v dalších dnech a jejich počet byl pořád značný (Příloha 16). Podél cest tak ležely pohozené náboje či dokonce i různé zbraně. Obec tak musela vydat vyhlášku, kde žádala obyvatele, aby sebrané zbraně odevzdali obci. Často si je ale lidé nechávali, což potvrzuje příběh bývalého starosty Křemže, který vyprávěl, že v dětství si s kamarády hráli ve Křemži na kovboje, a přitom používali zbraně, které zbyly po Němcích (Příloha 26). Obec se nezaměřila jenom na sběr zbraní, ale i zanechané vozy měly být shromážděny v domě u Jakubce č. p. 174. Lidé se v těchto dnech průběžně scházeli na náměstí a vzrušeně debatovali o uplynulých událostech, potom přišel den 9. května a osvobození Prahy Rudou armádou a lidé už neskrývavě slavili konec války.²¹³

Konec války však neoslavovali všichni, v Krásetíně totiž došlo k další nešťastné události. Po událostech v roce 1942 došlo k násilnému vystěhování mnoha statkářů, přičemž jednou z takto opuštěných usedlostí byl dům č. p. 33, do kterého se nastěhoval původem Němec z jižního Tyrolska Josef Würstel. Ten, když se doslechl o osvobození Prahy, bál se o svůj další osud, a tak zabil sebe, svoji manželku i dvě děti ve věku třinácti

²¹² Tamtéž, s. 349–350.

²¹³ Tamtéž, s. 351–352.

a jedenácti let. Manželka a děti zemřeli na následky podříznutého krku hned, on až následující den.²¹⁴

Dne 10. května 1945 došlo ve Křemži k výbuchu radosti. Lidé od rána slavili konec války, přičemž téhož dne projelo městysem několik Američanů (Příloha 15). Křemže slavila tyto události slavnostním pochodem, přičemž zde pronesl projevy starosta Šimeček a Josef Novotný. Lidé tyto projevy často přerušovali nadšeným potleskem. Nakonec lidé zazpívali sborově hymnu. Následně promluvil Jan Ochozka, který upozornil na přetrvávající nebezpečí, kvůli velkému množství pohozených zbraní, a tak se lidé sebrali a šli zpět domů. V následujících hodinách se zejména připravovali na slavnostní uvítání amerického vojska (Příloha 17). To dorazilo chvíli po poledni, přičemž na svých vozech už mělo radostné děti z Chlumu. V té době už byli vojáci pečlivě očekáváni a lidé už byli shromážděni po celé Křemži (Příloha 18). Prvně zastavili vojáci před budovou školy, kde jim podle předem připraveného scénáře starosta Šimeček předal dle slovanského zvyku na uvítanou chléb a sůl. Následně, aby nezapomněli na tento výjimečný den, jim byly darovány dřevěné talíře s národními motivy. Následovala další vlna projevů, ve kterých zaznívaly různé patetické fráze, které ovšem dokládaly velký význam osvobození v očích lidí. Následně se lidé s vojáky na náměstí fotili, nejvíce se u vojáků držely místní dívky, které byly v národních krojích (Příloha 19). Oslavy kazila jenom další z řady nešťastných náhod, kdy Václav Šesták z Krásetína byl zachycen a poražen spřežením splašených koní a následně zraněním o pět dní později podlehl. Jen o pár dní později se z hlídky vracel u sanitního skladiště Jan Plánský ze Mříče, když na něj vystřelil neznámý střelec a Šesták následkům průstřelu plic podlehl. Bohužel případ zůstal nevyjasněný, a tak můžeme pouze spekulovat, jestli měla událost spojitost s válkou, nebo šlo o osobní mstu.²¹⁵

5.7 Situace po válce

Dne 29. června byla ve Křemži založena pobočka svazu československo-sovětského přátelství. Delší dobu se již národní výbor rozhodoval o výběru lidových soudců, nakonec z Křemežska byli vybrány tyto osobnosti: Soukup, Novotný, Mejzlík, Weis, Němec, Znamenáček, Nechanská, Wimmerová, Schwarzingarová, Anderle. Němci v této době museli na Křemežsku nosit bílé pásky na ruce a černým označením N, aby byli odděleni

²¹⁴ Tamtéž, s. 352.

²¹⁵ Tamtéž, s. 356–357.

od ostatních. Ještě v říjnu byla v dolech obnovena těžba, jelikož Němci zde našli ložiska manganu a rozličných železných rud, a tak bylo rozhodnuto o pokračování dolování.²¹⁶ Poté, co bylo určeno o odsunu Němců, využil ještě v roce 1945 situace křemežský rodák František Sklář, který se rozhodl ujmout bývalé továrny v Adolfově-Holubově, kde založil Artypu, továrnu na papírové zboží, která se nachází na stejném místě dodnes.²¹⁷

Na konci května se konaly volby do Ústavodárného Národního shromáždění, přičemž většinu ve Křemži dosáhla komunistická strana. V kronice se dále uvádí historie vzniku komunistické strany, ke které došlo dne 20. května 1921, ovšem pouze v rámci skupiny podporovatelů. Dále jsou jména konkrétních členů komunistické strany a kolik z nich odebíralo *Rudé právo*. Oficiální založení samostatné organizace KSČ ve Křemži došlo opět v květnových dnech roku 1945 a předsedou byl zvolen klempíř Václav Beneš.²¹⁸

Dále pokračovaly lidové soudy a byly předneseny rozsudky týkající se Křemže. Českobudějovickým lidovým soudem byla odsouzena k 18 letům vězení 39 let stará Růžena Kalivodová, žena německého vojína, která v průběhu války udávala. Dalším odsouzeným byl František Tošner, který byl pokárán za přílišný styk s německým komisařem ve Křemži, a dostal 2 měsíce vězení a pokutu 5 000 korun.²¹⁹ Mezi odsouzenými byl ovšem i jeden trest smrti, který byl udělen Františce Cibulkové z Lhotky u Křemže a byl vykonán dne 19. února 1947.²²⁰ Během roku 1947 se na 300 osob rozhodlo využít možnosti osídlení vyklizeného pohraničí a odstěhovali se z Křemže.²²¹

²¹⁶ Tamtéž, s. 358–360.

²¹⁷ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 94.

²¹⁸ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 375.

²¹⁹ Tamtéž, s. 376.

²²⁰ Otakar Liška, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*, Praha 2006, s. 41.

²²¹ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 386.

6 Křemže mezi lety 1948–1988

6.1 Politická situace

Únor roku 1948 přinesl s sebou značné změny. Ve vládě došlo k výrazné politické krizi, jelikož neustále sílila moc komunistické strany. Došlo například k rozsáhlým čistkám ve Sboru národní bezpečnosti, který vedl komunistický ministr Václav Nosek. V reakci na tuto událost se rozhodlo 12 ministrů podat na protest svoji rezignaci. Mylně se domnívali, že se přidají i ostatní a dojde případně k novým volbám. Všechny ale překvapil prezident Edvard Beneš, který pod nátlakem předsedy vlády Klementa Gottwalda rezignaci přijal a nahradil rezignované ministry novými, kteří byli doporučení komunistickou stranou a sympatizovali s ní. Následně se sice již k rezignaci přidal větší počet ministrů, ovšem tento krok již nebyl akceptován. Došlo ke jmenování druhé Gottwaldovy vlády a nový parlament schválil novou ústavu, kvůli které získali moc v zemi komunisté, a začalo 41 let pod jejich neomezenou mocí.

Křemže v 50. letech žila jako většina vesnic napříč republikou. V kronice v roce 1950 se píše, že se zde vyskytuje v té době snad největší nepřítel, který byl znázorňován i na různých propagandistických videích, mandelinka bramborová. Ihned byly nařízeny asanační práce, naplánovány pravidelné prohlídky bramborových trsů, na které měli dohlížet obyvatelé Křemže a děti z místní školy. Hned další zápis se podrobně věnuje založení místního JZD (Jednotné zemědělské družstvo). Jak se změnila situace a každodennost ve Křemži dokládá naprostá změna v koncepci kroniky oproti prvorepublikovému kronikáři Schneiderovi. Zatímco pro Schneidera byly klíčové každoroční svátky, jako například založení Československa, narozeniny vážených osob – prezidenta Masaryka a dalších, poválečný kronikář zmiňoval zcela jiné události. Svátky a významná výročí se sice stále objevovaly, ale s jistou transformací. Za nejdůležitější svátek byl nově považován 1. máj, kdy se konaly vždy ty nejvíce bujaré oslavy, z výročí byl kladen důraz na připomínku založení KSČ. Z kroniky je dále patrná snaha vyzdvihnout společenské pokroky, takže se každoročně zapisovaly zprávy o úspěších a povýšeních JZD. Z pramene je dále patrná přeměna spolkového života. Zmiňován je Svazarm²²² a další organizace, které zcela změnily společenský život ve Křemži.²²³

²²² Svaz pro spolupráci s armádou.

²²³ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 400–444.

Kolektivizace zemědělství ani na Křemežsku probíhala poměrně násilně. V Bohouškovících měl zhruba čtyřicetihektarové zemědělství František Rypota, čímž byl zařazen do třídy tzv. vesnických boháčů, které měla v úmyslu strana zlikvidovat. V podzimu roku 1950 JZD odebralo traktor a samovazač, přesto však musel statkář odevzdávat naturálie podle kvót stanovených na základě rozlohy jeho pozemků. V případě, že se tak nestalo, hrozil peněžitý trest, později i konfiskace majetku a odnětí svobody. Nucené dodávky byly příliš vysoké, a jelikož zůstali na práci pouze manželé Rypotovi, nemohli je nikdy splnit. Manželům následně za neplnění dodávek udělili pokutu v celkové výši 50 000 korun, statkář Rypota musel nastoupit k výkonu trestu odnětí svobody v délce tří měsíců a jeho žena byla vystěhována. Na statek byl přidělen František Přemil ze Slavče.

Jinak 50. léta a počátek 60. let ve Křemži probíhal klidným způsobem, až rok 1968 byl ve Křemži, stejně jako v celém Československu, velice hektický. Nejprve byli lidé nadšení z demokratizujících kroků vedení strany, zejména zrušení cenzury v lidech probouzelo neskrývavou radost. Dalším důvodem k radosti jim byla výměna ve vedoucích funkcích komunistické strany, kdy se předsedou ÚV KSČ stal Alexandr Dubček. Další pozitivně vnímanou změnou byla výměna prezidenta, kdy odstoupil Antonín Novotný a prezidentem se stal Ludvík Svoboda. Ve válečném hrdinovi obou světových válek lidé viděli také velkou naději na zlepšení dosavadní úrovně. Období plné nadšení a víry v lepší budoucnost, víry v komunismus s lidskou tváří, dostalo název pražské jaro. O to větší zklamání lidé zažívali o několik měsíců později, kdy dne 21. srpna 1968 do Československa dorazily armády vojsk Varšavské smlouvy. Byl to pro veškeré obyvatele, ale i politiky, nesmírný šok a lidé nevěděli, co si mají počít. Všichni tento krok odsuzovali a zaznívaly jasné hlasy, že se jedná o násilnou okupaci. Nakonec ale situace utichla, vedení strany podepsalo tzv. Moskevské protokoly. Změnilo se vedení strany, kdy byl odejit Alexander Dubček a předsedou ÚV KSČ se stal Gustav Husák. Následně v 70. letech nastoupilo období tvrdé normalizace, tedy navrácení se k „normálním“ poměrům před pražským jarem.

Křemže rok 1968 prožívala jako zbytek republiky. Většina zápisů v kronice z tohoto roku se věnuje obrodnému procesu, ke kterému došlo v rámci celého Československa a změny byly pozorovány s neskrývavým nadšením. Následně přišel den 21. srpna 1968, přičemž o obsazení Československa se lidé dozvívali pouze z rozhlasu. Poprvé vojska Varšavské smlouvy vjela do Křemže 22. srpna 1968 v 7:55 hod. Objevil se konvoj, který chtěl pokračovat dále na Chlum, lidé ale ve Křemži ukryli cedule s názvy

obcí, ulic a ostatní návěstí, a proto vojáci nevěděli, kudy mají jet. Příhodu mi potvrdil místní rodák pan Šánek.²²⁴ Dotazovaný sice nebyl při srpnových událostech přímo přítomný ve Křemži, přestěhoval se sem až na podzim, ovšem byl na Českokrumlovsku na vojně a konkrétně příběhy o naschválech dělaných ve Křemži slyšel (Příloha 28). Vojáci vojsk Varšavské smlouvy později zastavili u místní pumpy, kdy žádali o benzín, ale obsluha pumpy jim ho odmítla dát.

Již 21. srpna se ale usadily čtyři obrněné vozy na rozcestí ve Mříči. Vyrazila za nimi delegace v čele s předsedou národního výboru Ryndou a tajemníkem Jungbauerem. Chtěli se s nimi domluvit, ale vojsko se s nimi odmítalo bavit a další den z Mříči odjeli. Nakonec se vojáci usadili v Hamrech (U Dívčího kamene), kde si rozložili tábor. Bylo tam v součtu okolo 40 obrněných vozů a 16 raketometů. Po táboře jim pobíhalo okolo pěti prasat, které vojáci postupně snědli. Začaly se objevovat letáky, které vyzývaly vojáky k odchodu domů, stejnými výzvami bylo popsáno mnoho domů ve Křemži a pokud někdo výzvu umyl, ráno se objevila nová.²²⁵ V Holubově v Artypě se tiskla *Jihočeská pravda*, jelikož po obsazení Českých Budějovic bylo nutné přesunutí pryč. Na vysílači Klet' vysílali protiokupační zprávy redaktori Tosek a Krull ve spolupráci s Krašinem, přičemž je hlídali vojáci z Českého Krumlova.²²⁶ Ve Křemži nikdo nevěděl, co bude dál, i proto se křemežský národní výbor rozhodl držet noční služby, kde museli být vždy minimálně dva členové rady, kteří zde i spali až do vystřídání další dvojicí. Panika se ale projevila i u běžných obyvatel, kteří vzali místní obchod Jednotu útokem a nakupovali jídlo a pití do zásoby. Bylo proto nutné učinit omezení nákupu určitých surovin, zejména mouky, cukru či oleje.

V Moskvě mezitím jednali nejvyšší představitelé vlády a pod nátlakem podepsali tzv. Moskevské protokoly, které legalizovaly jejich vstup do Československa.²²⁷ Dne 11. září vstoupili vojáci již po podepsané dohodě na Národní výbor v Křemži vyjednávat, co bude dál. Přišli v 11:30 a nabízeli pomoc místnímu JZD, která byla ale s díky odmítnuta. Po celou dobu návštěvy venku pro jistotu hlídkovali dva vojáci. Návštěvy se opakovaly,

²²⁴ Rozhovor je přiložen v práci jako příloha č. 28, s. 140.

²²⁵ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Pamětní kniha Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 650–651.

²²⁶ F. Sarauer, *Osmičky v dějinách 20. století – 3. část*, Křemežsko 18, 2008, č. 8, s. 11.

²²⁷ Podepsali všichni přítomní, včetně Alexandra Dubčeka či Gustava Husáka, jedinou výjimkou se stal František Kriegel.

při příští návštěvě například požadovali okupanti stržení plakátu s protisovětskými hesly. Vždy když opouštěli národní výbor, nechávali na stolcích a dalších místech sovětské noviny, které měli legitimizovat jejich vstup do Československa. Při dalších návštěvách už nebyla venku hlídka. Nakonec se vojska dle domluv stáhla na určitá místa a ve Křemži se nadále vojáci nevyskytovali. Poslední zpráva k srpnovým událostem zněla takto: *Vstup cizích vojsk do naší země vyvolal nejen u nás, ale v celém světě u většiny národů protest, nesouhlas a má velký politický ohlas.*²²⁸ Hned vedle tohoto příspěvku ovšem stojí, že na straně 666 a 753 se nachází dodatek o přehodnocení situace, kvůli dalším získaným informacím. Uvádí se zde, že šlo o bratskou pomoc, kterou náš stát potřeboval a další informace, které museli ve veřejném prostoru během normalizace zaznívat. Pod touto zprávou se ještě nachází razítko, že došlo k schválení tohoto dodatku v roce 1973.²²⁹

6.2 Urbanistické změny

Škola na náměstí již delší dobu svým rozměrem nedostačovala velikosti Křemže, a proto se už před 2. světovou válkou vážně mluvilo o potřebě postavit novou budovu. Vzhledem k následným válečným událostem ovšem musely být veškeré plány na stavbu nové školy odloženy na později. Budova tak byla dokončena až na počátku 50. let a provoz v ní byl zahájen dne 1. září 1952. V letech 1961–1962 k ní byl dostavěn ještě druhý pavilon a v této podobě stojí škola dodnes (Příloha 20).²³⁰ Stavbu prováděly Pozemní stavby z Českého Krumlova. Například vrchní dozor měl zaměstnanec Pozemních staveb Kudláček z Krásetína a stavební práce řídil další místní, František Fošun ze Mříče. Většinu prací prováděli zejména místní lidé, a i proto práce trvala pouze rok.²³¹ Stará školní budova byla následně využívána jako dětský domov a později byla v 90. letech přestavěna na dnešní budovu radnice.²³²

Jak se vyvíjel počet obyvatelstva a způsob života, začala se objevovat vyšší potřeba školek. Pro děti tzv. předškolního věku tak byl ve Křemži po roce 1945 využíván Dětský útulek, který byl v Hunově vile č. p. 12, kterou získala obec po odsunu Němců.

²²⁸ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1953–1976*, inv. č. 3, sign. BI 3, s. 653.

²²⁹ Tamtéž, s. 650–666.

²³⁰ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 44.

²³¹ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1953–1976*, inv. č. 3, sign. BI 3, s. 531.

²³² F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 44.

V roce 1951 budovu přeměnili na mateřskou školu s jedním oddělením. Jelikož ale počet dětí rychle rostl, byli nuceni činovníci v Křemži v roce 1960 otevřít i druhé oddělení. Růst ale pokračoval, v 60. letech totiž pokračoval rozvoj Křemže, přistěhovalo se množství rodin s dětmi, a proto otevřeli i třetí oddělení a brzy ani to nedostačovalo. Jelikož budova by už další oddělení nezvládla, byly předškolní děti přesunuty do budovy školy. Situace byla tedy neudržitelná a bylo potřeba postavit novou stavbu, jejíž využití by bylo pouze pro mateřskou školu. Nová budova byla otevřena v prosinci roku 1977 a pojala již dostačující počet dětí. Pan Šánek se aktivně zúčastnil výstavby, jelikož vysvětloval, že pokud člověk přiložil ruku k dílu, měl větší pravděpodobnost, že jeho děti do školky nastoupí (Příloha 28). Vedlejší Chlum si zakládal na vlastní mateřské škole, kterou měl od 50. let. Původně byla vedena jako zemědělský útulek v roce 1953 a o dva roky přeměněna na mateřskou školu. Stejně jako mateřská škola ve Křemži se i školka v Chlumu v 70. letech přesouvala do vhodnější budovy, kterou pro tyto účely zakoupil řezník Čížek a která stojí dodnes (Příloha 21).²³³ Potřeba mateřských školek na Křemežsku nebyla ničím neobvyklým, 70. léta jsou známá větší porodností, proto logicky bylo nutné přistoupit k rozšíření školek, zvláště když již matky nebyly doma s dětmi, ale pracovaly stejně jako muži. Pro porovnání jsem se podíval na blízké Chvalšiny, kde se s výstavbou nové školky začalo pouze o rok později než ve Křemži, tedy v roce 1978.²³⁴ Tuto potřebu potvrzuje i nedaleké město Lišov, kde došlo k výstavbě školky v témže roce.²³⁵ Na příkladu Lišova a Chvalšín vidíme, že Křemže potvzovala celostátní zvýšenou porodnost, a tudíž zvýšenou potřebu větších mateřských škol.

Křemže po šedesátá léta prožívala nebývalý zájem o další byty a domy. Proto ke konci šedesátých byl podán návrh na výstavbu tří panelových domů, které by nabídly 38 bytových jednotek. Dlouhou dobu ale nemohla výstavba začít, jelikož místní občan Josef Bína podal odvolání, že výstavba by mohla narušit jedinečný ráz krajiny. Hlavní problém ale byl, že panelové domy by stály přímo za domem jeho tchýně Cipínové. Proto se odvolával k pořád vyšší instanci, dokonce i do Bratislavy na Institut architektury. Odvolání bylo ovšem radou ve Křemži opět zamítnuto a mělo se záhy začít s výstavbou. Nakonec se s budováním začalo v roce 1968 a pokračovalo do roku 1969, kdy došlo ke kolaudaci a lidé se mohli přestěhovat do svých nových domovů. V únoru 1969 byl

²³³ Tamtéž, s. 49–50.

²³⁴ V. Mašková, *Chvalšiny*, s. 25.

²³⁵ D. Kovář, *Lišov*, s. 56.

nejprve dokončen dům umístěný první ve směru od silnice. Poslední byl dokončený v květnu. Dostali č. p. 209–211. Panelové domy se staly velkým lákadlem a bylo na ně upozorňováno i v dobovém tisku (Příloha 23).²³⁶ Panelové domy zvětšily prestiž a pýchu i mezi stálými obyvateli, podle výpovědí docházelo k dalšímu urbanistickému rozvoji a Křemže dosáhla svého vrcholu, jak alespoň uvádí pan Šánek, či Petr Vačkář.²³⁷

Na počátku 80. let došlo ke zbourání jedné z budov na náměstí a bylo rozhodnuto, že se na jejím místě postaví dům pečovatelské služby. K počátku výstavby došlo v roce 1982, nejprve byly provedeny zemní činnosti, úpravy terénu atd.²³⁸ Práce byly zpočátku pomalé, s pořádnou výstavbou se začalo až v roce 1983. Přes týden zde dělala pracovní skupina služeb pod vedením Václava Hejla, přičemž v sobotu byla připravena práce pro brigádníky, kterých bylo vždy mezi 10–15. Práce v tomto roce pokračovala téměř nepřerušovaně, a tak ke konci roku byla vytvořena na hrubé stavbě hodnota díla ve výši přesahující 1 000 000 korun.²³⁹ Úsilí pokračovalo i v roce 1984, objevovaly se sice občasné problémy se zásobováním materiálu, ale jinak práce postupovala rychlým tempem. Již se dělaly vnitřní omítky či se zabudovávala okna. V témže roce se prováděla i vodoinstalace a elektroinstalace po celé budově. V roce 1985 se již dodělávaly pouze nezbytné drobnosti, a tak mohla být 7. listopadu provedena kolaudace objektu, který je využíván ke stejným účelům i dnes.²⁴⁰ Následně se pečovatelský dům stal chloubou Křemže, jelikož si ho vybuodovali občané sami, a tak se objevoval i v dobovém tisku jako ukázka pracovitosti místních.²⁴¹

Pro velký úspěch při realizaci domu s pečovatelskou službou se Křemže rozhodla vybudovat vlastními silami i dům služeb. Začalo se v roce 1988, přičemž se začalo s vyzděním obvodových zdí a štítů, byly osazeny římsy, vybetonovány podlahy v přízemí, dokonce se podařilo i udělat izolaci v prvním patře. Celkově lze říct, že práce

²³⁶ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1953–1976*, inv. č. 3, sign. BI 3, s. 624–672.

²³⁷ Rozhovor je přiložen v práci jako příloha č. 29, s. 145.

²³⁸ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1982–1986*, inv. č. 5, sign. BI 5, s. 42.

²³⁹ Tamtéž, s. 98.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 248.

²⁴¹ *Rudé právo*, 20. 7. 1987.

pokračovaly rychlým tempem.²⁴² Přesto se práce nakonec zpozdily a budova byla dokončena až v roce 1990.²⁴³ Výstavby se zúčastnil také můj otec, který nahradil mého dědu, kterému se údajně na domě nechtělo pracovat. Při vyslovení nějaké vzpomínky otec zmínil pouze svačinu, která byla vždy stejná a symbolická pro komunistický režim, a to rohlík se salámem gothajem.

Při zhodnocení rozdílnosti výstavby nových staveb za éry komunismu proti první republice je patrné, že již nešlo o stavby podporující národní hrdost, jako byla sokolovna nebo husitský kostel, ale jednalo se zejména o praktické stavby, které měli podpořit ať už zvětšující se počet obyvatel, tak zvyšující se požadavky na služby.

6.3 Náboženský život v obci

Věřící lidé byli jednou z nejvíce perzekuovaných složek obyvatelstva v Československu za éry komunismu. Jediné přijatelná víra pro komunisty byla v marxismus-leninismus, a proto šli komunisté od padesátých let tvrdě proti všem náboženským skupinám v Československu. Mezi nejvýraznější akce proti církvi patří Akce K, umučení faráře Toufara či chování k pozdějšímu kardinálovi Beranovi, který byl de facto vyhnán ze země.²⁴⁴ Ve Křemži vše pokračovalo v tomto ohledu beze změny. Stále zde byl farářem děkan Pařízek, který se u místních těšil veliké oblibě. Funkci faráře zastával až do prosince roku 1964, kdy se rozhodl odejít do důchodu. Tehdy jej nahradil František Pernegr. Děkan Pařízek ovšem nikam neodešel a mezi duchovními katolické církve docházelo k častým sporům, jelikož se společně hádali, zejména kvůli nespokojenosti děkana Pařízka s pracovní morálkou Pernegra. Vše vyvrcholilo dne 8. srpna 1965, kdy byl zástupci konzistoře farář Pernegr po odsloužení ranní mše s okamžitou platností zbaven své kněžské hodnosti. Tzv. velkou mši, která měla následovat, dokončil narychlo přivolaný farář z Brloha. O měsíc později byl do Křemže dosazen nový farář Josef Kníže,

²⁴² SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1982–1986*, inv. č. 5, sign. BI 5, s. 78.

²⁴³ Tamtéž, s. 122.

²⁴⁴ K osobnosti Josefa Berana podrobněji třeba Bohumil Svoboda – Jaroslav V. Polc, *Kardinál Josef Beran: životní příběh velkého vyhnance*, Praha 2008.

kterému se již povedlo usadit stabilně, a i proto mohla římsko-katolická církev ve Křemži nadále pokračovat.²⁴⁵

6.4 Každodennost

Další významnou událostí pro Křemži bylo vyhlášení rekreačního rybníka, jelikož šlo o završení dlouholetého snažení. Nakonec ke schválení došlo v roce 1966, kdy byl Křemežský rybník zařazen do I. kategorie, což ho předurčovalo na využívání zejména k rekreačním účelům. Obec následně investovala do úpravy pláže 12 000 Kčs, přičemž od místního národního výboru obdržela dalších 7 000 korun. Proto mohlo dojít k zavezení břehu říčním pískem, k urovnání povrchu buldozerem a k drobné úpravě terénu. Na další rok bylo zadáno vybudování sociálního zařízení a potřebných převlékacích kabinek.²⁴⁶ Pan Šánek bydlel poblíž rybníka, takže popisoval, jak byl rybník oblíbený a že k němu chodila celá Křemže a okolí (Příloha 28). Můj otec toto potvrdil, pouze doplnil, že s vybudováním koupališť v Krásetíně a Třisově došlo k útlumu, ovšem do roku 1987 byl Křemežský rybník velice oblíbeným (Příloha 29).

V roce 1966 se změnil kronikář, kdy Jana Smutka nahradila Anna Traplová, přičemž o tom informovala až později v nové kronice v roce 1977.²⁴⁷

Další ukázkou každodennosti v rámci 60. a 70. let je příběh paní Marie Husarové, která proslula svými malovanými kraslicemi, které se dostaly až na expozici světové výstavy Expo, konané v Bruselu v roce 1958 (Příloha 22).²⁴⁸ Později v dubnu roku 1968 měla výstavu v Jihočeském muzeu, kde vystavovala své práce dělané batikou a stejně tak jedinečné křemežské kraslice či výšivky a další práce. O výstavu byl velký zájem, a tak byla po 14 dnech přemístěna i do Českého Krumlova.²⁴⁹ V roce 1970 odvysílala Československá televize s Marií Husarovou pořad, kde seznamovala Československo s lidovými zvyky o Velikonocích na Křemežsku, konkrétně diváky informovala o

²⁴⁵ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1953–1976*, inv. č. 3, sign. BI 3, s. 561.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 575.

²⁴⁷ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1982–1986*, inv. č. 5, sign. BI 5, s. 2.

²⁴⁸ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 66.

²⁴⁹ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1953–1976*, inv. č. 3, sign. BI 3, s. 653.

specifické výrobě kraslic.²⁵⁰ Na křemežské kraslice upozorňovaly i další zdroje, jako oblíbený časopis *Květy*, kde bylo uvedeno, že je místní umělci dělají už po staletí svým vlastním způsobem.²⁵¹ Karel Šánek vzpomíná na paní Husarovou velice živě, dokonce upozornil na kraslice, které má ještě doma a jsou právě od ní (Příloha 23). Údajně celá Křemže věděla o významu paní Husarové, o čemž vypovídá fakt, že území okolo jejího tehdejšího domu se dnes nazývá „Husarina“ (Příloha 29).

V době normalizace se na Křemežsku obsahově vrátili do padesátých let a v dobovém tisku se objevovaly jen dobré a radostné zprávy z budování socialismu. V roce 1970 radila místní Zdenka Bezděková v časopise *Zápisník* dalším ženám v Československu s tím, jak se vyrovnat s problematikou černání nádobí značky Aluspor. Zdenka Bezděková na to poradila ženám použít trochu octa, nebo v nádobí občas povařit zelí a černání ihned zmizí.²⁵² Křemže se snažila i dále rozvíjet služby svým občanům, proto v roce 1973 nabídla možnost pedikúry. Možnost využít proceduru měli Křemežští vždy jednou týdně v pondělí.²⁵³ Služba byla nabízena až do roku 1989, ač později v kronice zaznívá, že pedikúra byla značně prodělečná.²⁵⁴

V roce 1973 nastoupil do Křemže nový lékař, který jako první dokázal po svých předchůdcích získat dominantní funkci a navázat tím na doktora Maška. Jednalo se o MUDr. Václava Koudelku, který zde následně působil až do své smrti v roce 2017. Byl velice oblíbeným lékařem, ke kterému chodila téměř celá Křemže. Známal byl svojí ochotou, kdy chodil k lidem ve vážných případech až domů.²⁵⁵ Zejména proslul svojí angažovaností ve sportovních aktivitách, kde trénoval a aktivně hrál badminton a podařilo se mu zde založit významný badmintonový oddíl, který vysílá do republikových kol své svěřence dodnes.

Jedním z prvků normalizace bylo opětovné sblížení se Sovětským svazem. Křemže ani v tomto směru nevybočovala z řady, a proto dne 31. května 1975 přijela do Křemže sovětská delegace, která byla slavnostně uvítána na národním výboru, následně

²⁵⁰ Tamtéž, s. 668.

²⁵¹ *Květy*, 1. 4. 1972.

²⁵² *Zápisník*, 17. 10. 1970.

²⁵³ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1953–1976*, inv. č. 3, sign. BI 3, s. 754.

²⁵⁴ Tamtéž, *Kronika obce Křemže 1982–1986*, inv. č. 5, sign. BI 5, s. 130.

²⁵⁵ Tamtéž, *Kronika obce Křemže 1953–1976*, inv. č. 3, sign. BI 3, s. 772.

se přesunula do místní školy, kde jí byla ukázána většina tříd. Potom přijel autobus, který delegaci odvezl na Klet', kde je čekala večeře s nápoji a dále byla zařízena exkurze televizního vysílače na Kletí. Tím slavnostní návštěva skončila.²⁵⁶

Návštěva se opakovala o jedenáct let později. Program byl velice podobný, začalo se pohoštěním na místním národním výboru, poté se delegace přesunula do nové mateřské školky. Po krátké exkurzi na ně již čekala auta, která je vyvezla na Klet'. Tam delegáty čekalo občerstvení, po němž se přesunuli do hvězdárny na Kletí. Následně se ještě jednou vrátili do Křemže, aby se zúčastnili slavnostního večera v kině a další den odjeli pryč.²⁵⁷ Návštěv bylo vícero, ve stejný rok přijel na besedu v dubnu spisovatel Eduard Petiška, který se dostavil v rámci Týdne dětské knihy v Jihočeském kraji. Ten mluvil o práci spisovatele a přišel se na něj podívat plný sál. Překvapením pro spisovatele byla návštěva dětí z mateřské školy, které mu věnovaly různé drobné dary, které samy vyrobily. Po besedě probíhala autogramiáda pro zájemce.²⁵⁸ Významnou pomocí pro místní obyvatele bylo v roce 1986 vybudování telefonní budky, která byla umístěna na náměstí v průjezdu u domu č. p. 12.²⁵⁹

Něčím novým byl pro místní vliv rockové muziky na styl oblékání a úpravy vlasů. V roce 1988 v kronice zaznívá informace o vlivu drog na mladé, kteří je údajně užívají v mnohem větší míře, a nadále se vyskytuje podrobný popis, jak vypadají tzv. pankáči. Podle popisu jsou ostříhání na jezka, nebo mají část hlavy vyholenou a zbytek vlasů nabarvený nějakou barvou a vlasy mají následně vyčesány nahoru na kohouta. Kronikářka uvádí, že občané městyse se mohli s podobným mladým mužem setkat i ve Křemži, nebo při návštěvě Českých Budějovic. Na závěr uvádí, že se jedná o módní výstřelek a móda určitě rychle pomine. Jedná se o zajímavý vhled tehdejší většiny obyvatelstva na podobné změny, které nedokázali lidé úplně pochopit.²⁶⁰

6.5 Kultura a sport

Jednou z největších radostí 50. let byly sportovní úspěchy Růženy Budínové. Ta byla v časopise Sokolský pracovník uvedena pod záhlavím článku Naše naděje, jelikož se jednalo o přebornici v cyklistice. Následně se pravidelně umísťovala v různých závodech,

²⁵⁶ Tamtéž, s. 922.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 311.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 325–326.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 356.

²⁶⁰ Tamtéž, *Kronika obce Křemže 1982–1986*, inv. č. 5, sign. BI 5, s. 114.

o čemž pravidelně referovaly celonárodní deníky. V roce 1955 se stala přebornicí v ČSR. O dva roky později se jí podařilo vyhrát další terénní závody.

V roce 1961 došlo k dalšímu rozšíření zájmu o Klet', jelikož k ní byla postavena sedačková lanová dráha, která usnadňovala pokoření této hory. K zahájení provozu došlo dne 1. července 1961. Celkově byla dlouhá 1860 metrů, a překonávala výškový rozdíl 385 metrů. Dopravní lano bylo silné 28 milimetrů a bylo vedené přes 22 podpěr, přičemž na lanovce se nacházelo 102 sedaček, které byly schopné za jednu hodinu nahoru dopravit 220 cestujících.

Lidé se v době normalizace více dívali na televizi, jelikož se snažili co nejvíce uniknout od politiky a dalších tísnivých zpráv a spíš se bavili u televizní tvorby, která byla značně podporována režimem a byla pro pozorovatele snadno dostupná. Jedna z místních obyvatelek, paní Neubaerová, zaslala do televize námět ze svého života do populární televizní série *Bakaláři* a její námět byl vybrán a následně zfilmován. Paní Neubaerovou později pozvali do Prahy na slavnostní promítání a byl s ní natočen rozhovor. Televizní premiéra byla dne 12. dubna 1974. Karel Šánek si nevzpomíná, že by Křemže přímo žila tímto příběhem paní Neubaerové, ale přiznává, že pořad určitě viděl, jelikož se úplně všichni dívali tehdy na televizi, přičemž nebyl tak velký počet kanálů jako dnes (Příloha 28).

Kino ve Křemži stále sídlilo v sokolovně a bylo sice oblíbené, ale po celou dobu 70. i 80. let značně ztrátové. V roce 1983 mělo příjmy 51 000 Kčs a výdaje přitom činily 71 000 Kčs. Se stejným problémem se ale kino potýkalo i později. Současný starosta Josef Troup vysvětloval, že kino bylo i v devadesátých letech pro místní velice oblíbené, ale ztrátovost byla moc vysoká, a tak bylo v roce 1993 zrušeno (Příloha 27).

V roce 1985 začaly ve Křemži vycházet místní noviny *Zprávy z Křemežska*. Jednalo se o obnovené noviny, které krátce vycházely před 25 lety. Noviny se tiskly v Artypě v Holubově. Noviny obsahovaly informace o kultuře, různé zajímavé výtahy z místních kronik, informace o lokálním sportu a mnoho dalšího.²⁶¹ Na tyto noviny navázal měsíčník *Křemežsko*, který se začal vydávat v roce 1990 a vychází dodnes.

V roce 1987 se Křemže stále pokoušela žít běžným kulturním životem, proto se konaly různé koncerty. Přijel například country zpěvák Michal Tučný a Tučňáci. Pro

²⁶¹ Tamtéž, s. 250.

dárce krve se ve stejný rok uskutečnilo divadelní představení *Kdo trhl oponou* s oblíbeným hercem Jiřím Sovákem.²⁶²

Jednou z nejznámějších osobností, které žily alespoň krátký čas ve Křemži, je herec Miloš Kopecký (nar. 1922). Byl to dobrý přítel místního doktora Aleše Hartmana. Často se navzájem navštěvovali, a proto nakonec na konci šedesátých let na doporučení svého přítele koupil slavný herec „Červený mlýn“, který byl znám kvůli tragédii z roku 1948, při níž byla vyražena téměř celá rodina.²⁶³ Miloš Kopecký o tom rád mluvil v různých rozhovorech, kdy vysvětloval, že ona jediná dívka, která tragédii přežila, mu následně mlýn prodala. Lidé mu často nechtěli příhodu uvěřit, a proto ji podával formou anekdoty.²⁶⁴ Ještě předtím překvapil Miloš Kopecký obyvatele Křemže, když se zde v roce 1964 rozhodl oženit.²⁶⁵ Svatba byla zachycena v obecní kronice, konkrétně k ní došlo dne 11. srpna 1964, kdy se Miloš Kopecký oženil s Janou Křečkovou (nar. 1939), jeho již čtvrtou manželku. Následnou svatební hostinu pořádali u doktora Hartmana doma. Nejvíce překvapivé pro místní bylo, když ještě v den svatby potkali Kopeckého se ženou, jak zamířili do křemežského rybníka.²⁶⁶ Později, když si manželé opravili „Červený mlýn“, trávili zde v letních měsících většinu času. Na okraji pozemku byly cedule s upozorněním na zákaz vstupu a celkově nebyl Miloš Kopecký k místním zcela zdvořilý. Podle mnohých výpovědí byl u něho také problém s placením různým řemeslníkům. Tuto výpověď mi potvrdil i pan Šánek bez předchozího vyzvání při zmínce o Miloši Kopeckém. Údajně si Kopecký myslel, že když je slavný herec, tak pro něj místní budou pracovat zadarmo. Dále pan Šánek přidal osobní vzpomínku, kdy pan Kopecký často parkoval svým vozem „u pramene“, kam zajížděl pravidelně každou sobotu mlékař a občas nemohl zastavit, jelikož tam stál právě Kopeckého vůz, takže projel a lidé byli bez mléka (Příloha 28). Neméně zajímavou zkušenost s panem Kopeckým přidal můj otec, jelikož se s ním v obchodě často potkávala má babička, která ho dokonce jednou nachytala, jak krade cigarety. Při přistihnutí se údajně začal vymlouvat na to, že je v Praze dostává většinou darem, a proto si je rovnou bere (Příloha 29).

²⁶² Tamtéž, *Kronika obce Křemže 1987–1993*, inv. č. 6, sign. BI 6, s. 35.

²⁶³ (viz s. 59).

²⁶⁴ Miloš Kopecký a Petra Niederlová (ed.), *Co za to stálo--*, Praha 2009, s. 61–62.

²⁶⁵ F. Sarauer, *Náš soused doktor Štrosmajer*, Křemežsko 22, 2012, č. 2, s. 3–4.

²⁶⁶ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1953–1976*, inv. č. 3, sign. BI 3, s. 577.

Za Milošem Kopeckým jezdily mnohé návštěvy. V roce 1969 za ním do Křemže přijel pro malé štěně herec Pavel Landovský s budoucím českým prezidentem Václavem Havlem. Miloš Kopecký byl znám svými psychickými problémy, měl maniodepresivní stavy, a proto rád trávil svůj volný čas v naprostém klidu ve Křemži. Dle mého otce prožíval ty nejhorší stavy právě zde, proto na pošťáky neváhal pouštět psy a velice často se hádal s místními (Příloha 29). V roce 1985 moderoval v televizi pořad o emigrantech a jako pomstu mu místní napsali na mlýn velice hanlivý nápis, který mohl být způsobem i právě frustrací z předchozích setkání. O dva roky později Miloš Kopecký vystoupil s protirežimním projevem a listopadové události roku 1989 prožil v nemocnici s operací zhoubného nádoru na žaludku. V roce 1990 se zúčastnil i volebního mítinku, pronesl krátký projev a ochutnal místní „volební“ guláš. V dalších letech mu přibývaly zdravotní problémy a v roce 1996 zemřel.²⁶⁷

6.6 Tragédie

Dne 4. března 1948, na samotě zvané Červený mlýn, František Valík v pomatení smyslů zavraždil svoji ženu Marii a její dvě dcery, kterým bylo čtyři a jeden rok. Následně se sám oběsil. S největší pravděpodobností se jednalo o rodinné spory, jelikož svoji dceru z prvního manželství, které bylo jedenáct let, ušetřil.²⁶⁸

Od vybudování železnice docházelo pravidelně k různým tragédiím. Jedna z největších se stala dne 10. května 1967 v 15:30 na železničním přejezdu ve Mříči. Přes přejezd zrovna přejížděl na motorce náčelník Veřejné bezpečnosti seržant Florián, který vezl spolujezdce, kolegu Koclíře z Přední Výtoně. Pravděpodobně se seržant Florián nepodíval nebo podcenil situaci a narazil do vlaku. Florián přeletěl přes vlak a měl lehký otřes mozku a zraněná žebra, žádná vážná zranění. Spolujezdec byl zachycen i s motorkou a vláčen několik metrů a vážným zraněním následně podlehl. Zemřel ve věku 39 let, přičemž po něm zůstaly dvě děti ve věku šestnáct a třináct let. Případ byl předán k soudnímu vyšetřování a Florián dostal dva roky nepodmíněně a měl uhradit vzniklou škodu. Další nehoda na sebe nenechala dlouho čekat.

V noci ze dne 19. na 20. května způsobil značnou škodu opilý řidič Stanislav Uhlíř. Ten popíjel v hospodě ve Křemži až do zavírací doby a poté se vypravil do svého

²⁶⁷ F. Sarauer, *Náš soused*, s. 3–4.

²⁶⁸ SOKA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1927–1945 (1952)*, inv. č. 2, sign. BI 2, s. 388.

nákladního vozu. V tom mu ale byla zima tak začal jezdit, aby se zahřál. Narazil do naftové pumpy na náměstí, zničil plot u Ferebauerů v Chlumečku a ještě utrlh uzávěr hydrantu u československého husitského kostela, takže celou noc z něj tekla voda. Řidiči byl ihned odebrán řidičský průkaz a byl poslán do nemocnice kvůli dechové zkoušce. Situace se následně dostala k soudu, kde dostal Uhlíř podmíněný trest a měl uhradit škody. Na to si půjčil nemalou sumu, ovšem následně veškeré peníze propil, a tak spáchal sebevraždu skokem pod vlak.²⁶⁹ Pan Šánek si na tragédii matně vzpomíná, sice k ní došlo rok před jeho nástupem, ale údajně se o ní mluvilo o mnohem později. Bohužel podobné tragédie na železnici nebyly ničím netradičním (Příloha 28).

Tragédie se nestávaly v tak velkém počtu jako v době válečných či poválečných, ovšem v březnu roku 1976 došlo k hrozivé události, kdy na hřbitově uhořel místní hrobař Jan Stanko. Ten prováděl úklid za hřbitovní zdí, aby zlikvidoval staré pohřební věnce a kytice, a tak se je rozhodl zapálit. Ovšem vše vzplálo rychleji, než si Stanko myslel, a záhy se ocitl obklopen ohněm. Když se pokusil vyprostit ven, chytly mu šaty a gumové holínky se mu přilepily k tělu. Zpozorovala to kolemjdoucí žena, která mu zavolala pomoc a byl tak převezen do českokrumlovské nemocnice, popáleniny však byly značné a on tak na následky popálení zemřel.²⁷⁰

²⁶⁹ Tamtéž, *Kronika obce Křemže 1953-1976*, inv. č. 3, sign. BI 3, s. 617–618.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 982.

7 Rok 1989 a devadesátá léta

7.1 Politické záležitosti

Konec 80. let se v Československu nesl v duchu stagnace. Politická špička byla pořád stejná a nedokázala adekvátně reagovat na změny ve světě. V roce 1985 nastoupil do čela Sovětského svazu Michael Gorbačov a ten začal v sovětském stavbu s přestavbou, tzv. perestrojkou. Muselo k ní dojít, jelikož ekonomicky celý Sovětský svaz upadal, a proto byly změny nevyhnutelné. V našem prostředí se ovšem komunisté jakýchkoliv změn báli. Předsedou ÚV KSČ se tak stal v roce 1987 Milouš Jakeš, komunistický politik, který pocházel z pouze pár kilometrů od Křemže vzdálených Nových Chalup u Nové vsi. Jeho projevy byly lidmi přijímány mnohdy s úsměvem. Události roku 1989 jsou ve znamení demonstrací, které začaly už při tzv. Palachově týdnu, tedy 30 let po nešťastném upálení studenta Jana Palacha. Demonstrace ovšem byly potlačeny. Významným momentem se však pro Československo stalo svatořečení Anežky České, ke kterému došlo dne 12. listopadu 1989. Mnoho Čechoslováků se vydalo na pouť do Říma a bylo jim to komunistickým režimem povoleno. O pět dní později, dne 17. listopadu proběhly velké demonstrace studentů v Praze, aby si připomněli výročí 50 let od zavření středních a vysokých škol nacistickým Německem (viz. s. 51). Pokojná demonstrace byla tvrdě potlačena bezpečnostními složkami státu. Tuto skutečnost lidé nedokázali vstřebat a začala aktivizace společnosti. Postupně začalo docházet k stávkám, kvůli kterým komunistický režim, který byl již takto ve špatném ekonomickém stavu, ztrácel další peníze. Dne 19. listopadu bylo následně v Praze v Činoherním klubu vytvořeno Občanské fórum (dále je OF), které spojovalo různé opoziční směry a vytvářelo další nátlak na komunistický režim. Stávky pokračovaly dál, a proto došlo k setkání předsedy vlády Ladislava Adamece a členů vlády s OF. Situace nabrala následně rychlý spád, i díky masovým demonstracím, které probíhaly na letenské pláni. Ladislav Adamec zkusil ještě v prosinci obměnit svoji vládu, ale to již nic nezměnilo, a proto musela celá vláda rezignovat. Následně v polovině prosince jmenoval novou vládu prezident Gustav Husák, jednalo se o první vládu po 40 letech bez převahy komunistů. Stejně tak byl na konci prosince zvolen prezidentem dramatik a disident Václav Havel.²⁷¹ Symbolicky tím končí komunistická vláda v Československu, která trvala bez mála 41 let a nastává období demokracie.

²⁷¹ Monografii o Václavovi Havlovi napsal Michael Žantovský, *Havel*, Praha 2014.

Ještě před listopadovými událostmi ale Křemže žila klidným životem dál. Mezi zajímavé události, ukazující prvky každodennosti, patří ta ze dne 24. června 1989. V Křemži již několik let existovala skupina historického šermu, tzv. *Huntýři*. Onoho dne se rozhodli uspořádat na chlumské louce u cihelny bitvu, kterou nazvali *Křemežskou šarvátkou*. Během simulace této bitvy se spolu utkali císařští vojáci a české stavy. Bitvy se zúčastnilo na 100 šermířů, včetně markytánek, milenek a dětí či technického personálu.²⁷²

Křemže v listopadu roku 1989 pozorně poslouchala události, které se dějí v Praze. Kronikářka Traplová do kroniky přepsala známé prohlášení jako *Několik vět* či popsala okolnosti vzniku OF.²⁷³ Formálně bylo OF ve Křemži založeno dne 26. listopadu 1989. První schůzky probíhaly na místní faře a po změně situace se mohly přesunout do místností národního výboru. Jako první krok při svém jednání byla vyslovena nedůvěra místnímu národnímu výboru a dalším krokem bylo zrušení jména Gottwaldovo náměstí.²⁷⁴ Při rozhovoru s prvním starostou po roce 1989 Ing. Miloslavem Podholou, jsem se ptal, proč jedním z prvních kroků bylo právě zrušení názvu náměstí. Mohlo jít o pouhé gesto? Miloslav Podhola mi toto potvrdil, přičemž dodal, že tomu náměstí tak stejně nikdo neříkal (Příloha 26). Následně byla všem občanům Křemže připravena anketa, kde byli dotazováni, zda jsou spokojeni se zástupci místního národního výboru. Většina obyvatel vyslovila jasný nesouhlas. OF ve Křemži se snažilo pořádat i různé akce, které měly v lidech vyvolat pocit sounáležitosti. O Vánocích uspořádali živý řetěz občanů z Chlumu, přes Křemži na Doubek. Potom před půlnoční mší zapálili svíce na počest obětem v Rumunsku, a ještě jim vybrali ve spontánní sbírce 15 000 korun. OF dosáhlo svého cíle a v lednu roku 1990 byl odvolán z pozice předsedy místního výboru Jan Bína a navržen na nového předsedu byl Miloslav Podhola. Ten mi vysvětlil, že v té době dělal v Českých Budějovicích na ČSAD a byl přímo osloven zástupci z OF, aby se této funkce ujal, sám se v OF nikterak silně neangažoval (Příloha 26). Dne 30. ledna se sešli zástupci všech politických stran činných ve Křemži a připravili společně návrh na složení nové rady místního výboru. Následný návrh byl projednán na veřejném shromáždění s občany v kinosále dne 6. února 1990 a byl nimi odsouhlasen. Potom v březnu došlo ke kooptaci

²⁷² SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1987–1993*, inv. č. 6, sign. BI 6, s. 175.

²⁷³ Tamtéž, s. 131–135.

²⁷⁴ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 133.

nových členů a předsedou národního výboru se stal Miloslav Podhola, který vzpomíná, že předcházející předseda Jan Bína mu s úsměvem říkal, že je rád, že ho nahrazuje právě on (Příloha 26). Pro větší informovanost občanů byla zakoupena kopírka, na které se tiskl *Zpravodaj OF Křemže*.²⁷⁵ Jednou z největších událostí roku 1990, která lidem ukazovala, že změny, které se dějí, jsou opravdu skutečné, byla návštěva amerického velvyslance. Došlo k ní dne 1. května 1990, kdy plukovník Bruckner dorazil do Křemže s manželkou krátce po poledni. Prohlédl si dům, kde byla po válce umístěna americká vojenská posádka, v doprovodu pamětníků z roku 1945 si prošel obec, a nakonec obdržel darem album fotografií, zachycujících události z osvobození.²⁷⁶

Ještě v květnu roku 1990 byla na náměstí navrácena busta T. G. Masaryka, která se do té doby nacházela na půdě národního výboru.²⁷⁷ Před odhalením byla zrestaurována, k čemuž došlo na faře ve Křemži. Návrh na kamenný podstavec, který byl následně umístěn pod bustu, vypracoval Zdeněk Hořejší a následné kamenné práce provedl Antonín Sládek. V této podobě zde stojí busta dodnes (Příloha 24).

Ve dnech 8. a 9. června došlo k demokratickým volbám, prvním od roku 1946. Volební účast byla vysoká, zúčastnilo se 1704 voličů a pouze 37 osob nevolilo. Když jsem mluvil s Miloslavem Podholou, ptal jsem se ho, jestli on jakožto kandidát OF spustil nějakou kampaň, pro své zvolení. Řekl, že samozřejmě kampaň byla nutná, že rozjel svojí pověstnou „show“ a tím lákal voliče. Ovšem dále dodává, že za ním během krátkého času byla vidět už i jasná práce a cíl, kam se snažil směřovat, a i proto volby vyhrálo OF se ziskem 53 procent. Na třetím místě se ve volbách umístila komunistická strana se ziskem 10 procent. Když jsem se zeptal, jestli ho zaskočilo tak vysoké číslo pro komunistickou stranu, která přitom byla předtím jednohlasně odvolána z národního výboru, odpověděl, že vůbec ne. Byla zde a pořád je silná komunistická základna (Příloha 26).

Nastalých změn se pokusil využít pyšný Chlum, který si byl vědom starší historie oproti Křemži, a proto se chtěl odtrhnout a stát se samostatnou obcí. Dne 20. září se tak sešla na žádost některých občanů Chlumu schůze, pro kterou byly zvoleny prostory JZD Chlum. Akce se zúčastnil i Miloslav Podhola. Probíhala velice živá diskuse mezi oběma

²⁷⁵ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 133.

²⁷⁶ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1987–1993*, inv. č. 6, sign. BI 6, s. 224.

²⁷⁷ F. Nejedlý, *Z dějin*, s. 133.

stranami a poté bylo provedeno hlasování. Pro znovuzřízení hlasovalo pouze 22 přítomných, a tak tím snažení chlumeckých skončilo.²⁷⁸

7.2 Tragédie

V den prvních demokratických voleb (8.–9. června 1990) došlo i k další nešťastné události, když spoluzakladatelé křemežského OF Antonín Hrubeš a Jaromír Bartoš jeli do Dolního Dvořiště do komise u voleb, pokusili se předjet zaparkované auto, jehož majitel zrovna sbíral třesně a střetli se s protijedoucím nákladním autem u Plešovic. Antonín Hrubeš na následky nehody zemřel při přesunu do nemocnice a Jaromír Bartoš měl vážná zranění, a ještě v době tvorby kroniky, tedy v roce 1991 byl v nemocnici ve vážném stavu.²⁷⁹

7.3 Každodennost

Se změnou politického vedení došlo i ke změně na pozici kronikáře obce. Odstoupila z pozice kronikářky Anna Traplová a byla nahrazena důchodcem Václavem Daňkem, kterému bylo v té době 69 let.²⁸⁰ Anna Traplová tedy byla kronikářkou od roku 1966 až do roku 1990. Po celou dobu psala svědomitě po vzoru ostatních kronik z okolních obcí, tedy ve jménu komunistického Československa. Kroniky tehdy byly samozřejmě pod dohledem režimu, okamžitá výměna po Sametové revoluci může ukazovat na upřímnou oddanost Anny Traplové komunistickému režimu, nebo jednoduše snahu o změnu uchopení kroniky, ač byl zvolen tedy již důchodový Václav Daněk.

Další ukázkou každodennosti v 90. letech 20. století je rozvíjející se podnikání. Křemže ani v tomto nebyla výjimkou, a tak ihned po volbách můžeme pozorovat založení nové živnosti, konkrétně opravy karosérií Vaňkem, jehož jméno kronikář neuvádí. Druhou založenou živností byly zámečnické, instalatérské či topenářské práce od Dalibora Vohradského.²⁸¹

Jednou z nejdůležitějších věcí, které se nové křemežské radě podařilo, bylo navázání partnerského vztahu s Rakouskou Krems an der Donau. Setkání dojednal Miloslav Podhola společně s doktorem Hotařem. Miloslav Podhola vzpomíná, že

²⁷⁸ SOkA Český Krumlov, Archiv obce Křemže, *Kronika obce Křemže 1987–1993*, inv. č. 6, sign. BI 6, s. 234.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 229–230.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 210.

²⁸¹ Tamtéž, s. 229.

potřebné kroky ke sblížení provedl zejména doktor Hotař, přičemž to byl i nápad z jeho hlavy (Příloha 26). K návštěvě 24tisícového města došlo 23. května na pozvání místního starosty. Proto následně přijal pozvánku starosta rakouské Krems a přijel na návštěvu do Křemže. Byly navázány pevné přátelské vztahy, které se následně promítnou do prvního Křemežského veletrhu.²⁸² Počet návštěv v roce 1990 neustával, a tak přijela 1. května i ministryně obchodu a cestovního ruchu Vlasta Štěpová a kandidáti OF za Jihočeský kraj, mezi kterými byl i zpěvák Pavel Bobek.²⁸³

Na konci listopadu roku 1990 se do Křemže navrátila stálá policejní hlídka, přičemž to bylo i na žádost obecního zastupitelstva. Miloslav Podhola se dnes myslí, že policie není v tak malém městysu jako je Křemže ani potřeba, ale v roce 1990 byl on jedním z iniciátorů návratu stále hlídky, která zde vydržela až do roku 2013, kdy byla stálá hlídka zrušena a Křemže se stala součástí krumlovského policejního revíru.²⁸⁴ Dnešní starosta Josef Troup ve Křemži policii postrádá a aktivně činí kroky, aby se jednou mohla policie do Křemže vrátit (Příloha 27).

Jedním z největších symbolů změny ve Křemži se stal *Křemežský veletrh*, kterým se pořadatelé snažili navázat na dobytčí trhy, které ve Křemži konaly pravidelně za první republiky (Příloha 27). První ročník se odehrál ve dnech 23.– 26. července 1992 a zúčastnilo se ho okolo 120 vystavovatelů a počet návštěvníků byl necelých 17 tisíc.²⁸⁵ První ročník byl ve spolupráci s rakouskou Krems an der Donau, což je veletržní město. Spolupráce byla tak úzká, že Krems pronajala Křemži pivní stan, jehož pronájem stál na 4 dny 120 000 korun (Příloha 26). Po zdařilém prvotnímu ročníku si starosta Podhola jakožto vystudovaný ekonom vypočítal návratnost koupi stanu a pro *Křemežský veletrh* zakoupil vlastní velký stan v hodnotě 600 000 Kč, který měla Křemže jako jedno z mála míst v celé republice. Počítal s návratností do šesti let, nakonec byl stan půjčován na různé akce, jako na britské velvyslanectví či na druhý koncert Rolling Stones v Praze v roce 1995. Peníze vložené do stanu se tak Křemži vrátily za pouhé dva roky (Příloha 26). Druhý ročník pokračoval v úspěšném konceptu z prvního ročníku, pouze tedy s vlastním stanem. Druhý ročník navštívilo již okolo 20 tisíc občanů a další ročníky se přiblížily i

²⁸² Tamtéž, s. 225.

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ *Rudé právo*, 6. 12. 1990.

²⁸⁵ F. Nejedlý, *Z dějin*, s 135.

číslo 30 tisíc návštěvníků.²⁸⁶ Mezi jednu z největších atrakcí na veletrhu byl každý rok slavnostní ohňostroj, kterým se zakončil uplynulý ročník a který stál nejméně 100 000 Kč (Příloha 26). V novém tisíciletí už přirozeně začal zájem o podobný veletrh upadat a dnes již je akce zrušená. Nahradil ji tzv. *Křemežský víkend*, který více cílí na místní obyvatelstvo. Současný starosta Josef Troup to přikládá změně v dostupnosti zboží, jelikož po roce 1989 bylo pořád mnoho zboží nedostupné a podobné veletrhy byly jedinou možností, jak si je zakoupit. Dostupnost zboží napříč obchody se stále zlepšovala. Dnes i v rámci e-shopů, a tak dnes již pro podobnou veletržní akci není moc místa (Příloha 27).

²⁸⁶ Tamtéž.

Závěr

Předkládaná práce představila dějiny 20. století městyso Křemže, přičemž krátce shrnula i předcházející historii. V úvodu práce jsou uvedeny použité metody, které prostupují celou práci. Zejména mikrohistorie byla cenným vodítkem při tvorbě této práce. Další metoda, orální historie, se mi stala cenným zdrojem informací na každodennost za doby normalizace či pro 90. léta ve Křemži.

V první části jsou popsány dějiny Křemže do roku 1918. Je představeno, jak vznikl název Křemže a jak vznikla podoba dnešního erbu. V další části jsou vyjmenovány jednotlivé osady, které se nakonec staly součástí Křemže, rozhledna Klet' a zřícenina hradu Divčí kámen. Později jsou zde představeny nejstarší dějiny Křemže, spojené s vedlejším Chlumem a rodem Dubenských z Chlumu. Z tohoto rodu vznikla další větev tzv. Smilové, kteří založili Křemži. Následně se v práci věnuji každodennosti ve Křemži do roku 1914, takže jsou zde uvedeny maličkosti jako vznik četnické stanice, hasičského sboru a další. V práci se zabývám i přírodními živly, a proto je zde představeno zemětřesení v 19. století či nebezpečné požáry. Mezi důležité prvky každodennosti v rámci 19. století patřilo i vybudování větší sítě dopravy, takže jsou v první části představené i dějiny stavby místní železnice či silnice.

Velká část práce se věnuje vlivu první světové války na běžné obyvatele Křemže, kteří strádali z mnoha důvodů. Na ukázce dvou úseků z kronik ukazují, jak v jedné obci mohli dva kronikáři reflektovat začátek první světové úplně jinak a nastiňují důvody, proč tomu tak mohlo být. Důležitou součástí první světové války je vznik legií, takže jsou v práci představeni všichni známí rodáci, kteří působili v legiích a konkrétní lokalizace, kde působili. Stejně tak sleduji i další osudy legionářů, například při založení Jednoty Československé obce legionářské ve Křemži.

Při pohledu na první republiku jsem uvedl zejména dva rozdílné světy, které se v Československu projevovaly. Na jedné straně vidíme příběhy jako stavba úžasné sokolovny či husitského kostela a odhalování velkého počtu pomníků obětem první světové války. Na druhé straně ale vidíme vysokou kriminalitu a velký počet neštěstí, z důvodu vysoké chudoby obyvatel.

Následně jsou zpracována léta během 2. světové války na Křemežsku. Nejprve jsou popsány bezprostřední události po podpisu Mnichovské dohody, které Křemži, jakožto obec ležící jen kousek od demarkační linie, okamžitě zasáhly velkým počtem uprchlíků, kteří zde byli i ubytováni. Nešlo pouze o ubytování, ale probíhaly zde i různé

sbírky peněz, oblečení či hraček na pomoc uprchlíkům. Během války jsou uvedeny konkrétní příběhy lidí, kteří se snažili přežít jakýmkoliv způsobem, mnohdy proti zákonu a byli za to tvrdě perzekuováni. Největší tragédií tohoto typu je počet osmi zastřelených mužů z Krásotína kvůli jedné držené zbrani, k čemuž došlo během tzv. heydrichiády. Zajímavou drobností je vybudování polní dráhy z Mříče do Křemže z důvodu těžby cenných nerostů, která přitom byla po válce zrušena.

Část práce věnuji osvobození Křemže americkou armádou. Po válce se v práci věnuji poválečným událostem, jako byli lidové soudy a další. Po roce 1948 jsem se zaměřil na místní kroniku a pokusil se popsat každodennost za éry komunismu, skrze příběhy běžných lidí, jako byla Marie Husarová a další. Každodennosti a problémům obyčejných lidí jsem se věnoval i skrze detaily, jako byla rada, jak čistit talíře či vznik televizního filmu dle námětu obyvatelky Křemže.

V poslední části práce jsem se zaměřil na Sametovou revoluci v Praze a její reflexi ve Křemži, konkrétně na činnost místního OF a různé hromadné akce, jako byl lidský řetěz jdoucí mezi dvěma vesnicemi. Mezi nejzajímavější prvky patřily různé oslavy, kterými se Křemže snažila vytvořit u svých obyvatel pocit sounáležitosti, jako při živém řetězu či návštěvě amerického velvyslance Brucknera. Jedním ze symbolů devadesátých let se stal Křemežský veletrh, který navštěvovalo během čtyř dnů i okolo 30 tisíc lidí a byl pro místní velkou pýchou.

Při tvorbě práce jsem pracoval s různými prameny, přičemž v každém období pro mě byly různě důležité. Napříč celou historií Křemže ve 20. století jsem pracoval s kronikami, které mi ukazovaly běžný chod obce a zejména v období první republiky byly zdařilým náhledem do myšlení tehdejších lidí, především byl z kroniky cítit pocit sounáležitosti a pýchy na nově vzniklé Československo. Hodně jsem pracoval i s novinovými články, kde mi přišlo, že se objevují zajímavé detaily ze života, obzvlášť z opačné strany spektra nežli v kronice, tedy zejména tragédie představující bídu v první republice, o čemž kronika tak podrobně nehovoří. Na závěr práce jsem měl zajímavý pramen v podobě nahraných rozhovorů s významnými osobnostmi Křemže, které byly velice přínosné ve smyslu praktické práce s orální historií i obsahově. Zejména rozhovory s osobnostmi mimo politickou reprezentaci mi ukázaly každodennost a zajímavé detaily, které není možné dohledat v žádné literatuře, jelikož kolují pouze v lidové slovesnosti.

Velice cennými se mi staly monografie věnující se jiným obcím či městům v okolí, pomocí kterých jsem strukturoval práci a pracoval s informacemi. Tyto monografie se totiž nejvíce věnují podobným událostem, pozastavují se nejvíce u důležitých událostí,

jako jsou roky 1945, 1968 a 1989. Tyto publikace zároveň věnují pozornost i lokálním věcem, jako je historie školy, historie kostela a další. Inspiroval jsem se tedy nimi a byly mi vodítkem při tvorbě práce.

Seznam pramenů a literatury

Prameny nevydané – archivní fondy:

Státní okresní archiv Český Krumlov

Archiv obce Křemže

inv. č. 1, sign. BI 1 (*Pamětní kniha Křemže 1923–26 (1927)*)

inv. č. 2, sign. BI 2 (*Pamětní kniha Křemže 1927–45 (1952)*)

Místní národní výbor Křemže

inv. č. 3, sign. BI 3 (*Kronika obce Křemže 1953–1976*)

inv. č. 4, sign. BI 5 (*Kronika obce Křemže 1982–1986*)

inv. č. 5, sign. BI 6 (*Kronika obce Křemže 1987–1993*)

Základní škola Křemže

inv. č. 2 (*Kronika obecné a měšťanské školy Křemže 1906–1935*)

inv. č. 3 (*Kronika obecné a měšťanské školy Křemže 1935–1940*)

Tisk

Československý sport, 1955, 1957.

Květy, 1972.

Křemežsko, 2007, 2008, 2010, 2012, 2014, 2020.

Lidové noviny, 1931, 1938, 1939, 1940, 1941.

Právo lidu, 1918.

Rudé právo, 1922, 1923, 1987, 1990.

Šumavský hraničář, 1946.

Večer, 1920, 1928, 1929, 1932, 1940, 1941, 1942.

Venkov, 1928, 1945.

Zápisník, 1970.

Literatura:

BENSA, Alban, *Od mikro-historie ke kritické antropologii* in: BENSA, Alban (ed.)

Úvahy nad 20. stoletím: problém a výzva pro společenské vědy (historie - antropologie - sociologie): antologie francouzských společenských věd, Praha 2000.

- BEZECNÝ, Zdeněk, *Příliš uzavřená společnost. Orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*, České Budějovice 2005.
- BEZECNÝ, Zdeněk – GAŽI, Martin – PUTNA, Martin C., *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*, České Budějovice 2013.
- BINDER, Milan, – KAFKA, Jiří – VIKTORA, Jan, *Železnice Českobudějovicka: od počátku po současnost*, České Budějovice 2018.
- BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- BŮŽEK, Václav (ed.), *Dílo Josefa Petráně a současná historická věda: pocta Jihočeské univerzity českému historikovi*, Praha 2020.
- BŮŽEK, Václav, *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.
- BRANDES, Detlef, *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*, Praha 1999.
- BROKLOVÁ, Eva, *Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918–1938*, Praha 1992.
- CAQUET, P. E., *Zvon zrady: Mnichovská dohoda z roku 1938 v Československu*, Brno 2020.
- ČÁREK, Jiří, *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985.
- ČECHURA, Jaroslav, *Broumovská rebelie*, Praha 1997.
- ČÍŽEK, Bedřich, *100 let elektriny pro veřejné osvětlení a domácnosti v Křemži*, Křemže 2006.
- DARNTON, Robert, *Velký masakr koček a další epizody z francouzské kulturní historie*, Praha 2013.
- DOLEŽAL, Jiří, *Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie*, Praha 1996.
- FIDLER, Jiří, *Generálové legionáři*, Brno 1999.
- GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Druhá republika 1938-1939: svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*, Praha 2004.
- HÁJKOVÁ, Dagmar – HORÁK, Pavel (edd.), *Republika československá: 1918-1939*, Praha 2018.
- HSIA, Ronnie Po-Chia, *Trident 1475: Příběh jedné rituální vraždy*, Praha 2015.
- JUŘÍK, Pavel, *Jihočeské dominium. Rožmberkové, Eggenbekové, Schwarzenbergové a Buquoyové v jižních Čechách*, Praha 2008.
- KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.

- KÁRNÍK, Zdeněk – KOPEČEK, Michal, *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*, Praha 2005.
- KEEGAN, John, *Druhá světová válka*, Praha – Plzeň 2002.
- KLIMEK, Antonín, *Vznik ČSR*, Praha 1998.
- KOPECKÝ, Miloš – NIEDERLOVÁ, Petra (ed.), *Co za to stálo--*, Praha 2009.
- KOVÁŘ, Daniel, *Lišov 1334-2004: stránky z dějin jihočeského města*, Lišov 2004.
- KRATINOVÁ, Alžběta, *Dovolená s poukazem: odborové rekreace v Československu 1948-1968*, Praha 2014.
- KŘÍŽEK, Jaroslav, *První světová válka*, Praha 1968.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Eggenberkové: z bankéřské lavice na knížecí stolec*, Praha 2016.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Jan Smil z Křemže a jeho doba*, In: KUBÍKOVÁ, Anna, Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 47, 2010, č. 3, s. 135-143.
- LADURIE, Emmanuel Le Roy, *Masopust v Romansu: od Hromnic po Popeleční středu 1579-1580*, Praha 2001.
- LAVIČKA, Roman – DROZDA, Jakub – GAŽI, Martin – HANSOVÁ, Jarmila – OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila – ŠNEJD, Daniel, *Pomníky Velké války na jihu Čech*, České Budějovice 2018.
- LENDEROVÁ, Milena – JIRÁNEK, Tomáš – MACKOVÁ, Marie, *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*, Praha 2009.
- LÍŠKA, Otakar, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*, Praha 2006.
- MAŠKOVÁ, Věra, *Chvalšiny 1281-1981*, Chvalšiny 1981.
- MEZNÍK, Jaroslav, *Můj život za vlády komunistů: (1948-1989)*, Brno 2005.
- MICHEL, Bernard, *Smrt dvouhlavého orla: Rakousko-Uhersko 1916-1918*, Praha 1994.
- NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.
- NODL, Martin, *Dějepisectví mezi vědou a politikou: úvahy o historiografii 19. a 20. století*, Brno 2007.
- ORIGO, Iris, *Merchant of Prato: Francesco di Marco Datini*, New York 1957.
- OTÁHAL, Milan – SLÁDEK, Zdeněk, *Deset pražských dnů: 7.-27. listopad 1989*, Praha 1990.
- OTÁHAL, Milan, *Normalizace 1969-1989*, Praha 2002.
- PAŽOUT, Jaroslav (ed.), *Každodenní život v Československu 1945/48-1989*, Praha 2015.
- PÁNEK, Jaroslav, *Poslední Rožmberkové (Velmoži české renesance)*, Praha 1989.
- PECHA, Miloslav – VONDRA, Václav, *Českobudějovicko v době nacistické okupace a osvobození: 1939-1945*, České Budějovice 2004.

- PETRÁŇ, Josef, *Příběh Ouběnic: mikrohistorie české vesnic*, Praha 2001.
- POLÁCH, Jaroslav, *Jan Smil z Křemže: život tábořského hejtmana a loupeživého rytíře*, České Budějovice 2011.
- PREČAN, Vilém, *Charta 77: (1977-1989): od morální k demokratické revoluci: dokumentace*, Bratislava 1990.
- PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny II*, Praha 1949.
- RYCHLÍK, Jan, *1918: rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa*, Praha 2018.
- SAK, Robert, *Anabáze: drama československých legionářů v Rusku (1914-1920)*, Jinočany 1995.
- SMÍŠEK, Rostislav, *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.*, České Budějovice 2009.
- STORCHOVÁ Lucie, *Conditio humana - konstanta (č) i historická proměnná? Koncepty historické antropologie a teoretická reflexe v současné historiografii*. In: STORCHOVÁ, Lucie (ed.) Sborník příspěvků z workshopu "ANTROPOLOGIE - HISTORIE - TEORIE", Praha 2007.
- SUK, Jiří, *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize: (od listopadu 1989 do června 1990)*, Praha 2009.
- SVOBODA, Bohumil – POLC, Jaroslav V., *Kardinál Josef Beran: životní příběh velkého vyhnance*, Praha 2008.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a Velká válka 1914-1918*, Praha 2014.
- ŠIMŮNEK, Robert, *Jan Smil z Křemže. K postavení nižší šlechty v jižních Čechách v první polovině 15. století*, Jihočeský sborník historický 66-67, 1998, s. 3-12.
- ŠMAHEL, František – NODL, Martin (edd.), *Člověk českého středověku*, Praha 2002.
- ŠMAHEL, František, *Pražské povstání 1483*, Pražský sborník historický, Praha 1986, s. 35-102.
- ŠMÍD, Marek, *Apoštolský nuncius v Praze. Významný faktor v československo-vatikánských vztazích v letech 1920-1950*, Brno 2015.
- ŠMÍD, Marek a kol., *Československo a Svatý stolec III. Diplomatická korespondence a další dokumenty (1917-1928)*, Praha 2015.
- ŠTAIF, Jiří, *Modernizace na pokračování: společnost v českých zemích (1770-1918)*, Praha 2020.
- VANČURA, Jiří, *Naděje a zklamání: pražské jaro 1968*, Praha 1990.

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana, *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.

VANĚK, Miroslav, *Orální historie: metodické a "technické" postupy*, Olomouc 2003.

VANĚK, Miroslav, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004.

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.

ZAORÁLEK, Jaroslav, *Lidová rčení*, Praha 1947.

ZOUNEK, Jiří – ŠIMÁNEŠ, Michal, *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*, Brno 2014.

ŽANTOVSKÝ, Michael, *Havel*, Praha 2014.

Internetové prameny a zdroje

Český statistický úřad, Veřejná databáze – počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869 [online]. [cit. 2021-06-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-a-domu-podle-vysledku-scitani-od-roku-1869>

Zřícenina Dívčího kamene, Oficiální stránky, [online]. [cit. 2021-06-17]. Dostupné z <http://www.divcikamen.cz/historie-1/>.

Městys Křemže, Oficiální stránky městysu – 2021, Historie [online]. [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://www.kremze.cz/mestys/o-obci-1/historie/>

Seznam příloh

- Příloha č. 1** Současný znak městysu Křemže (ČÁREK, Jiří, *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985.).
- Příloha č. 2** Bohouškovice zachycené na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 3** Chlum zachycený na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 4** Chlumeček zachycený na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 5** Loučej zachycená na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 6** Vinná zachycená na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768. (Dostupné v digitální podobě na stránkách Laboratoře geoinformatiky (k 20. 7. 2021). <http://oldmaps.geolab.cz>).
- Příloha č. 7** Původní podoba kostela sv. Michaela ve Křemži (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 8** Dnešní kostel sv. Michaela ve Křemži (Vlastní fotografie pořízená 22. 7. 2021).
- Příloha č. 9** Fotografie zachycující stavbu železnice ve Mříči (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 10** Křemežský mlýn u Čížků zachycený v roce 1913 (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 11** Prvorepubliková podoba sokolovny (Únorové *Křemežsko* z roku 2011).
- Příloha č. 12** Tereziina chata na Kleti za první republiky (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 13** První stálý obvodní lékař ve Křemži, MUDr. Matěj Petr (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).

- Příloha č. 14** Nástupce doktora Petra, který zde působil až do roku 1959 a poté zde zemřel v roce 1975, MUDr. Václav Mašek (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 15** Lyžaři směřující od autobusu na sjezdovku na Kleti v roce 1964 (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 16** Fotografie zachycující útěk německých vojáků v roce 1945 (Květnové *Křemežsko* z roku 2010).
- Příloha č. 17** Jeep s americkými vojáky ve Křemži (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 18** Americká vlajka vlající ve Křemži, za kterou stojí kostel sv. Michaela (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 19** Američtí vojáci pochodující ulicemi Křemže (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 20** Dnešní podoba ZŠ Křemže (Vlastní fotografie pořízená 22. 7. 2021).
- Příloha č. 21** Mateřská škola v Chlumu před rokem 1989 (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 22** Fotografie zachycující křemežské straky paní Husarové z výstavy Expo 58 v Bruselu (NEJEDLÝ, František, *Z dějin Křemežska*, Křemže 1994.).
- Příloha č. 23** Fotografie pana Šánka držícího kraslice od Marie Husarové (Vlastní fotografie pořízená 22. 10. 2021).
- Příloha č. 24** Fotografie z dobového tisku zachycující panelové domy ve Křemži (Rudé právo z roku 1973).
- Příloha č. 25** Busta Tomáše Garrigue Masaryka ve Křemži a za ní stojící křemežská radnice (Vlastní fotografie pořízená 22. 7. 2021).
- Příloha č. 26** Rozhovor nahráný s Ing. Miloslavem Podholou v červenci 2021.
- Příloha č. 27** Rozhovor nahráný se starostou Křemže, Ing. Josefem Troupem, v červenci 2021.
- Příloha č. 28** Rozhovor nahráný s panem Karlem Šánkem v listopadu 2021.
- Příloha č. 29** Rozhovor nahráný s Ing. Petrem Vačkářem v listopadu 2021.

Příloha č. 1 Současný znak městysu Křemže

Příloha č. 2 Bohouškovice zachycené na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 3 Chlum zachycený na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 4 Chlumeček zachycený na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 5 Loučej zachycená na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 6 Vinná zachycená na mapě tzv. josefského mapování z let 1764–1768.

Příloha č. 7 Původní podoba kostela sv. Michaela ve Křemži.

Příloha č. 8 Dnešní kostel sv. Michaela ve Křemži.

Příloha č. 9 Fotografie zachycující stavbu železnice ve Mříči.

Stavba tratě ve Mříči.

Příloha č. 10 Křemežský mlýn u Čížků zachycený v roce 1913.

Příloha č. 11 Prvorepubliková podoba sokolovny.

Příloha č. 12 Tereziina chata na Kleti za první republiky.

Tereziina chata na Kleti byla dostavěna v r. 1925.

Příloha č. 13 První stálý obvodní lékař ve Křemži, MUDr. Matěj Petr.

Příloha č. 14 Nástupce doktora Petra, který zde působil až do roku 1959 a poté zde zemřel v roce 1975, MUDr. Václav Mašek.

Příloha č. 15 Lyžaři směřující od autobusu na sjezdovku na Kleti v roce 1964.

Příloha č. 16 Fotografie zachycující útěk německých vojáků v roce 1945.

Strategický ústup německé armády

Příloha č. 17 Jeep s americkými vojáky ve Křemži.

První Jeepy americké armády ve Křemži.

Příloha č. 18 Americká vlajka vlající ve Křemži, za kterou stojí kostel sv. Michaela.

Příloha č. 19 Američtí vojáci pochodující ulicemi Křemže.

Příloha č. 20 Dnešní podoba ZŠ Křemže.

Příloha č. 21 Mateřská škola v Chlumu před rokem 1989.

Mateřská škola v Chlumu byla přestavěna z hostince u Čížků.

Příloha č. 22 Fotografie zachycující křemežské straky paní Husarové z výstavy Expo 58 v Bruselu.

*Křemežské straky paní Husarové zdobily československou
expozici světové výstavy Expo 58 v Bruselu.*

Příloha č. 23 Fotografie pana Šánka držícího kraslice od Marie Husarové.

Příloha č. 24 Fotografie z dobového tisku zachycující panelové domy ve Křemži.

RADOSTNOU SOUČASNOST má Křemže v Jihočeském kraji. Díky péči národního výboru zde stále přibývá nových domů, škol i rekreačních zařízení. A zájemců mezi mladými manželi, kteří by se rádi dostali do tohoto prostředí plného pohody, je stále dost.

Foto ČTK — J. VRABEC

Příloha č. 25 Busta Tomáše Garrigue Masaryka ve Křemži a za ní stojící křemežská radnice.

Příloha č. 26 Rozhovor nahráný s Ing. Miloslavem Podholou v červenci 2021.

Miloslav Podhola (*1945)

Rozhovor vedl Matěj Vačkář

Křemže Pasíčka, Červenec 2021

Do Sametové revoluce působil v ČSAD v Českých Budějovicích. Po roce 1989 se stal politickou osobností Křemže a jejím první polistopadovým starostou. Ve funkci byl až do roku 1998, kdy ho nahradil současný starosta. Žije v Pasíčkách a je v důchodu.

Dobrý den, jak se jmenujete?

Jmenuju se Miloslav Podhola.

Jak dlouho žijete ve Křemži, nebo konkrétně v Pasíčkách?

Nejsem rodák, ale bydlím tady 75 let. Narodil jsem se v Hůrkách u Lišova, no a když mi byl rok, rok a půl, tak jsme se přestěhovali sem do Křemže. No a od té doby jsem tu pořád.

To znamená, v jakém roce jste se přestěhovali?

1946.

Kde ve Křemži trávíte rád čas?

V současné době trávím nejvíc času tady na zahradě, jsem tu spokojenej. Mám tu bazén, vid'? A s přítelkyní si to tady užíváme, takže tady. Vůbec, já jsem byl tak třikrát, čtyřikrát za rok u moře, ale mě to vůbec neláká, zvláště teď v této době.

Jak dlouho jste byl starostou ve Křemži?

Osm let čili dvě volební období, dá se říct dvě a čtvrt, protože já jsem nastoupil do pozice předsedy národního výboru v březnu 1990, v této době ještě nebyla funkce starosty. Byl jsem do toho nastrčen tak, že chtěli vyměnit tady předsedu národního výboru, tak se tady udělala anketa, kdo by přicházel v úvahu. Já jsem dělal celej život v ČSAD a řekli Podhola. No tak jo, takže najednou bylo jednání místní národní výbor, okresní národní výbor, podnikové ředitelství ČSAD, než se dostali ke mně a já byl v březnu devadesát uvolněn pro výkon veřejné funkce.

Jak vůbec vzpomínáte na mládí tady ve Křemži?

Výborně, v podstatě jsem tady vyrůstal, to že jsem se tady nenarodil o ničem nesvědčí, ale úžasný. Vesnice a já nevím, bylo to po válce, kdo neměl zbraň nebyl kluk. Takže já měl dvě pistole, jsme si je tady zkoušeli všelijak. Zlobivý dítě jsem nebyl, samý jedničky. Z chování jsem měl dvojku, kvůli zbraním, to byl paradox.

Jste je nosil do školy?

Jo, tak my jsme je nosili k rybníku. Jsme se šli koupat a tady za pasem byla pětačtyřicítka. Ale neubližovali jsme nikomu. No a měl jsem samý jedničky a dvojku z chování.

Jak vzpomínáte na mládí ve škole, měl jste oblíbeného učitele?

To je zajímavý, já měl plno takových velice oblíbených, kteří byli svérázný, ale učili nás takovým stylem, že nás to bavilo. Mám za to, že tak by to mělo vypadat, obecně. Takže já si do teď pamatuju vzorce z chemie a pana učitele Vazače, pana učitele Pokorného, který nás učil češtinu a zároveň tělocvik a věnoval se nám tady maximálně, co se týče sportu. Úžasný no. Pak jsem měl paní učitelku Čížkovou, legendární paní Čížkovou, která byla velice přísná a kterou jsem moc rád neměl. Byla až moc přísná, ale jsem jí vděčnej doteď, že mě naučila dokonale češtinu a pravopis a já jí to taky říkal osobně. Ona: „Pane starosto, já jsem si vás tak vážila vždycky.“ Já říkám: „Paní učitelko, my jsme nikdy neměli úplně ideální vztahy, ale já jsem vám vděčnej, že jste nás naučila češtinu, fantasticky.“ A to pro mě bylo zásadní, ale já dělal hodně sport, takže hlavně pan učitel Pokorný.

Jak vzpomínáte na devadesátá léta tady ve Křemži?

Ty devadesátky, úplně ty první, byly takový divoký. Objevovaly se tady takové různé skupinky lidí, kteří, já nevím, chtěly ohromný změny, ale přitom pro to nechtěly nic dělat. A právě já jsem tady byl, dá se říct, téměř od samého začátku, březen 90, to je v podstatě po revoluci, no a takže já to tady vnímal jako ohromně náročný období, co se týče řízení té obce. Snažit se dát lidi nějak dohromady, protože byli taková útočníci, ale úplně zbytečně! Se to tady kastrovalo politika, nepolitika. Já říkám, ne prosím vás, je úplně jedno, kdo přijde, ale když přijde někdo s dobrým nápadem, je mi úplně jedno, za jakou stranu kope, ale musí kopat za naši obec, to je pro mě zásadní. Takže dost se zatracovaly brigády, já je taky moc rád neměl, ale když jsem si třeba všiml hřbitova v té době, tak jsem říkal, musíme s tím hřbitovem něco udělat. To je dost zásadní, protože když přijdeš do obce někam, tak se podíváš na hřbitov, a to svědčí o kultuře té obce, vedení obce a tak dále. Tak jsem to jenom tak zkusil vytroubit v rozhlase a ono tam přišlo asi 80 lidí a my jsme to tam dali tak do cajku, postupně jsme to zdokonalovali až k dnešní podobě a je to pěkný no. Nebo byly takový nápady, zrušit stávající a poměrně slušně fungující služby obce. „Nebudeme, to zrušíme a všechno si koupíme“, koupíme ale musíme na to mít ta obec, my jsme na to neměli. Absolutně ne. Ta obec neměla takový příjmy, jak by jsme si představovali a co všechno bychom chtěli udělat. Nebyli. Takže jsme dělali i takový hlouposti, ne hlouposti, ale nutnosti, že jsme například zhasínali veřejné osvětlení na noc.

Jsi přijel v půlnoci a bylo to tady, jak nevím kde, no hrozný. Postupně se to všechno tak nějak zdokonalovalo a já jsem pořídil třeba autobus, zájezdovej autobus. Obec, to byla snad jediná v republice, kdo měl zájezdovej autobus a ten nám začal, jezdili jsme pro děti zadarmo výlety, na pohřby. Zájezdy pro důchodce, všechno zadarmo jo? No a tak dále a pak samozřejmě ten veletrh, obligátní.

Já si teď procházel Křemží a pozoroval různé nové obchody, které zde jsou. Tak mě zajímá, jak to bylo v devadesátých letech, já se o tom bavil s panem starostou Troupem a ten mi říkal že podnikavost pana Išky byla taková výjimka, takový obchodník devadesátých let. Jak je to z Vašeho pohledu, bylo tu více obchodů jako je Iška, nebo byl výjimkou?

Byl tady jeden takovej obchod, smíšený zboží, tam bylo prakticky všechno. Takový železářství, papírnictví a tak dále. Ale já jsem chtěl hlavně, aby tady v obci byly maximální možný služby, aby tady byly obchody, aby tady byly obchody, ale nejenom tady, ale i v osadách, což znamená tady, ve Stupnej, dávali jsme jim tam takový, v obecních nebytových prostorách, podmínky nájemní, že to bylo schůdný, aby mohli zkrátka těm lidem, starším lidem, kteří nemohli vzít auto a jet si támhle nakoupit a tak dál. No, a to se mi podařilo, co se dařilo, že jsme tady měli lékařskou péči. Byla tady lékárna, byl tady obvod'ák, byli tady dva obvod'áci, bylo tady ženské oddělení, dětské oddělení, zubní lékař. Chtěl jsem, aby zkrátka ty lidi se tady měli slušně, abychom jim poskytl nějaký servis, od čeho jsme v té komunální sféře vlastně byli zvolený žejo.

První roky Křemežského veletrhu byly jedinečné, já už se o tom bavil i s panem Troupem, že jste ten první kontakt navázali s rakouskou Křemží, jak na to vzpomínáte na ty první roky?

On ti to asi řekl [narátor myslí starostu Troupa], začali jsme s doktorem Hotařem, on tady byl státní svátek, my jsme byli na radnici a že zavoláme do Křemže rakouský starostu a on se Hotař, on mluvil perfektně německy, tak jsme tam zavolali a tady ten starosta se smál a ježiš, to je úžasný Krems in Bohmen, a jak známo ten Krems, je to veletržní město. Je desetkrát větší než my, což znamená pětadvacet tisíc obyvatel, my jsme měli dva čtyři, dva tisíce čtyři sta tenkrát. No, a tak jsme tam byli tak nějak, začali jsme komunikovat, scházet, oni tady, my tam a byly jsme pozvaný na jejich veletrh, no a líbilo se nám tam, tak jsme říkali, co kdybychom to zkusili. Takže jsme tomu dali okamžitě název veletrh, vše pro domov, zahradu a hobby. Půjčili jsme si od nich pívni stan, za který jsme za čtyři dny jim zaplatili 120 tisíc. To byla darda. Nicméně ten veletrh se poměrně poved, spousta vystavovatelů, které jsme oslovovali na Země živitelce, na hobby jsem obcházel a

heleďte, přijďte k nám na veletrh. A kde to je Křemže? Ha ha ha, smáli se. No, nicméně hned po prvním veletrhu lidi nadšený. A pak to bylo další a další, pak už jsme na druhém veletrhu, jsem zařídil, že se koupil stan náš. Spočítal jsem jednoznačně, že návratnost bude, jestliže stál 650 tisíc, když, to je pět let, a je to zpátky. A když to někomu pronajmu, tak se to bude snižovat a my jsme byli jediný v republice, kdo ten stan měl. Jo, aby bylo jasno. Takže ten se vrátil, návratnost dva roky. To je neskutečná návratnost, já, jako ekonom, ti můžu říct, že to je investice dvouletá no a co bylo hlavní, proč jsem tohle chtěl zkrátka realizovat, hlavní myšlenka. Aby přišla Křemže ve známost, a to přišla, když jsem přišel na ministerstvo: „jo vy jste z Křemže, aha,“ jsem škemral o prachy na čističky a tak dále, na plyn. Aby lidi se scházeli, lidi jsem přijížděli z širokého okolí i z celé republiky, ale nejenom, i z Austrálie! Ze Ženevy atd. a lidi si podle toho i tak nějak řídili dovolenou svou, vždycky to musí být na veletrh dovolená. Závodní dovolená byla i v Artypě vid'. Mělo to opravdu dobrou ohlas, to ty nemůžeš pamatovat.

Něco málo si pamatuji, já samozřejmě na zahájení chodil, na pana Troupa, jak měl vždycky ty kostýmy, stejně tak Vámi zmiňovaná dovolená v Artypě, já jsem tam dvě léta brigádníčil, takže vím, že to pořád funguje. Spíš by mě zajímalo, jestli si myslíte, že ten veletrh bylo něco symbolického pro ta devadesátá léta a dneska už se to muselo změnit jiným směrem a vznikl současný Křemežský víkend.

Ne, veletrh byl v době, kdy to bylo aktuální, kdy to bylo něco nového. Kdy nebylo úplně všechno zboží a teď se to tu objevovalo. A teď i taková ta kultura jiná, jo to seznámení a divadýlko tam dělat. Já jsem tady dělal takový různý, já jsem vždycky přitáhl nějakýho ministra vid' a vyklepal, no nic. Takže byla to doba, na tohle to úplně jiná. Dneska by to nemělo absolutně smysl, a to co udělali teď, obec, já jim jenom tleskám a budu tam zase celý dva dny, dva a půl dne, protože zase se tam sejdou lidi, zase se budou bavit i když řada z nich vzpomíná na ty první veletrhy, což je logický. Ale teď si vem, že obec měla 2400 obyvatel s osadama, a tady bylo za ty čtyři dny 30 tisíc lidí! Ne každéj rok, ale třeba deset tisíc za den, když tu byli Babouci? No to je ohromný přečíslení, ty lidi musíš někde nechat zaparkovat, musíš je nakrmit, napít, bavit se bezpečně, protipožární ochrana atd. a tohle všechno tak nějak dalo dohromady, tak výsledek byl, že byli všichni šťastný. Zakončený to bylo ohňostrojem samozřejmě, za sto tisíc minimálně vid' a tak. No a zkrátka mě to stálo sedm kilo živý váhy, každéj rok, ale jinak perfektní. Dneska už je to úplně jiná doba, takže to opět říkám, tleskám tomu, co dělá obec, víkend.

Komu všemu jste třeba půjčili ten stan, který byl zakoupený pro veletrh?

Ten pivní stan, si vem, že jsme byli jediný, takže například ten jsme půjčovali pravidelně, každé rok, na britský velvyslanectví do Prahy, kde byla i Alžběta, pozor, na nějaký výročí. Ta tam byla, pak když tu byl Rolling Stones podruhé na Strahově, tak tam byl ten stan, tam měl Mick Jagger ložničku a spal tam a trénoval atd. Havel tam byl několikrát, jo prezident, takže ten jezdil po celé republice, a dokonce i ven. No a chtěl jsem, od toho jsem pak odstoupil, nechat si podepsat na jeden ten díl toho stanu, to bylo tři metry moduly, pak jsem řekl, to by nám někdo ukradl, a budeme tam mít díru v tom, takže i taková zajímavost, to byla že. Lád'ovi Faktorů jsem to půjčoval vid', imrvére. Takže byli jsme takový jako průkopníci v jistém slova smyslu. My jsme půjčovali zájezdový autobusy obcím, i městu! Město Budějce si od nás půjčovalo na náměstí pivní stan. Takže Křemže byla známá a o to mi šlo.

V práci se věnuji i výstavbě sokolovny, tam bylo samozřejmě kino, pak ovšem začala upadat do zapomnění. Teď jsem viděl návrhy nové budovy, ale jak vzpomínáte na dobu, kdy jste Vy osobně zaznamenal úpadek sokolovny?

Tam byla sokolovna, tam se konaly já nevím, divadla, bály. Dělali se tam i různé gymnastický olympiády, jako pro lidi a pak hlavně kino. My jsme tam dokonce zakládali kapelu, naše kapela se jmenovala *Kinoklub*, no a potom to kino, už za mě, když jsem dělal starostu, pořád jsem jezdil pro filmy do Mříčí vlakem. A ta návštěvnost, jak pak byly různé ty v televizi se kupovaly filmy, předháněly se různé ty kanály atd. tak to upadalo, že jsme díky té návštěvnosti se to stávalo absolutně neproduktivní, nerentabilní jo? Takže se to v podstatě zrušilo. A tím pádem se ta budova uzavřela. Pronajaly se ty drobnosti, takový ty po levej straně, k tomu parkovišti dneska ze hřiště, tak tam malinko něco vid', ale jinak to fakt byl, pak jsem to půjčoval klukům, který si tam hráli nějaký ty takový dardy, jo a není to pomoc zkrátka. Ta chalupa tím pádem, ne umřela, ale téměř a jak chalupu nevětráš, netopíš, tak to jde špatně a pořád už v tej době se uvažovalo co s tím, ale furt jsme se tady nemohli, za mě se to o tom ještě nemluvílo jo, ale tak jako občan mluvím, že se furt nevědělo, co s tím, jo ono to není sranda, teď se udělalo tohle a zase tomu musím tleskat, návrh je nádhernej, nějaký prachy se seženou na to, úžasný. Ale bylo to tenhle ten důvod no hlavní.

Tady byla v 19. století založena četnická stanice, ta tu pak byla dlouhou dobu, pak tu byla veřejná bezpečnost a pak to bylo zrušeno v osmdesátých letech a pak zase v devadesátých obnoveno, měl jste v tom svůj díl práce?

Já jsem v tom díl práce neměl, za mě tady byla ta veřejná bezpečnost, byly pod Krumlovem, bylo tady asi šest lidí, kteří měli dost velké rajon. Brloh, Zlatá Koruna jo

na druhou stranu až k Vrábči na hranici okresů, no a svým způsobem to nějaký ten smysl asi mělo jo, zřejmě muselo to ministerstvo vnitra nějak šetřit, tak se pak dlouho uvažovalo, jestli je to tady v pořádku, jestli to tady má smysl, když ta dojezdová vzdálenost je 14 kilometrů do Krumlova, ale já jsem v tom neměl absolutně žádný prsty, to je státní věc, to není komunální, a i se s náma nikdo nebavil, ale za mě to nebylo zrušený jo? Pak už ty detaily samozřejmě neznám.

Myslíte, že tu dnes chybí policie?

Já mám pocit že ne.

Rok 1989 tady u nás je výborně popsán v Z dějin Křemežska z roku 1994, tam je pěkně popsáno že první, co se stalo v listopadu 89 tady, bylo vyslovení nedůvěry místnímu národnímu výboru a pak zrušení názvu Gottwaldovo náměstí. Myslíte, že tu byla hlavně ta symbolika v tomto kroku, že to byla jedna z prvních věcí, které jste řešili?

Ono to tak, ono se to nikde nepsalo oficiálně, když jsem bydlel na poště čili Náměstí 14. Nikdy se nepsalo náměstí Klementa Gottwalda, ani náměstí Tomáše Garrigue Masaryk, kdysi dávno. Tak nějak bylo to náměstí a já jsem právě byl hlavní iniciátor toho, jak se tady rozšiřovala obec, říkám, musí se tady zrealizovat názvy ulic, názvy čtvrtí, protože už je to tak velký no a mimo jiné to náměstí. A teď zase názvy jako Tomáše Garrigue Masaryka a já nevím, sedmnáctej listopad, říkám nechme toho prosím vás, udělejme to s velkým N a bude pokoj, tenkrát mě podpořilo pár lidí a bylo to. Jinak tu máme názvy ulic perfektní, pro všechny pošťáky, bezpečnost, zdravotnická služba atd.

Tady ve Křemži bylo konkrétně založeno Občanské fórum, v tom jste se nějak angažoval, případně byli jste nějak napojeni na fórum v Praze?

Já jsem osobně v Občanském fóru nebyl, i když jsem to podporoval samozřejmě, ale nebyl jsem v tom, ale ono tady asi nebylo ani oficiální nějaká buňka, že by to bylo Občanské fórum, zkrátka se sešli lidi, někdo byl iniciativnější, někdo méně iniciativní, a tak nějak já jsem přišel sem v tom březnu, kdy takový to vyslovení nedůvěry atd. tak vlastně na základě toho já jsem teprve byl jsem povolán do služby no.

Zde byla vyhlášena anketa ohledně spokojenosti s místním výborem, nebáli jste se, že lidé nakonec řeknou, že jsou s ním spokojení?

Ty mně osobně, jsem proti předsedovi Honzovi Bínů, jsme kamarádi, a mně to bylo dokonce i trochu žinantní, lidsky. A on mi řekl tenkrát Honza: „Mildo, já jsem rád, že to budeš zrovna ty“. A já bych na to teď momentálně neměl hele v tehle věci atd. Ona to

nebyla žádná sranda potom dělat toho starostu, protože změnilo se plno věcí úplně od podlahy atd.

V prosinci 1989 se zde vytvořil živý řetěz z Chluma do Křemže, účastnil jste se ho?

Ne, to já nepamatuju člověče.

Dokonce se místní nezabývali pouze sami sebou, ale vybírali se zde i peníze na Rumunsko, na to si vzpomínáte?

Ty tohle to nějak nevím.

Čekal jste v listopadu 1989, že za půl roku budete starostou?

Absolutně ne, samozřejmě. Tak jednak jsem vystudoval tu dopravu, ekonomiku dopravy atd., celý život jsem dělal v dopravě, i po té revoluci jsem tam byl jako v pohodě, neměl jsem problémy absolutně žádný no, ale pak když najednou přišlo tohle, tak jsem hrozně zvažoval, co s tím. Jo, já jsem šel úplně do neznáma. I když jsem dělal třeba technického náměstka a měl jsem vysokou školu dopravní atd, tak přeci jenom je tohle úplně něco jinýho. A to jsem pak poznal úplně konkrétně, když jsem se do toho musel zakousnout a právní normy se měnily ze dne na den a bylo denně několik zákonů, který jsem musel z 90 % pročíst a nastudovat ve dne v noci jsem dělal, takže to nebyla žádná sranda. Každá ta právní norma se obce více či méně týkala, ať už je to, nebudu konkretizovat, ale každej nějaký střapeček se týkal tý obce. Lidí. Občanů, staveb atd. Voda, odpady. Takže nenapadlo samozřejmě, nenapadlo.

V březnu 1990 jste se stal předsedou výboru, ne ještě tedy starostou. Co prvního jste musel řešit?

My jsme si tak nějak, já jsem začal takovou tou, jak jsem říkal na začátku, ten hřbitov. To je pro mě úplně takový lidský.

To už jste bydlel tady? To jste viděl přímo na hřbitov.

Bydlel, samozřejmě jsem na něj zíral, furt. Vim to, i když jsem byl někde v zahraničí, tak jsme se šli podívat na ten hřbitov, to mělo úroveň a já říkám, proč my tu nemáme tak pěkný hřbitov. Takže to bylo první, pak ty služby zachovat, dokonce i dostavět, protože to byla jenom ta první část nalevo, ale ta pravá část, když tam vejdeš do dvora, tam byla ještě nějaká stará budova, i když ta se tam bourala, na to přišlo taky osmdesát, devadesát lidí a bouralo se to, rozumíš, a pak se stavělo. My jsme tady měli možná třicet lidí, v těch službách, a byli tam zedníci, elektro, topenářská oprava, no zkrátka a ty lidi, vlastně občani, to využívali hodně, já jsem třeba udělal takovou věc, že když si se chtěl doma něco opravit doma, zedničinu, tak si potřeboval písek. Písek do betonu a ten byl nejbliž táhle Suchdol, Halámky. Tak ale potřebuješ kárku za auto, ne celou taturu že. Tak jsem

zkrátka ve službách zajistil, že tam byly navezený haldy písku do betonu, písek do malty, písek tenhle, písem tamten. Kamení, šterk kopičky, a tam se to prodávalo. Někdo si vzal dvě kolečka, tomu se to zvažilo, na to jsme měli specifickou váhu no a takhle lidi spokojený, chtěl jsem pro ty lidi zkrátka.

Dne 1. května 1990 sem přijel plukovník Bruckner z Amerického velvyslanectví. Jako starosta jsem byl u toho, jak vzpomínáte?

To jméno mám zafixovaný, my jsme to ale neměli jako obyčejně, že se někde položí věnec, já jsem vždycky udělal show. To znamená, že se tam třeba udělala ta demarkační čára, ten památník třeba. Já nevím, jestli to bylo už poprvé, ale to asi ne, poprvé jsme udělali jenom sraz na místním národním výboru, to byl ještě místní národní výbor tenkrát, ne radnice, proto to říkám, a tam v tej obřadní síni bylo, tam jsem pozval pamětníky, já nevím, místní z pětačtyřicátýho rozumíš nadšený, teď tam viděli ty amíky, no a bylo to hezký.

V roce 1990 jste našli na půdě bustu Tomáše Garrigue Masaryka. Jaký to byl pocit jí tam najít? V jakém byla stavu?

Abych ti řekl pravdu, u toho jsem přímo nebyl, ale nevím, někdo tam asi šťoural, já na to neměl čas. Šťourat po půdách jo atd. Byla zachovalá, všechno v pořádku, takže já jsem pak jenom zrealizoval ten památníček, tam se to posadilo a dělal nám to tady ten kameník, jak dělá pro obec, vlastně ještě otec! A ten nám tam udělal ten soklík a na návrh pana Hořejšího, ten dělal v Artypě celý léta vid', tak to namaloval, a tak no. Takže byla zachovalá no.

Pak ve Křemži probíhaly první volby, měl jste nějakou kampaň?

Já kandidoval za Občanský fórum, a tak samozřejmě se dělala, ale taková v kině se to dělalo tenkrát, ale relativně v pohodě vid'.

Čekal jste, že budete mít přes padesát procent?

To ani nevím, že jsme měli tolik, ale já si myslím, že ta oblíbenost tu byla. Rozumíš, bylo vidět, že člověk není línej, a chceš, aby se to někam pohlo atd. A padesát procent jo?

Ano, přes padesát. Třetí místo obsadila komunistické strany se ziskem 10 %, překvapilo Vás tak vysoké číslo?

Ne, protože tady byla taková buňka, kteří jsou dodnes. Už jsou to třeba starší lidé.

Když se zamyslíte zpětně na devadesátá léta, když jste byl starosta, tak na co konkrétně jste nejvíce pyšný?

Infrastruktura, tady se udělaly dvě čistírny odpadních vod, dalo se elektrické vedení, do země se to dávalo a hlavně plynofikace. Plynofikace, protože ta Křemže jako taková si to

zasloužila, jak jsme tady v dolíčku trošku, a byla inverze a teď tu byli takový kotelný, škola, škola, služby atd. Pálily se tu sviňárny různý jo a když jsem se tady díval, tak byla Křemže zahalená, takže myslím si, že tou plynofikací si hodně lidí to jako cení.

To je ode mě vše, děkuji Vám za Váš čas, neshledanou

Není vůbec za co, neshledanou.

Příloha č. 27 Rozhovor nahráný se starostou Křemže, Ing. Josefem Troupem, v červenci 2021.

Josef Troup (*1964)

Rozhovor vedl Matěj Vačkář

Křemže radnice, červenec 2021

Josef Troup je od roku 1998 starostou ve Křemži.

Jak se jmenujete?

Já se jmenuju Josef Troup.

Jak dlouho žijete ve Křemži?

Ve Křemži žiju od roku, to už je strašně dlouho, 1988.

Jak dlouho jste starostou ve Křemži?

Od roku 1998, takže 23 let.

Jak vzpomínáte na přestěhování se do Křemže, na ten rok 1988?

Já velmi dobře, protože jsem se sem přestěhoval za manželkou, takže jsem tady začal život, ale protože jsem poblíž, já jsem z Třísova původem, takže jsem nešel nikam daleko do neznámého prostředí, protože jsem tady chodil na druhý stupeň školy, takže v podstatě Křemži jsem znal a měl jsou tu spoustu kamarádů, takže já jsem šel do prostředí, který jsem znal a byl jsem tu spokojenej.

Na druhý stupeň jste chodil tady ve Křemži, jak vzpomínáte na školu ve Křemži?

Tak já jsem na první stupeň chodil do Holubova, pak jsme přešli, pro mě ta škola byla samozřejmě jako něco obrovského, přišli jsme do úplně jiného typu školy, ale vzpomínám na ní dobře a myslím si, že když jako samozřejmě každý člověk jak stárne, tak se mu zdá, že to co bylo v minulosti, bylo vždycky lepší, ale já když se na to podívám objektivně, tak si myslím, že ta úroveň, jako celková úroveň školství, možná je to tím, že stárnu, tak že byla vyšší, ne co se týče jako toho penza předávaných znalostí nebo učiva, informací, ale co se týče těch sociálních vztahů, jako je autorita učitele a podobně jako.

Nějaký oblíbený učitel?

Určitě, tak za nás vynikal pan ředitel Šulc a potom náš třídní pan Kopecký Karel.

Kde ve Křemži trávíte nejraději čas, kromě domova?

Je to buď kolem křemežský potoka směrem na Holubov, nebo Křemežskej rybník, okolí Křemežskýho rybníka.

Jak vzpomínáte na devadesátá léta zde, vy už jste se zmínil, že jste se sem přestěhoval, tak jak se to tu změnilo osmdesátá versus devadesátá léta?

Tak já jsem pracoval v Českých Budějovicích a stavěl jsem, takže jsem se sem vracel v podstatě jenom jakože přespat, nebo pracovat, ale samozřejmě jsem vnímal ten revoluční rok, ten přelom. Já třeba si vzpomínám na ten listopad v tom duchu, že jsem přišel ze stavby, kde jsme stavěli a tehdy se díval na televizi, kde zrovna běžel nějaký přenos z demonstrace Pamatuju si, že říkal, že to je jenom nějaká prostě taková skupina prostě nespokojenců, a že je rozeženou, a že bude pokoj jo. A já jsem to v tu chvíli taky tak vnímal, protože jsem měl jiný starosti a druhý den se ukazovalo, že to nebude jen tak a já jsem to prožíval potom v bývalém zaměstnání. Já jsem dělal v KOH-I-NOORU, takže ty zážitky byly. Já vím, že jak vznikaly takový ty studentský skupiny, který chodily po těch fabrikách, že přišly i k nám do KOH-I-NOORU a my jsme zrovna jako projektanti sídlili v prostoru, kde bylo generální ředitelství, tak jsem zažil scénu, kdy je generální ředitel vyhazoval, že jsou to nějaký lumpové atd. Pak jsme chodili na ty demonstrace na Budějovický náměstí a protože jsme byli z KOH-I-NOORU, tak jsme místo trikolóry brali tři pastelky, červenou, bílou a modrou a tady ve Křemži jsem to vnímal, byl jsem jednou, já už si detaily nevzpomínám, ale jak vzniklo Občanský fórum, tak že i tady byla, prostě tady byli takový aktivní a byli i diskuzní fóra v kině, bejvalým. Pamatuju si, že to bylo opravdu, tak jsem nikdy ten prostor, že jsme sem chodili jako kluci, kluci z Třísova na kino, takže jsem takovej ten pocit z toho, že to kino bylo tak narvaný, že jsem to snad nikdy neviděl a pamatuju si právě bejvalýho, mýho předchůdce, starostu Mildu Podholu na tom pódiu, ještě s dalšíma.

Jak to bylo se zakládáním dalších obchodů v devadesátých letech? Dnesku tu je třeba pan Iška a další.

No nebylo to hned, já třeba, pan Iška je podnikavej člověk a ten zareagoval okamžitě. To vím, já to vím, protože jsem potřeboval kotel a on v tý době okamžitě v tom devadesátým roce začal podnikat, prostě a byl hrozně šikovnej. On má na to prostě talent. Ale nebylo to hned, ještě vlastně dlouho fungovala prodejna tady na rohu u Lánů, kde je dneska Vietnamec, tak tam bylo takové smíšené zboží, u Tábořika se říkalo, a to fungovalo ještě dlouho, dlouho po revoluci. Jednota, prostě klasická, fungovala pořád stejně, stavebniny, který jsou součástí jednoty, taky fungovaly ještě několik let potom úplně stejně, takže nebyl to nějaký jako rychlej zvrát, nebo že by ze dne na den se ty lidi vrhli na podnikání, a že by se to tu měnilo. Opravdu to jako plynulo časem a trvalo to několik let než, kromě teda pana Išky no. I naše služby, které jsme měli, jak je dům služeb, takže tam byl vlastně

ten komunální podnik, jak se říkalo, že potomci si byli švadleny, a holič a tohle všechno ještě řadu let ještě přetrvávalo. V podstatě ještě za mého předchůdce, těsně předtím, než já jsem přišel, nebo ještě za mě tam fungovala pod obcí švadlena jako komunální podnik, až teprve prostě jak postupně se začli etablovat ty živnostníci, že byli soukromý kadeřnice, soukromí krejčí, to postupně pro nás už přestávalo dávat smysl jo, ale trvalo to opravdu těch deset let, prostě než se to takhle pomaličku rozjelo no.

Ted' bych se rád zeptal na jeden ze symbolů devadesátých let ve Křemži, a to na Křemežský veletrh. Účastnil jste se těch prvních ročníků, případně jak na ně vzpomínáte?

Účastnil jsem se, protože já jsem v tehdejší době začal pracovat jako vedoucí stavebního úřadu, a Milda, předchůdce můj, jako starosta, protože to bylo ten veletrh, to bylo něco úplně nového, nikdo, nikdo s tím neměl žádný zkušenosti a ale byla strašná euforie, strašný nadšení prostě to dělat, byla spousta lidí, který chtěli pomoci a vlastně ta akce vzešla z té myšlenky, že tady se provozovaly za první republiky dobytčí trhy, možná ještě i za mocnářství, kdy byly určitý termíny v roce, píše se o tom i v kronice, kdy se sem z širokého okolí sváděl dobytek a ty sedláci a tady se to prodávalo, takže jako ta Křemže měla jako kdysi v historii nějakou tradici, takže to byla jako myšlenka navázat na to, ale jinak a protože nikdo neměl zkušenosti, tak tenkrát se navázala spolupráce s rakouskou Křemží, Křemže nad Dunajem, kde se pořádají opravdu už profesionální veletrhy, a tehdy prostě, jak jsem říkal, nikdo to nevěděl, neznal, takže oni nám se s nima navázal nějaký kontakt, oni nám radili a právě protože byla potřeba každá ruka, těch těch lidí se sice nabízelo, ale bylo potřeba akčně, tak my jsme, co jsme pracovali jako na obci, tak všichni něco dělali, tak já jsem tej době měl starý rytmo a rozvážel jsem plakáty, první ročník vím, že mi Milda, bejvalej starosta, řekl hele, tady máš plakáty, jezdi a všude lep plakáty, takže každej dělal prostě, co bylo potřeba, ale bylo to takový, že ne že jako to byla moje povinnost, prostě byla taková euforie, že každej byl rád, že něčím pomůžu a že něco udělá. No a bylo to úžasný, i když pak se to samozřejmě rozvinulo daleko jinam, ale ty první ročníky, díky tomu, že to bylo prostě o tom, o tom nadšení, o tom elánu, tak to bylo fantastický, že se něco takového udělalo, samozřejmě ten první rok si pamatuju, že jak byla ta spolupráce s těma rakušákama, tak oni byli úplně jinej level jo, ona byla i jiná úroveň a ono se to jako částečně aplikovalo sem, kde my jsme na to ještě nebyli připravený. Takže když tam tenkrát, si pamatuju, že prostě bylo pivo, tam začali nosit za 15 korun a lidi byli zvyklí, že pivo stálo tehdy v hospodě korunu sedmdesát, takže všichni zůstali prostě jako paf jako jo a pro ty rakušáky to bylo zase, ale jako proč jako, to je jako

samozřejmý jo. No, a tak na toho, těch prvních, já jsem se zúčastnil teda všech, ale ty první byly úžasný prostě v tom nadšení. V tom, jak se to všechno dělalo, ne jakože musíme vydělat a takhle to, ale prostě každej chtěl pro tu obec něco udělat a pomoci.

Já si pamatuji ty první ročníky, dočetl jsem se, že během čtyř dnů tu bylo mnohdy i 20 tisíc návštěvníků.

I třicet, i třicet tisíc lidí.

Já jsem četl Váš názor v *Křemežsku*, když se rušil Křemežský veletrh a zakládal se Křemežský víkend, kde Vy jste právě zmiňoval, že už tohle, něco jako Křemežský veletrh, už se nehodí do dnešní doby. Myslíte si tedy, že ty veletrhy, bylo něco symbolického pro devadesátá léta a dnes už nejsou možné?

Rozhodně! Ono je, ono to bylo, samozřejmě ten svět jde dopředu, mění se, tomu prostě člověk nezabrání. A ten úspěch v těch první letech byl i vlastně vyvolanej tím, že my, jak jsme se překloupili tou revolucí prostě do té jiné doby, tak pořád v těch prvních letech ještě přetrvával ten stav předchozí jo, kdy nic nebylo prostě všechno se muselo, každá sebemenší věc se musela shánět, takže ten trh byl tady obrovskej, byl hladovej jo, takže kdokoliv prostě přišel tak, já si pamatuju ten první ročník, jak první rok lítali lidi se sekačkama a pilama, prostě byl obrovsky nenasycenej trh. Ale postupně prostě jak se ten svět vyvíjel, tak nejenom, že dneska žijeme v blahobytu, každej má, když na to má, tak každej má, může si to koupit teď hned přes internet, prostě na co si vzpomene. A samozřejmě ta komerční stránka té akce přestávala dávat smysl v tomhle jo. Dneska jsou už i pomalu kamenný prodejny, jo některý druhy prostě skomírají, protože je běžný, že já mám dospělé syny a ty prakticky do obchodu kamennýho nejdou, protože si všechno koupí přes internet. Ale jasně, bylo tam vidět prostě, že ten trh se už nasýtil, že prostě už tam chodili lidi spíš za zážitkama a taky, a to tak prostě je, že určitě to taky cítíte, že jak člověk žije v blahobytu, tak pořád hledá nový a nový, co by, čím by byl překvapenej, co by ho pobavilo a tak. Ale prostě to nejde donekonečna jo, že ty lidi už jsou jako přesycený tím zbožím, i třeba zábavou jako jo, a takže zákonitě to muselo dojít do toho stavu, že komerční už ta akce bejt nemůže, nedávalo by to smysl a i ty vystavovatelé, který sem jezdili, tak postupně prostě jsme zjišťovali, že to pro ně nemá žádnýj ekonomický efekt jo, že nám říkali, tahle republika uživí Brněnský veletrhy, možná něco v Praze a jednou za rok Budějce, ale pro ty kvalitní prostě firmy a vystavovatele to přestávalo dávat smysl. No, takže spíš se hledalo, jinýj koncept, jiný naplnění toho. Nechtěli jsme skončit, nechtěli jsme přestat, ale spíš to prostě obrátit a ta původní myšlenka byla jako, že ta akce by měla bejt pro tu komunitu tady, pro širší okolí té komunity tady, abychom dávali ty lidi

dohromady, aby prostě dneska, kdy je strašnej individualismus a ty lidi spolu málo jako komunikujou, zvlášť teď ta doba k tomu přispěla, tak dávat jim nějakou příležitost prostě, aby se mohli sejít a jako posilovat nějak ty sociální vztahy a vazby. Je to strašně těžký jo, protože těch lidí který, já už říkám, že my máme vystřílený patroly, že těch nápadů prostě jak, že ty lidi prostě chtějí pořád něco nového, pořád nový vzruchy, nové zážitky prostě tohle, ale to prostě nejde do nekonečna jo a my už říkáme, ta parta co to děláme, že už máme vystřílený patroly a já vždycky prosím další, aby kdyby někoho něco napadlo, nebo pojďte, zapojte se jako a aby děláme to přece pro sebe jako, proto si tam teď dva roky vždycky stoupnu, teď tam budu taky, a třeba dělám street food. Vařím jenom na ochutnávku, protože mě to baví jenom jo prostě a snažím se přilákat i jiný aby, to není, vždyť to děláme pro sebe, tak je to zábava. Tohle se nepovede nebo tomu se zasmějeme ale prostě dát ty lidi dohromady, takže to byla myšlenka spíš jako posílit ty sociální vazby, ale už to nikdy nebude jako komerční, o komerční stránce.

Budova sokolovny, její vznik je zachycen v kronice, mě ale zajímá Váš názor, kdy myslíte že započal úpadek sokolovny?

Tak sokolovna, já nechci celou historii, sokolovnu si postavili sokolové roku 26, 27 nebo kdy byla dokončena, a její úpadek začal v podstatě po válce samozřejmě, kdy tam, já nevím, kdy tam vzniklo, kdy skončila sokolovna a kdy tam začlo fungovat to bývalý kino a když se přenesu celý ty desítky let, tak ještě kino skončilo myslím v roce 1993. Zase to vyplynulo prostě tak, jak se vyvíjí společnost. V tej době, já jsem to kino ještě za nás zažil a ještě za nás ještě fungovalo, že tehdy to fungovalo tak, že ty distributoři těch filmů, mnozí nechápali proč jako, tak půjčte kvalitní film prostě a přijdou vám na to lidi, ale ono to tak nefunguje. Ten distributor filmu vám dá pět kravin a k tomu vám dá jeden kvalitní, musíte to vzít a zaplatit za všechny jo. No a s nástupem přehrávačů video, dneska je to už zase úplně někde jinde, tak samozřejmě to přestalo ekonomickéj smysl dávat. Takže roku 93 to myslím zavřeli a tenkrát, a od té doby, ta budova měla naplnění jenom sporadický, že si to tam někdo pronajal na něco na veletrh a podobně, ale nemělo to prostě žádný využití. Já jsem, a byly o tom leta se o tom vedly debaty co s tím, já jsem, dokonce byly nápady to prodat a podobně jo, proti tomu já jsem vždycky bojoval, nejenom z toho důvodu, že nad tím ztratí obec kontrolu v citlivým místě, v obytnéj zástavě, navazuje na to areál školy, ale i s ohledem na ty sokoly předválečný, který si to vlastně vybudovali jo. A tak jsem, už se to táhne přes deset let, v roce 2010 jsem tady v zastupitelstvu chtěl, jsem jim navrhl, že je třeba se tím opravdu vážně zabývat, protože jsem stavař a vidím jak ten objekt, když se neužívá, tak rok a rok chátrá a chátrá, a že by se, že opravdu se

musíme vážně zabejvat co dál. A tehdy jsme zvolili nejdřív si říct, jsem navrhl nejdřív si říct, jakou funkci pro ten, pojd'me se o tom bavit. No z té debaty vyplynulo, v podstatě dvě možnosti, buď to využít jako rekonstrukci na nějaký bydlení, anebo to využít jako obecní dům, protože my tady sice máme sál dole, ale ten je takovej atypickej, těžko využitelný pro takový ty klasický funkce jako nějaký sport rekreační, divadlo, promítání filmů, přednášky a menší společenské akce. A pak tu byla, pak tu bylo, je tu velká poptávka základní umělecký školy z Krumlova, která tu má spoustu dětí, spoustu studentů a spoustu oborů a nemají prostě prostory, oni byli tady ve smlouvě ve starej obci, ale tam jim to nevyhovovalo z hygienických důvodů a podobně, takže oni jsou teď v provizoriu tady ve farním objektu a čekají, čekají prostě, až budou mít jiný prostory a pak je tu spousta spolkový činnosti, který teď taky nemají a jsou různě, takže byla druhá myšlenka z toho udělat obecní dům, který by sloužil prostě jako pro tyhlencty účely. No tehdy jsme teda to dali jako ve známost prostřednictvím *Křemežska*, aby se k tomu vyjádřila i veřejnost, čemu by se přiklonila a tehdy ty aktivní, který to zajímalo, ono jich nikdy moc není, tak jednoznačně převážila ta varianta obecní dům. Takže pak se stvořilo nějaký zadání, zadání v tom smyslu, co v tom objektu chceme mít, ta základní umělecká škola si dala přesně i specifika těch prostor, který by tam chtěli, na základě toho jsme oslovili asi pět architektonických kanceláří, udělala se studie, jakoby soutěž a ta se ale objektivně nám jí člověk nazávislej obodoval podle těch kritérií, který jsme měli a ta jedna studie byla vyhodnocena, že splňuje všechny ty naše požadavky nejlíp a nechali jsme to tady ještě vystavený na tabulích na chodbách, aby lidi si mohli k tomu, si to v klidu projít. No a na základě týchletý studie, protože tam bylo opční právo toho projektanta, tak máme, se nechal zpracovat projekt, dneska máme stavební povolení a teď už jsem v tom finále, kdy já bych si strašně přál, abychom to tenhle ten rok začli. Já jsem požádal teda loni na podzim ministerstvo pro místní rozvoj o dotaci, protože oni mají speciálně pro tenhle typ staveb a pro tyhlencty účely dotační program, tam ale ještě do dneška nebyli schopný rozhodnout o deset miliónů a pak kraj zavedl krajský investiční fond, kde teda, i když jsem byl varovanej dopředu od firem, který dělají dotace, že už je to rozdělený a že je to politická záležitost a tak dále, ale já tam nemám žádný politický, ale zjistil jsem, že to tak není, takže jsem prostě říkal, zkusím to, takže jsem ten projekt popsal, historii a tak dále, poslal jsem to a byl jsem, měl jsem strašnou radost prostě, protože nám dali 12 miliónů, nám volali, že ten projekt se jim moc líbí, že přesně pro takovýhle účely oni ten krajskej investiční fond zřizovali, takže dneska máme přiklepnutých 12 miliónů, teď každým dnem musí, a už máme skluz, protože já čekal že v květnu předáme staveniště, ale teď

páčíme z projektanta ještě dopracování úpravu výkazů výměr, protože tam nesmí být konkrétní druhy výrobků, aby to nebylo, že někoho prosazujem. A vypíšeme výběrový řízení na dodavatele, ale je to akce samozřejmě finančně náročná rozložená do dvou let. Letos a příští rok.

Dne 1. května 1990 navštívil Křemži americký velvyslanec Bruckner, vnímal jste to? Vy jste samozřejmě pracoval v jiném zaměstnání, ale jako řadový občan, vnímal jste jeho návštěvu? Stejně tak třeba změnu přejmenování náměstí, kdy zmizelo Gottwaldovo?

Já jsem změny vnímal hodně, to byla úžasná návštěva, dokonce v sálu máme od nich pamětní listy jo, od Shirley Templové, to byla tehdy velvyslankyně v Praze, a vnímal jsem to i z důvodu, že třeba já, jak jsem říkal, že jsem Třísovák, tak americká posádka byla u nás doma. My jsme jako, nejenom za předchozího starosty, ale potom se pravidelně, já jsem se snažil jako i organizovat prostě vždycky připomínku, toho ukončení války a zvát na nějaký takový příležitosti i ty pamětníky, nebo přímý účastníky, takže vnímal jsem to v té době jako dost a tohle byla úžasná návštěva, já jsem měl pak radost, když se to po povedlo zopakovat, že jsme tu měli, když bylo sedmdesátý výročí, tak se nám povedlo a já jsem tomu nevěřil, že to budou skuteční veteráni, že přijela skupina amerických, oni mi řekli, že to budou veteráni, jsem říkal, to nemůžou bejt veteráni, když těm klukům bylo dvacet let v té době, tak dneska by jim bylo devadesát jo. Takže jsem čekal že přijedou nějaký potomci nebo prostě nějaký jako turisté, který budou chtít vidět. A mně padla brada, protože přijel autobus a v tom autobuse čtyři americký veteráni, který tady byli a ten jeden mi řekl, že byl tady co teď sedíme, tak přesně tady v této místnosti byl. Fantastický. Bylo mu 89 let, měl pětadvacetiletou dceru s sebou. (smích) A ptal se po jedné paní, tu nebudu jmenovat. Takže to jsem vnímal jako hodně, ale jako my jsme dělali teď při příležitosti toho kulatého výročí se starostou z Vrábče, protože tam vedla demarkační linie, takovou tu připomínku velkou, to bylo na kulatý výročí, a to tam byli jenom zástupci z české armády, z generálního štábu, američani ne, ale já jsem tam říkal, že sice my jsme byli v tej americké části, ale že dneska mi trošičku vadí to, že zapomínáme i na tu druhou stranu. Samozřejmě Ruskou, že to, co se stalo po válce, nebo jak se to vyvíjelo ta situace, za to nemůžou obyčejný vojáci, ty prostě a fakt je, neoddiskutovatelný fakt je, že tu drtivou část té války odbojovali oni, a že nás osvobodili taky, a že to že stojíme na tej linii, kde na jedné straně byli rusové a na druhé byli američani, takže bysme měli vzpomínat vždycky na oba. Jo američani, a proto jsme tam dali, američani tam mají pomníček a my se s Frantou Ohrazdů dohodli, že vedle toho

vysadíme lípu, jako slovanské strom, a ta že bude připomínkou těch druhých, protože ty obyčejný vojáci za to nemohli, co se pak stalo, jo takže tak no. Ale já se nesmím rozkecat. **Historie Křemže je protkána řadou osobností, které si i my zde připomínáme. Na náměstí vidíme Jana Smila z Křemže, našeho zakladatele. Tady na radnici připomínka Josefa Kubeše. Učitele, který byl zastřelen nacisty v roce 1942. Proč si myslíte, že je důležité si připomínat takové osobnosti.**

No tak rozhodně si myslím, že je to z toho, že někdo může mít pocit, že tak jsme, nejsme až tak malý, ale přece jenom jsme prostě taková venkovská, takový venkovský městys na jihu Čech, krásný já jsem zase naopak šťastnej, že žiju v místě, kde je klid a je tu nějaká úroveň služeb. Ale já si myslím, že, a to se netýká jenom naší obce, že to se týká třeba i celého národa, když máte lidi, který mohou sloužit jako váš vzor, co něco dokázali, ať to je prostě v kultuře, ve sportu, v čemkoliv prostě. Tak že to posiluje i vaše sebevědomí, a nebo vám to dává to přesvědčení, že když se budu snažit, že když budu v něčem dobřej, tak že já můžu taky dokázat nějaký věci, že nejsem prostě bezvýznamnej jeden příslušník bezvýznamného desetimilionového národa, tak já si myslím, že je to důležitý pro posilování toho obecního sebevědomí a obec teď vnímám jako ve smyslu ne nějakej abstraktní úřad, ale jako větší rodinu, jako skupinu, společenství lidí, jako máte rodinu, tak je obec, a posilování sounáležitosti té skupiny a vzor i pro ty ostatní, že můžou taky něco dokázat, a že na ně můžeme bejt hrdý.

Zaregistroval jsem v knize *Z dějin Křemežska* tzv. spor o vodu, přičemž to byl vlastně takový spor Češi proti Němcům. Myslíte si, že něco právě takového, jenom přece jsme kousek od hranic s Rakouskem, že to tady bylo taky Češi versus Němci jako napříč našimi dějinami až do odsunu v roce 1945?

Až takovej pamětník nejsem, ale můj názor je, že u nás ne. Já, takhle, já teď zase vzpomenu na svý mládí nebo dětství, já třeba, myslím si osobně, že ne, ale mám takovej ambivalentní pohled. Jeden, moje matka byla z Krásetína a můj děda, to znamená její otec, byl jeden z těch, kterýho popravili Němci, fašisti. Fašisti pardon. Jo teď, jak se připomínalo v Krásetíně to výročí, tak on byl jeden z popravenejch, takže matka zůstala jako sirotek po tom čtyřicátým druhým roce, v sedmi letech. A ona, říkám to proto, že prostě ona vnímala Němce, ne fašisty, Němce jako národ, jako ty, který zabili tátu, a ty jsou zlý, protože jí to tak říkali prarodiče, který jí potom museli vychovat. Němci ti zabili tátu jo, takže tam jsem chápal, že prostě tam je averze z tohohle konkrétního důvodu vůči tomu národu, ne konkrétním lidem, ne proti fašistům, ale jako ona nevěděla, prostě jí bylo vtlučený, Němci ti zabili tátu, tak všichni Němci jsou špatný jo. A já jsem slýchal, takže

jako ať už jsem žil v jiné době, ale jako člověk měl podvědomě, když v tom člověk žije, tak má podvědomou nedůvěru k lidem tohoto národa jo. A já jsem to říkal třeba svým synům a moji synové, který prostě už vyrostli v jiné době, tak v nich už prostě není ani zrnka toho, ty nerozlišují jestli ten je černý, bílý, tenhle ten národ, ty prostě rozlišují člověka jaký je. A ale druhý pohled, já jsem třeba žil v tom Třísově a tam byl pán, kterej se jmenoval Kampinger, já ho mám dokonce na nějaké historické fotce. A to byl Němec, kterej si vzal Česku a kterej musel sloužit v Africe v korpusu, pro Hitlera, ne že by chtěl, ale musel a zůstal prostě v tom Třísově, protože táta dobře klepal i kosou, on chodil kolem nás, tak vždycky se tam sednul na lavičku, s těma kšandama, měl knírek jako Hitler, i tu přehazovačku, a strašně perfektně povídal, já ho rád poslouchal, protože mluvil takovou tou, jak se Němec nikdy neučí dobře česky, protože nezná rody, jo. Já jsem šla a takhle. A strašně perfektně, ale byl to úžasně hodnej člověk jako jo. A já ho zase vnímal, já jsem nevěděl, že to je Němec jako jo, jak jsem říkal, že máma nám říkala, že Němci jsou zlí a tohle byl taky Němec, ale já ho vnímal jako prostě jako souseda, prostě jako normálního prostě člověka, kterej byl hodnej a já jsem nezaznamenal, že by prostě, až když jsem dospěl, tak jsem si říkal jakto, že prostě ho nevyhnali, jak to že on tam prostě mohl zůstat a normálně pracoval a nikdo neměl problém, že to byl Němec jo. Takže si myslím, že tady, tady to tak nebylo prostě jo. Pak ten spor o vodu, to bylo prostě spor majetkový, tam šlo o vodu mlynářskou jo.

Četnická stanice zde byla od 19. století. Pak zde dlouhou dobu byla stálá policejní hlídka, až do zrušení stálé hlídky a přesunu do Českého Krumlova v roce 2013. Četl jsem v *Křemežsku* Váš názor na opuštění stálé policejní hlídky, myslíte si tedy, že zde policie chybí?

Já jsem přesvědčený že ano.

Takhle mi to stačí, moc Vám děkuji.

Jsem se vykecal co?

Ne v pořádku, moc Vám děkuji za rozhovor.

V pohodě, neshledanou.

Příloha č. 28 Rozhovor nahraný s rodákem většinu života žijícím v Křemži, panem Karlem Šánkem, v listopadu 2021.

Karel Šánek (*1947)

Rozhovor vedl Matěj Vačkář

Křemže dům pana Šánka, listopad 2021

Karel Šánek je známou osobností Křemže, velice často je možné ho vidět na náměstí či na kole, vždy ale hovořícího s někým dalším. V současnosti je již dávno v důchodu, dříve dělal ve Křemži na dráze.

Dobrý den, jak se jmenujete?

Dobrý den, Šánek Karel!

Datum a místo narození?

21. 9. 1947, místo Nedašov, okres Zlín.

Kdy jste přišel do Křemže a proč zrovna sem?

No, přišel jsem v šestašedesátém na vojnu do Českého Krumlova, hned v sedmašedesátém, druhého ledna, nás odveleli do Polný a tam jsem byl zbytek, jedenadvacet měsíců. No a byl jsem na ústředně, u spojařů jsem byl, no a telefon dal telefon, no a volala mi moje žena, dělala na poště, no tak jsme se dali dohromady, a tak jsem tady zůstal.

Takže ten srpen v roce 1968 jste prožil na vojně?

Na vojně! To jsem byl na sloupech, když přijeli ruský vojáci a já jsem byl na sloupě zrovna (smích).

Jak na to vzpomínáte, na Křemežsku se dělali různé naschvály, podobně jako po celé republice, slyšel jste o tom?

To jsem slyšel, že se dělo v Krumlově i takhle, natírali se tyhle. Ale my tam v Polnej nic takového nebylo.

Jak se tyto události promítly přímo na vojně?

No u spojařů jsem byl, jsme opravovali telefony, dělali linky nový, mám tam krásný vzpomínky. Opravdu i dnes, když tam jedu na kole, já se musím zastavit, v Boleticích, a prostě se tam na to koukám.

Pak přichází období normalizace, tak jak na to vzpomínáte tady ve Křemži? Vám se samozřejmě narodili dvě děti, takže předpokládám, že hezky. Jaké to tu tedy bylo?

Já jsem přišel sem, tady jsem si našel, na vojně jsem si našel tady budoucí ženu, no a zůstal jsem tady po vojně no. Můj táta z Valašska přijel sem a říkal bojare, takhle to ne, každý se mě vyptává, kde si, buď domu, anebo se oženíš (smích). Tak nám hned určili termín.

Nebyla možnost úniku.

Nebylo úniku, ano (smích).

V kronice se například z období normalizace uvádí, že se zde postavila tato budova školy.

Tady už škola byla, akorát školka nebyla. Tam jsem chodil na brigády.

Takže jste pomáhal stavět tu školku?

No, protože dřív to tak bylo, že když jste dělal brigády, tak spíš ty děti vzali do školky. Když jsem měl volno z práce, protože jsem dělal na dráze, no a když jsem měl volno, tak jsem šel pomáhat tam.

To tedy mluvíme o dnešní budově školky?

Ano, ta dnešní.

V šedesátých letech se zde postavil rekreační rybník, jak na to vzpomínáte? Chodil jste tam často třeba k rodinou k vodě?

Chodil jsem, protože když jsem šel do práce, tak chodil jsem třeba v neděli jsem jel, šel na vlak, protože autobus v neděli nejel. Tak s dětma šli jsme, i s manželkou k rybníku, no a potom oni zůstali u rybníka a já musel na vlak do práce (smích).

A umístěním jste opravdu poblíž rybníka, jak moc jste tam chodili?

Hodně, chodili jsme hodně.

Koukal jsem do historie Křemže ve spojitosti s dráhou, tedy Vaším zaměstnáním, a bohužel jsem narážel zejména na samé tragédie. V roce 1967, tedy rok před Vaším příchodem, došlo tady k tragédii, kdy byl sražen náčelník VB. Slyšel jste o tom po vašem příchodu? Bylo to pořád téma zde na dráze?

Počkej, to bylo z Vrábče ten. Ale to mi přijde, že nebylo ve Mříčí, to bylo se mi zdá na Hradcích. Ano, mám za to, že to bylo na Hradcích.

Takže se to opravdu řešilo i zpětně a slyšel jste o tom.

No jako slyšel jsem o tom, slyšel jsem o tom jako.

Dříve zde žila paní Husarová, dělala kraslice.

Ano (skočí do řeči)

Takže slyšel jste o tom, vědělo se o tom i ve Křemži?

Mám od ní nějaký, počkej já se podívám (na chvíli odchází pryč a vrací se s ošátkou plnou kraslic). Mám ještě od ní!

No musím uznat, to je nádhera, já pak vyfotím nějakou.

Počkej ještě mám jiný (a opět odchází hledat další, tentokrát již ale není úspěšný).

Tak to je zajímavé, je vidět že se to po Křemži vědělo. Ona dokonce byla i na výstavě Expo v Bruselu.

Byla, vím že ona hodně jezdila po těch výstavách, ona toho měla opravdu hodně. I vím, kde bydlela, byl jsem tam několikrát.

Takhle tedy prodávala normálně i ve Křemži?

Jo, jo.

V 70. letech zde došlo k výstavbě panelových domů, kde žili moji prarodiče s mým otcem. Jak jste to bral, výstavbu panelových domů?

Vím, že v těch 70. letech a po sedmdesátých letech, se to začalo jako dost rozvíjet, dneska ve Křemži upadá. Upadá Křemže. Dneska tady není, když to tak vezmeš, nic.

Takže panelové domy dávaly Křemži takovou prestiž?

Jo no určitě, protože ta Křemže se prostě nějak vylepšila no.

Ještě před začátkem rozhovoru jsme zmínili doktora Koudelku, vy jste tedy říkal, že jste s ním byl na vojně.

No já jsem ho poznal, já jsem byl, v sedmdesátém prvním roku jsem byl ve vojenském špitálu na operaci s kýlou a on tam byl. A pak najednou jsem ho viděl tady ve Křemži (smích).

V roce 1973 nastoupil, tak jak na něj vzpomínáte? To byla vždycky osobnost doktor, jedna z nejvíce vážených v každé obci.

Tak já si, takový takový, sympaták no. Já vím hele, když jsem tady dvakrát spadl na stavbě, něco jsem si udělal na páteři. A on sem za mnou přišel jako, jsme ho zavolali a on sem za mnou přišel, co je mi a on se mi smál ne? On si myslel, že mi nic není. A potom asi za tři hodiny, já už jsem nemohl dýchat, mě odvezli do špitálu žejo.

Paní Neubaerová napsala jeden z dílů do populární série Bakaláři, zaznamenal jste to? Prožívala to celá Křemže a sledovala to?

No dívali jsme se na to určitě!

Říkal jste, že jste pomáhal na výstavbě školky, pak se stavěl pečovatelský dům 1985, pak v 1988 se začalo s výstavbou domu služeb. Tam jste se taky nějak zapojoval?

To já už jsem chodil do práce, měl jsem služby denní, noční. Takže jak jsem dělal na tej dráze, tak furt, a ještě šichty navíc jsem měl.

A třeba Váš syn Pavel pomáhal s domem služeb? Můj otec už ano a oni jsou stejně staří.

Pavel ne, to byl malej ne?

No 1988. to máme 16, 17 let.

No ale Pavel ne, ten tam nechodil.

V kronikách se často zmiňoval známý herec Miloš Kopecký, který zde měl chatu. Potkal jste ho tu někdy? Jak na vás působil? V kronice se třeba říkalo, že byl na místní nevrlý.

Mockrát! Byl nevrlý! Byl nešťastný, no v sobotu se chodívalo do obchodu, jako každý den, no a když vozili mlíko, tak to Baur vozil to mlíko, a tam třeba stály auta u pramenu, víš, kde byl pramen ne? (pokývnu hlavou). Tak tam stály auta ne? A to víš Kopecký tam stál s autem a ten mlíkař, ten když přijel, no neměl se tam kam postavit, aby to dal na tu rampu, tak se vzal a jel pryč a Kopecký sa neuhnul (smích). Ale co jsem tak slyšel, tak lidi Kopeckýho rádi neměli.

Ano v kronice to zaznívá.

On byl totiž držgrešle a neplatil kolikrát. Myslel, že když je herec, tak mu to budou dělat zdarma.

Posouváme se k 90. rokům, jak jste vnímal vy tady Sametovou revoluci?

Já nějak nevím, já jsem tady s lidma všeckýma vycházel vždycky dobře, ať už to bylo před revolucí, nebo po revoluci.

Bylo tu následně mnoho akcí, vy jste zrovna nejvíce pracoval, takže nevím, jestli jste je vůbec zaznamenal. Třeba na Vánoce 1989 se udělal živý řetěz z Chlumu. Zaznamenal jste to?

Ne

V roce 1990, v květnu, přijel na návštěvu plukovník Bruckner, při vzpomínce na osvobození Americkou armádou. Toho jste se nějak zúčastnil?

Nezúčastnil, protože v květnu, většinou v dubnu, co jsem tak byl se ženou, tak jsme odjížděli na chatu do Zlivi. Takže já jsem tady celý leto nebyl.

Zajímavá část v kronice je snaha Chlumu o odtrhnutí se od Křemže, víte o tom něco?

Něco mi to připomíná. Něco takovýho, ale to je ta myšlenka někde v dáli.

Poslední otázka, první ročníky Křemežského veletrhu, jak na ně vzpomínáte?

Ty byly fajn, ty byly úžasný, pro ty lidi tu nebylo nic takovýho a to bylo, i z okolí ty lidi z celého národa jezdili. Vzpomínám na to velice dobře, děti na houpačce, my na pivu, na párek, na klobásu. Pěkný to bylo.

Dobře, děkuji Vám za rozhovor.

Není zač!

Příloha č. 29 Rozhovor nahraný s mým otcem, Ing. Petrem Vačkářem, v říjnu 2021.

Petr Vačkář (*1972)

Rozhovor vedl Matěj Vačkář

Křemže Náměstí, listopad 2021

Petr Vačkář žije celý svůj život ve Křemži, deset let zde byl i policistou a v současnosti pracuje na Jihočeském kraji.

Ahoj, jak se jmenuješ?

Petr Vačkář

Datum narození a místo?

14. 12. 1972 v Českém Krumlově.

Mládí si strávil tady ve Křemži, kde si konkrétně žil?

Ano, ve Křemži jsem žil v paneláku, ve spojovací ulici číslo 209, tenkrát ulice ještě nebyli, takže číslo 209.

Pan Šánek říkal, že výstavba panelových domů dávala Křemži punc prestiže, vidíš to stejně?

Sice jsem záviděl těm, co měli domy, ale celkově pro Křemži ano.

Vyrůstal si v sedmdesátých letech, kdy docházelo k značné výstavbě. Jak se to promítalo třeba ve Křemži, kde se stavělo?

Stavělo se na „Výsluní“ stavělo se na „Vyhlídce“, takže to byly super lokality, kam jsme si chodili hrát a lézt po barákách, rozestavěnejch.

Co se týká studia zde na základní škole, ty už si chodil do nově vzniklé školky?

Ano, chodil jsem do nově vzniklé školky. Chodil jsem do jeslí, do starých a pak do nové školky.

Školku pomáhal stavět děda?

Jo, táta pomáhal určitě stavět školku.

Co rodinní příslušníci, pracoval třeba nikdo přímo tady v Křemži?

Ano, moje maminka pracovala jako vedoucí potravin v prodejně potravin ve Křemži.

Odkdy tam babička pracovala?

Od 70. let, od té doby, co to postavili, tam pracovala, předtím dělala v mlíkárně, ale jakmile postavili tady Jednotu, co byl komplex potravin, textil a restaurace, tak tam mamka dělala.

Do kdy tam babička pracovala?

Do nějakých 90. let, nevím úplně přesně, devadesát pět, tak nějak.

Změnila se nějak ta Jednota s přechodem na jiný režim? Politický.

Pak se to přestavělo, ale mamka odešla ještě předtím pryč.

Jaké máš vzpomínky na studium na základní škole? Nějaký oblíbený učitel například?

Měl jsem plno oblíbených učitelů, učitel Kopecký, Podpěra, hlavně jsem rád sportoval, takže všechno, co bylo spojený se sportem.

Pan starosta Troup připomínal pana učitele Šulce, toho si taky zažil?

Ano, toho jsem taky zažil, to byl ředitel po celou dobu, co jsem byl ve škole, celých osm let byl ředitel.

On na něj vzpomínal velice kladně, že to byl jeho oblíbený učitel, měl si to podobně?

Nemám žádný přímý vzpomínky s panem Šulcem, učil nás jeden rok nějaký předmět, ale vím, že zahrada byla pod jeho vlivem, kde byla divoká prasata a jiná zvíř, takže si z toho udělal takovou domácí farmu.

Vyhlášená byla paní Husarová a její kraslice, slyšel si o tom?

No jistě, bydlela žejo kousek od nás, byla to dost nepříjemná paní, ale vím, že se území okolo jejího domu dodnes říká po ní Husarina.

V 80. letech se zde stavěl pečovatelský dům, pak následoval dům služeb. Podílel si se na tom, chodil si na brigády?

Ano, na domě služeb jsem chodil na brigády, za svého otce, aby tam nemusel chodit, tak jsem chodil za něj já, takže jsem tam pracoval s místníma dělníkama.

Kolik ti bylo v té době, kdy jsi tam pracoval?

Kolem patnácti let.

Tam se hodně protáhla ta stavba, vzpomínáš si na nějaké detaily?

Vzpomínám si vždycky pouze na svačinu, kde byl gothaj salám s rohlíkem. Vynikající (smích).

Přesouváme se k Sametové revoluci, ty jsi v té době byl ve třetím ročníku na gymnáziu, prožíval si to tady nějak ve Křemži, nebo to byla spíš záležitost Českých Budějovic?

Budějce, ve Křemži jsem to neprožíval vůbec.

Takže tady ve Křemži tě to nezasáhlo, jenom na gymnáziu?

Tady vůbec nevím, že se něco dělo, my jsme chodili na náměstí do Budějce.

Byl si už plnoletý, když tady byly první volby v roce 1990?

Ne nebyl jsem plnoletý, ale byl jsem součástí voleb, protože my jsme balili volební lístky na první volby na gymplu.

Na gymnáziu, ne tedy tady v Křemži?

Ne, dělali jsme to v Budějčích v Gerbeře.

V roce 1990 tady došlo k tragédii, kdy dva místní občané byli v komisi v Dolním Dvořišti a po cestě měli autonehodu. Vzpomínáš si na tuto událost?

Nevím o tom vůbec, ale myslím, že to byl jeden otec mého o rok staršího spolužáka z gymplu. Myslím teda.

Pak byla 90. léta, největší změna byla třeba s příchodem Křemežského veletrhu, chodil si na ty první ročníky a jak na ně vzpomínáš?

Nešlo na ně nechodit, vzpomínám na ně dobře samozřejmě, byla to kultura, ale jediná větší kultura ve Křemži. Ne tedy jediná, předtím byla cihelna atd. Ale ty veletrhy samozřejmě zažily velkej boom jako všechno v 90. letech, kdy se sem ty věci dostaly najednou a bylo to jako něco nového.

Změnily se i podniky ve Křemži, viz. třeba Iška. Zaznamenal si tedy ty změny? Řekněme, že tu třeba bylo více nabídek, víc možností nákupu?

Spíš jsem nakupoval v Budějovicích, tady místní. Nevím, já jsem to neřešil.

Rekreační rybník na Křemežsku, chodil si tam s bratrem, dědou?

Samozřejmě, než bylo postavený koupaliště v Krásetíně, Třísově a Holubově, tak se chodilo na křemežt'ák, takže jsem tam trávil mládí, minimálně do patnácti let, kdy jsem se tam málem utopil a zachránil mě brácha.

Úplně poslední věc, v kronikách je často zmínka o slavném herci, který zde měl chatu, Miloši Kopeckém. Byl znám například neplacením místním dělníkům a podobně, potkal si ho někdy ty osobně?

Potkal jsem ho, myslím, jednou, zkušenosti s ním měla spíš mamka, která z krámu, se tam pokoušel ukrást cigarety Ameriky a potom špatnou zkušenost, že na pošťáky pouštěl psy, nesnášel lidi kolem a většinu těch svých depresí prožíval tadyhle u sebe na červenejm mlejně. Nebyl oblíbenej mezi místníma.

Takže babička se s ním setkávala častěji a jednou se dokonce snažil ukrást cigarety?

Ano, vysvětloval jí to tak, že v Praze je dostává automaticky, a proto si je rovnou bere.

Dobře, mně to takhle stačí, děkuji ti za rozhovor.

Není zač.